

UNIVERSITY *of* NICOSIA

Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Θεολογίας

Οδηγός Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

Ακαδημαϊκό έτος 2022 - 2023

Οδηγός Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

Ακαδημαϊκό έτος 2022 - 2023

Πανεπιστήμιο Λευκωσίας
Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Θεολογίας

Λεωφόρος Μακεδονίτισσας 46
1700 Λευκωσία
Κύπρος

Tel 00357 22 390647

Fax 00357 22 390648

Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Θεολογίας

Οδηγός Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

Ακαδημαϊκό έτος 2022 - 2023

Λευκωσία 2022

Πίνακας περιεχομένων

	Πρόλογος		4
I	Εξ αποστάσεως / ηλεκτρονική εκπαίδευση του Πανεπιστημίου Λευκωσίας		
A	Εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασία διασφάλισης ποιότητας		7
B	Αριστεία στην Εξ Αποστάσεως / Ηλεκτρονική Εκπαίδευση		7
Γ	Εφαρμογή προγράμματος		8
Δ	Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης Moodle (Modular Object Oriented Dynamic Learning Environment)		
	1	Εισαγωγή στην εφαρμογή Moodle	8
	2	Τα μαθήματα στην πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης Moodle	10
	3	Εφαρμογή της συνεργατικής πλατφόρμας Moodle	11
	4	Διαδικασία συνεχούς αξιολόγησης	11
II	Κανονισμοί και διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών		
A	Έναρξη ισχύος		14
B	Διοίκηση του προγράμματος		14
Γ	Κέντρα μάθησης στον ελλαδικό χώρο		15
Δ	Σκοποί και στόχοι του προγράμματος		16
E	Γλώσσα διδασκαλίας του προγράμματος		17
ΣΤ	Χρόνος σπουδών, δομή και περιεχόμενο σπουδών		17
Z	Εισδοχή μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών		20
H	Ακαδημαϊκά θέσμια		26
Θ	Ομαδικές συμβουλευτικές συναντήσεις (ΟΣΣ)		28
I	Αξιολόγηση μεταπτυχιακών φοιτητών / μεταπτυχιακών φοιτητριών		28
IA	Μεταπτυχιακή εργασία		31
IB	Απονομή Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδικεύσεως		33
IF	Λογοκλοπή		33
III	Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών		
A	Διδακτικό προσωπικό προγράμματος		35
B	Κατάλογος μαθημάτων ανά εξάμηνο		36
Γ	Περιγραφή γνωστικού αντικειμένου και περιεχομένου των μαθημάτων		
	1	Theo 510 Βιβλικές Σπουδές	37
	2	Theo 520 Εκκλησιαστική Ιστορία	45
	3	Theo 530 Παιδαγωγική, Φιλοσοφία της Παιδείας και Χριστιανική Παιδαγωγική	51
	4	Theo 540 Πατρολογία και Αγιολογία	56
	5	Theo 550 Θρησκευσιολογία και Διαθρησκευτικοί διάλογοι	63
	6	Theo 560 Ποιμαντική, Χριστιανική Ηθική, Κοινωνιολογία, Ιεραποστολική, Οικολογία και Βιοηθική	70
	7	Theo 570 Δογματική, Διορθόδοξοι και διαχριστιανικοί διάλογοι	77
	8	Theo 580 Χριστιανική λατρεία, Υμνολογία, Τέχνη, Κανονικό Δίκαιο	86
IV	Παράρτημα		
A	Έντυπο I	Πρόταση για εκπόνηση Μεταπτυχιακής εργασίας	100
B	Έντυπο II	Αξιολόγηση Μεταπτυχιακής εργασίας	101
Γ	Έντυπο III	Εξώφυλλο Μεταπτυχιακής εργασίας	102

Πρόλογος

Το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος Θεολογίας προσφέρεται από το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας από το Χειμερινό Εξάμηνο 2015 - 2016. Το Τμήμα Θεολογίας τελεί υπό την υψηλή επιστασία του Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ. κ. Νικηφόρου, ο οποίος φιλοξενεί τα γραφεία του Τμήματος και της Γραμματείας στο Μετόχι της Ιεράς Μονής Κύκκου στη Λευκωσία. Το Τμήμα Θεολογίας συνεργάζεται με ερευνητικά κέντρα και εκπαιδευτικά ιδρύματα και συμμετέχει σε ερευνητικές δραστηριότητες στην Κύπρο και το εξωτερικό.

Το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών προσφέρει ποιοτική κατάρτιση σε κληρικούς και λαϊκούς, σε θεολόγους, σε δασκάλους, καθώς το μάθημα των Θρησκευτικών διδάσκεται και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, σε φιλόλογους και πτυχιούχους των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών και σε αποφοίτους Πανεπιστημίου άλλων ειδικοτήτων. Σκοπός του εξ αποστάσεως Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών είναι η εκπαίδευση, η διεπιστημονική κατάρτιση σε ένα σύγχρονο μαθησιακό πλαίσιο της Ορθόδοξης Θεολογίας και η προετοιμασία επιστημόνων, οι οποίοι θα μπορούν να συμβάλλουν ικανά στο έργο της Εκκλησίας, θα στελεχώνουν τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και θα εργάζονται ως ερευνητές ή μέλη Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού σε σύγχρονους τομείς της θεολογικής επιστήμης στα Πανεπιστήμια της Κύπρου, της Ελλάδας και του εξωτερικού, όπως και στα διάφορα ερευνητικά κέντρα.

Κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μελετάται ο τομέας των Βιβλικών Σπουδών, της Εκκλησιαστικής Ιστορίας, καθώς επίσης ο τομέας των Παιδαγωγικών, της Φιλοσοφίας της Παιδείας και της Χριστιανικής Παιδαγωγικής. Η έρευνα περιλαμβάνει και τον τομέα των Πατερικών και Αγιολογικών Σπουδών και διεξάγεται στο πλαίσιο της μελέτης της Πατερικής Γραμματείας και Θεολογίας στη βάση των έργων των Μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας, των Αγίων της Κύπρου Επιφανίου και Νεοφύτου του Εγκλείστου, καθώς και των σύγχρονων Αγίων. Ταυτόχρονα, η έρευνα αφορά και τη μελέτη και εξέταση παλαιότερων και σύγχρονων θρησκευολογικών ρευμάτων, με ιδιαίτερη έμφαση στο Ισλάμ και σε θέματα Διαθρησκευτικών Διαλόγων. Δίδεται έμφαση στον τομέα της Ποιμαντικής Θεολογίας, προκειμένου να καταρτιστούν, ιδιαίτερα οι κληρικοί και οι λαϊκοί, στο ποιμαντικό, κατηχητικό και ιεραποστολικό έργο της Εκκλησίας, με παράλληλη εξέταση της σύγχρονης Κοινωνιολογίας και Ηθικής, για την αντιμετώπιση κοινωνικών, ηθικών, βιοηθικών και οικολογικών προβλημάτων. Μελετάται η Δογματική Διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, σε σχέση με τους Διορθοδόξους και Διαχριστιανικούς Διαλόγους. Η μελέτη αφορά, επίσης, την Χριστιανική Λατρεία, την Υμνολογία και τη Χριστιανική Τέχνη. Στο πλαίσιο του Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου διευκρινίζονται οι σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας σε συνάφεια με το υφιστάμενο συνταγματικό πλαίσιο και η σύγχρονη Καταστατική Νομοθεσία των Εκκλησιών Κύπρου και Ελλάδας. Οι σπουδές ολοκληρώνονται με την εκπόνηση της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, που αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη απόκτηση του Μεταπτυχιακού Τίτλου Σπουδών στη Θεολογία.

Με την επιτυχή ολοκλήρωση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες θα αποκτήσουν περιεκτική γνώση των θεματικών της σύγχρονης θεολογικής έρευνας και πρακτικής, θα έχουν μία σφαιρική θεώρηση και κατανόηση της χριστιανικής και μη χριστιανικής πίστεως και του διαλόγου μεταξύ αυτών, θα αντιλαμβάνονται τον ρόλο της θρησκείας και της Εκκλησίας στα ηθικά, κοινωνικά πολιτιστικά και περιβαλλοντικά δεδομένα της εποχής μας, θα έχουν την ικανότητα καθορισμού παιδαγωγικών προσεγγίσεων αναφορικά με τη χριστιανική αγωγή, θα κατανοούν σημαντικές θεματικές στον τομέα της χριστιανικής αρχαιολογίας και τέχνης, θα μπορούν να διεξάγουν έρευνα και συγγραφή επιστημονικών εργασιών επί θεολογικών, κοινωνιολογικών και ανθρωπιστικών ζητημάτων και θα έχουν τη δυνατότητα χρήσεως των πηγών και κριτικής θεωρήσεως της σχετικής βιβλιογραφίας.

Στη βάση της προαγωγής της συλλογικότητας και του σεβασμού στην ατομικότητα, καθώς και της επιδίωξης παροχής της δυνατότητας απρόσκοπτης αφοσίωσης και επιτυχίας στις μεταπτυχιακές σπουδές ο Οδηγός Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Θεολογίας του ακαδημαϊκού έτους 2022 - 2023 απευθύνεται στους μεταπτυχιακούς φοιτητές / στις μεταπτυχιακές φοιτήτριες και παρουσιάζει με συνοπτικό τρόπο το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών, παραθέτει τις αναγκαίες επεξηγήσεις και περιγράφει τη διοικητική δομή και τις υποδομές, που στηρίζουν το εκπαιδευτικό και ερευνητικό έργο του Τμήματος. Ο Οδηγός επικαιροποιείται καθ' όλη τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους, στο οποίο αναφέρεται (01.09.2022 - 31.08.2023), στο πλαίσιο διάθεσης νέων στοιχείων και πληροφοριών.

Καλή επιτυχία στις μεταπτυχιακές σπουδές σας

Καθηγητής Χρήστος Οικονόμου

Πρόεδρος του Τμήματος Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας
Τέως Πρόεδρος και Κοσμήτορας της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης

I Εξ αποστάσεως / ηλεκτρονική εκπαίδευση του Πανεπιστημίου Λευκωσίας

I Εξ αποστάσεως / ηλεκτρονική εκπαίδευση του Πανεπιστημίου Λευκωσίας

A Εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασία διασφάλισης ποιότητας

Οι συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες της σύγχρονης πραγματικότητας για απόκτηση νέων, γενικών και ειδικών γνώσεων και δεξιοτήτων και η αδυναμία των συμβατικών μορφών εκπαίδευσης να καλύψουν τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας, έχουν οδηγήσει στην υιοθέτηση καινοτόμων μεθόδων εκπαίδευσης, όπως είναι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση (βλ. Moore, M., Kearsley, G.: Distance Education: A systems view, Wadsworth 1996. Βλ. Επίσης Lionarakis, A.: "A preliminary framework for a theory of Open and Distance Learning - the evolution of its complexity", in Andras Szucs and Erwin Wagner (Eds). The Quality Dialogue Integrating Quality Cultures in Flexible, Distance and eLearning. Proceedings of the 2003 EDEN Annual Conference held in Rhodes, Greece, 15-18 June 2003, pp. 42-47). Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Distance Education) έχει υιοθετηθεί με σκοπό την προσφορά εκπαίδευσης σε ένα ευρύτερο κοινό από αυτό που είναι δυνατόν να παρακολουθήσει εκπαιδευτικές δραστηριότητες με τις συμβατικές εκπαιδευτικές μεθόδους (εκπαίδευση σε αίθουσες διδασκαλίας).

Ο όρος "εξ αποστάσεως εκπαίδευση" χρησιμοποιείται για να περιγράψει τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες, κατά τις οποίες ο εκπαιδευόμενος βρίσκεται σε μια φυσική απόσταση από τον εκπαιδευτή του και με τη βοήθεια της τεχνολογίας επιτυγχάνεται η διασφάλιση της επικοινωνίας μαζί του και της πρόσβασης στο εκπαιδευτικό υλικό (βλ. Schlosser, L. A., Simonson, M.: Distance Education. Definition and Glossary of Terms. 3rd edition Charlotte: Information Age Publishing 2002). Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντάται ποικιλία προσεγγίσεων και ορισμών για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, που διαφοροποιούνται μεταξύ τους ανάλογα με τα κριτήρια και τις παραμέτρους, που χρησιμοποιεί κάθε ερευνητής. Κοινοί όμως είναι οι στόχοι της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, που αποτελούν και παράγοντες αξιολόγησής της:

- 1 Σαφής καθορισμός των διδακτικών στόχων με συγκεκριμένες επιδιώξεις και αποτελέσματα (outcomes)
- 2 Ενεργή εμπλοκή των φοιτητών / φοιτητριών στις δραστηριότητες της μάθησης
- 3 Εξασφάλιση δυνατότητας χρήσης ποικιλίας τεχνολογικών μέσων
- 4 Προσφορά γνώσεων (Knowledge - Based) και δραστηριοτήτων λύσης προβλημάτων (Problem - Solving) στη βάση του διδακτικού πλαισίου
- 5 Προώθηση της αλληλεπίδρασης του εκπαιδευτικού μαθησιακού υλικού, της εκπαιδευτικής πλατφόρμας με τους στόχους του προγράμματος
- 6 Ενίσχυση της αλληλεπίδρασης μεταξύ Καθηγητή και φοιτητών / φοιτητριών, καθώς και μεταξύ φοιτητών / φοιτητριών στο πλαίσιο της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας

B Αριστεία στην εξ αποστάσεως / ηλεκτρονική εκπαίδευση

Το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας προσφέρει 36 προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε μεταπτυχιακό επίπεδο, κάνοντας χρήση των πιο προηγμένων τεχνολογιών και των πιο σύγχρονων μοντέλων σχεδιασμού μάθησης. Το βασικό πλαίσιο προσέγγισης του Πανεπιστημίου Λευκωσίας στον σχεδιασμό των εξ αποστάσεως μαθημάτων καθορίζεται από τη δέσμευσή του να παρέχει γνώση στους φοιτητές / στις φοιτήτριες, ώστε να αποκτήσουν ανώτατου επιπέδου δεξιότητες κριτικής ανάλυσης, προβληματισμού και επίλυσης προβλημάτων. Δίδεται έμφαση, επίσης, στην ικανότητα των φοιτητών / φοιτητριών για οικοδόμηση γνώσης στο πλαίσιο της συνεργασίας και της συμμετοχής στην κοινωνική μάθηση. Σε αναγνώριση των προσπαθειών του, το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας έχει διακριθεί με τα σημαντικότερα βραβεία για την ποιότητα και την αριστεία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση:

Το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας υπήρξε το πρώτο πανεπιστήμιο στην ΕΕ που διακρίθηκε με 5 Αστέρια QS στον τομέα της διαδικτυακής μάθησης / εξ αποστάσεως εκπαίδευσης το 2017, διάκριση που επιβεβαιώθηκε από το QS Intelligence Unit το 2020. Η διάκριση αυτή αποτελεί απόδειξη της δέσμευσης του Πανεπιστημίου για την παροχή υψηλού επιπέδου εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και επιτεύχθηκε μέσα από τη συνεχή επένδυσή του, τόσο στις απαιτούμενες υλικοτεχνικές υποδομές, όσο και στο κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό. Η αναγνώριση με 5 Αστέρια QS υπογραμμίζει την τριπλή πιστοποίηση του Πανεπιστημίου, καθώς έχει ήδη βραβευτεί με τις κορυφαίες Ευρωπαϊκές πιστοποιήσεις ποιότητας στον τομέα:

- 1 E-xcellence Associate in Quality (2019 και 2015) από τον οργανισμό European Association of Distance Teaching Universities (EADTU), τον κύριο φορέα δια βίου ανοικτής και ευέλικτης μάθησης στην Ευρώπη
- 2 UNIQUe Certification για την Ποιότητα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση (e-Learning) και την Αριστεία στη χρήση της Πληροφορικής στην Ανώτερη Εκπαίδευση (2014), από το European Foundation for Quality in e-Learning (EFQUEL)

Γ Εφαρμογή προγράμματος

Από το Χειμερινό Εξάμηνο 2018 - 2019 τα μαθήματα των εξ αποστάσεως προγραμμάτων δημοσιεύονται στη νέα πλατφόρμα Moodle (Modular Object Oriented Dynamic Learning Environment), στην οποία μπορούν να συνδεθούν οι Καθηγητές και οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες του Τμήματος Θεολογίας ακολουθώντας τον σύνδεσμο: <https://courses.unic.ac.cy>. Στη σελίδα του Πανεπιστημίου Λευκωσίας έχουν αναρτηθεί οι απαραίτητες τεχνολογικές απαιτήσεις για τη χρήση του συστήματος διαχείρισης μάθησης (Moodle) και του συστήματος τηλεδιασκέψεων (Cisco WebEx και Skype for Business) για τα εξ αποστάσεως μαθήματα, όπως:

- 1 Προδιαγραφές ηλεκτρονικού υπολογιστή
- 2 Λειτουργικά συστήματα και προγράμματα περιήγησης δικτύου (Browsers), που υποστηρίζονται
- 3 Βοηθητικά προγράμματα (WinZip, 7-Zip ή WinRAR, Java, Flash και Shockwave Player)
- 4 Προσθήκες προγραμμάτων περιήγησης (PDF Reader, Java, Adobe Flash Player)

Δ Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης Moodle (Modular Object Oriented Dynamic Learning Environment)

1 Εισαγωγή στην εφαρμογή Moodle

Τα συστήματα λογισμικού, που δίνουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να επικοινωνεί με τους φοιτητές / τις φοιτήτριες του από απόσταση και σε μη πραγματικό χρόνο για την παροχή του εκπαιδευτικού υλικού, που απαιτείται για τη διεξαγωγή του μαθήματος, καλούνται πλατφόρμες ασύγχρονης εκπαίδευσης ή πλατφόρμες εικονικής εκμάθησης (Virtual Learning Environments). Οι περισσότερες από τις πλατφόρμες αυτές έχουν ως στόχο, όχι απλώς την προώθηση της κλασικής εκπαιδευτικής διαδικασίας σε περιβάλλον υπολογιστή, αλλά και την αξιοποίηση της τεχνολογίας των υπολογιστών για τη διάθεση εργαλείων εκπαίδευσης σε εκπαιδευόμενους και εκπαιδευτές με στόχο την αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Το Moodle είναι ένα σύστημα διαχείρισης μαθημάτων (Course Management System - CMS), ένα σύστημα διαχείρισης μάθησης Learning Management System (LMS), ένα σύστημα εικονικής μάθησης (Virtual Learning Environment - VLE) ή ένα πακέτο λογισμικού για τη διεξαγωγή

ηλεκτρονικών μαθημάτων μέσω διαδικτύου, που προσφέρει ολοκληρωμένες υπηρεσίες ασύγχρονης τηλεκπαίδευσης. Η αξιοπιστία της πλατφόρμας Moodle αποδεικνύεται από τα Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης του εξωτερικού, που το χρησιμοποιούν. Ανάμεσα σε αυτά αναφέρεται ενδεικτικά, ότι συγκαταλέγονται τα κορυφαία Πανεπιστήμια του κόσμου Massachusetts Institute of Technology και Yale University.

Η πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης Moodle:

- Προωθεί τη συνεργασία και δραστηριότητες
- Επιτρέπει εύκολη προσαρμογή του γραφικού περιβάλλοντος
- Παρέχει κατάλογο μαθημάτων με σύντομη περιγραφή για κάθε μάθημα και δυνατότητα πρόσβασης από επισκέπτες
- Επιτρέπει την κατηγοριοποίηση και αναζήτηση των μαθημάτων
- Επιτρέπει τη δημιουργία μπλοκ με ειδήσεις
- Υποστηρίζει πακέτα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, έγγραφα του Word και PDF, αρχεία ήχου και video, συνδέσμους, καταγραφή και παρακολούθηση ενεργειών, ημερολόγιο και φόρουμ συζητήσεων

Στο πλαίσιο διαχείρισης των χρηστών οι στόχοι είναι:

- Μείωση της συμμετοχής του διαχειριστή στο ελάχιστο, διατηρώντας παράλληλα υψηλό επίπεδο ασφάλειας
- Υποστήριξη μιας σειράς από μηχανισμούς ελέγχου ταυτότητας μέσω μονάδων πιστοποίησης, επιτρέποντας την εύκολη εντοπίση με υπάρχοντα συστήματα
- Εξασφάλιση πρότυπης μεθόδου πιστοποίησης με διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (E-mail)
- Δυνατότητα καταχώρησης εκ μέρους των φοιτητών / φοιτητριών ενός διαδικτυακού προφίλ

Στο πλαίσιο διαχείρισης του μαθήματος εξασφαλίζονται μεταξύ άλλων τα εξής:

- Πλήρης έλεγχος των ρυθμίσεων του μαθήματος εκ μέρους του διδάσκοντος
- Καθορισμός πρότυπου μαθήματος
- Διαχείριση ποικίλων δραστηριοτήτων, όπως φόρουμ, λεξικό, πηγές πληροφοριών, έρευνες, εργασίες, δωμάτια συζήτησης, εργαστήρια
- Δυνατότητα συμμετοχής διδασκόντων και διδασκομένων σε μία ή περισσότερες ομάδες
- Συμβολή στην αίσθηση της κοινότητας, καθώς οι προσθήκες κατά τη διάρκεια διεξαγωγής ενός μαθήματος από την τελευταία σύνδεση του χρήστη καταχωρούνται στην αρχική σελίδα
- Καταγραφή και παρακολούθηση των ενεργειών των χρηστών: διατίθενται με γραφικά και λεπτομέρειες για κάθε ενότητα εκθέσεις δραστηριοτήτων για κάθε εκπαιδευόμενο, καθώς και ένα λεπτομερές ιστορικό της συμμετοχής του στο μάθημα (π.χ. τελευταία πρόσβαση, πόσες φορές έχει διαβάσει κάποια σελίδα)
- Δυνατότητα καθορισμού εκ μέρους των εκπαιδευτικών των δικών τους κλιμάκων βαθμολόγησης, που θα χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση των εργασιών

Στρατηγικοί στόχοι μάθησης:

- Ενεργοποίηση του δυναμικού των συμμετεχόντων για αποτελεσματική αυτοδιαχείριση της μαθησιακής διαδικασίας στον γνωστικό τομέα

- Αξιοποίηση των κοινωνικών παραμέτρων της μαθησιακής διαδικασίας μέσω τεχνικών επικοινωνίας, συνεργασίας και θετικής αλληλεξάρτησης των μελών της ομάδας
- Προώθηση της συναισθηματικής εμπλοκής των σπουδαστών, με στόχο να υιοθετήσουν στάσεις και συμπεριφορές, που προάγουν την κοινωνικότητα και τη δέσμευση για επίτευξη κοινών στόχων

2 Τα μαθήματα στην πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης Moodle

Τα μαθήματα στην πλατφόρμα του Moodle δημιουργούνται από τους διδάσκοντες του Τμήματος Θεολογίας. Σε κάθε μάθημα προσφέρεται ένα σύνολο από λειτουργίες, οι οποίες κατηγοριοποιούνται σε μπλοκ (blocks), πηγές πληροφοριών (resources) και δραστηριότητες (activities):

- Τα μπλοκ (blocks) παρέχουν χρήσιμες πληροφορίες στους χρήστες του συστήματος (π.χ. μηνύματα μεταξύ χρηστών, επικείμενες δραστηριότητες, νέα σχετικά με το μάθημα, κατάλογος συνδεδεμένων χρηστών), καθιστούν διαθέσιμες τις λειτουργίες του λογισμικού Moodle και βοηθούν στην καλύτερη διαχείριση των μαθημάτων
- Οι πηγές πληροφοριών (resources) αποτελούν το κύριο περιεχόμενο κάθε μαθήματος και περιλαμβάνουν υλικό και πληροφορίες για το μάθημα. Πρόκειται για αρχεία κειμένων, που συντάσσονται απ' ευθείας στη σελίδα του μαθήματος με τη βοήθεια του ενσωματωμένου επεξεργαστή κειμένου, που διαθέτει το Moodle ή εξωτερικών σελίδων, που δημιουργήθηκαν για να αποτελούν μέρος του μαθήματος
- Οι δραστηριότητες των μαθημάτων καθιστούν ικανό τον φοιτητή / την φοιτήτρια να αλληλεπιδράσει με τον Καθηγητή ή την εφαρμογή Moodle. Το Moodle περιέχει μια μεγάλη κλίμακα δραστηριοτήτων, όπως ομάδες συζήτησης (forum), συζητήσεις (chats), εργασίες (assignments), οι οποίες αποτελούν βασικό παράγοντα της αξιολόγησης κάθε μαθήματος

Τα μαθήματα ταξινομούνται ανά εβδομάδες με ημερομηνία έναρξης και λήξης. Κάθε εβδομάδα αποτελείται από δραστηριότητες. Όταν ο φοιτητής / η φοιτήτρια συνδεθεί στην πλατφόρμα Moodle, μπορεί:

- να επιλέξει ένα από τα μαθήματα, που πρέπει να συμμετάσχει και να μελετήσει το εκπαιδευτικό υλικό, που έχει υποβάλει ο Καθηγητής
- να συμμετάσχει στις διάφορες δραστηριότητες του μαθήματος. Οι γενικές αυτές δραστηριότητες καταγράφονται κάτω από τις εβδομάδες ή τις θεματικές ενότητες και περιλαμβάνουν τη συγγραφή σύντομων απαντήσεων. Η δραστηριότητα "Εργασίες" επιτρέπει στον Καθηγητή να καθορίσει μια εργασία, η οποία θα απαιτεί από τους φοιτητές / τις φοιτήτριες να προετοιμάσουν ψηφιακό περιεχόμενο και να το υποβάλουν. Αυτή η δραστηριότητα προσφέρει τη δυνατότητα βαθμολόγησης. Διατίθενται οι εξής τέσσερις κατηγορίες εργασιών:

- α Προηγμένη αποστολή αρχείων
- β Online κείμενο
- γ Αποστολή ενός αρχείου και δραστηριότητα εκτός σύνδεσης

Το Τμήμα Θεολογίας έχει επιλέξει την τρίτη κατηγορία, που αφορά την αποστολή ενός αρχείου. Με αυτόν τον τρόπο καθίσταται εφικτή η αποστολή ενός μόνο αρχείου από τους φοιτητές / τις φοιτήτριες. Μόλις υποβληθούν οι εργασίες, ο Καθηγητής μπορεί να τις βαθμολογήσει και να τις σχολιάσει. Επομένως στο πεδίο "Παρατηρήσεις εργασίας" ο

Καθηγητής του μαθήματος δύναται να αναρτήσει τον βαθμό της εργασίας, που υποβλήθηκε και πιθανόν και κάποια σχόλια.

3 Εφαρμογή της συνεργατικής πλατφόρμας Moodle

Στο εξ αποστάσεως Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών του Τμήματος Θεολογίας η συνεργατική πλατφόρμα Moodle ενεργοποιήθηκε το ακαδημαϊκό έτος 2018 - 2019, εξασφαλίζοντας τη δυνατότητα ανάρτησης διδακτικού υλικού και ενημέρωσης για τα διδασκόμενα μαθήματα. Οι Καθηγητές θα έχουν τη δυνατότητα ταυτόχρονης διάδρασης με όλους τους μεταπτυχιακούς φοιτητές / τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες τους και ο Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος του Προγράμματος μπορεί να έχει πρόσβαση στο περιεχόμενο των μαθημάτων και να συντονίζει το σύνολο των εργασιών.

Οι εφαρμογές της συνεργατικής πλατφόρμας θα επιτρέψουν τη διευκόλυνση της επικοινωνίας με τους μεταπτυχιακούς φοιτητές / τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες και την κατανόηση των παιδαγωγικών στόχων των μαθημάτων και στο πλαίσιο των Ομαδικών Συμβουλευτικών Συναντήσεων (ΟΣΣ), όπου απαιτείται η συμμετοχή και το ενδιαφέρον των μεταπτυχιακών φοιτητών / μεταπτυχιακών φοιτητριών για την εδραίωση της συνεργασίας. Το προτεινόμενο διδακτικό υλικό με συγκεκριμένες δραστηριότητες θα αποστέλλεται από τον Υπεύθυνο Καθηγητή μία εβδομάδα νωρίτερα από την προγραμματισμένη ΟΣΣ μέσω της εφαρμογής “Φόρουμ Συζητήσεων”. Η ανάρτηση διδακτικού υλικού και ενημέρωσης μέσω της πλατφόρμας Moodle του Πανεπιστημίου Λευκωσίας θα ενισχύσει τους μεταπτυχιακούς φοιτητές / τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες στη μελέτη του συγκεκριμένου μαθήματος. Επιπλέον, η συνεργατική πλατφόρμα Moodle θα προσφέρει τη δυνατότητα προετοιμασίας των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών σε κάθε προγραμματισμένη ΟΣΣ, ώστε να μπορούν να εισηγηθούν θέματα ενδιαφέροντος σε σχέση με το περιεχόμενο του διδακτικού υλικού προς παρουσίαση ή / και να μελετήσουν μία πρακτική εφαρμογή με προτεινόμενες δραστηριότητες.

4 Διαδικασία συνεχούς αξιολόγησης

Με στόχο την επίτευξη των μαθησιακών στόχων του εξ αποστάσεως Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας το Τμήμα Θεολογίας καθιέρωσε ένα σύστημα αξιολόγησης των επιμέρους στόχων του εν λόγω Προγράμματος, διατυπώνοντας τις εξής ερευνητικές υποθέσεις:

- α Συσχέτιση του βαθμού ικανοποίησης από τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού προγράμματος και συγκεκριμένα του βαθμού, που αυτός λαμβάνει υπόψη:
  - τις ιδιαιτερότητες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης
  - την κάλυψη των μαθησιακών αναγκών των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών
  - τον επαρκή αριθμό των δια ζώσης συναντήσεων
  - τον σωστό αριθμό εκπαιδευομένων, που συμμετέχουν στο πρόγραμμα
  - το χρονοδιάγραμμα του προγράμματος
  - την επίτευξη του μαθησιακού στόχου του προγράμματος
- β Συσχέτιση του βαθμού ικανοποίησης για τη συμβολή του εκπαιδευτικού υλικού και συγκεκριμένα του βαθμού:
  - της λογικής συνέχειας ως προς τις ενότητες και το χρονοδιάγραμμα

- της δομής του με κριτήριο την επίτευξη των στόχων του προγράμματος
  - της θετικής επίδρασης του υλικού στην εκπαιδευτική διαδικασία
- γ Συσχέτιση του βαθμού ικανοποίησης για τη χρήση της εκπαιδευτικής πλατφόρμας και συγκεκριμένα του βαθμού:
- ευκολίας εισαγωγής / σύνδεσης
  - ευχρηστίας / φιλικότητας
  - ταχύτητας απόκρισης
  - αλληλεπιδραστικότητας της εκπαιδευτικής πλατφόρμας
  - σύγχρονης επικοινωνίας
  - θετικής επίδρασης της πλατφόρμας στην εκπαιδευτική διαδικασία
- δ Διασφάλιση παραγόντων της εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής διαδικασίας, όπως:
- συχνή επικοινωνία με τον Καθηγητή
  - ενεργή συμμετοχή στις σύγχρονες / ασύγχρονες συζητήσεις
  - προηγούμενη εμπειρία των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση και στη χρήση εκπαιδευτικού λογισμικού
- ε Απρόσκοπτη υλοποίηση του προγράμματος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στη βάση:
- της υιοθέτησης στρατηγικών και πολιτικών εξ αποστάσεως κατάρτισης
  - της εξασφάλισης ικανής νομικής κάλυψης του πεδίου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης
  - της διαχείρισης των τεχνικών απαιτήσεων και προδιαγραφών του Moodle

Στο πλαίσιο της παρούσας προσέγγισης / αξιολόγησης και της διαδικασίας διασφάλισης της ποιότητας του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών αναδεικνύονται, επίσης, κριτήρια που καθορίζουν τις μελλοντικές κατευθύνσεις:

- Καθορισμός μεθόδων ποιοτικής βελτίωσης της εκπαιδευτικής και μαθησιακής διαδικασίας
- Καθορισμός διαδικασιών επικαιροποίησης και ανανέωσης του εκπαιδευτικού υλικού
- Διασφάλιση αναθεώρησης του προγράμματος σπουδών

II Κανονισμοί του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

II Κανονισμοί και διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών

A Έναρξη ισχύος

Το Τμήμα Θεολογίας της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Λευκωσίας έθεσε σε λειτουργία από το ακαδημαϊκό έτος 2018 - 2019 το εξ αποστάσεως Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, που έτυχε αξιολόγησης - πιστοποίησης από την Επιτροπή Αξιολόγησης Ιδιωτικών Πανεπιστημίων (ΕΑΙΠ), στο πλαίσιο των “περί Ιδιωτικών Πανεπιστημίων (Ίδρυση Λειτουργία και Έλεγχος) Νόμων του 2005 έως 2011”.

Ο παρών Κανονισμός του εξ αποστάσεως Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Θεολογίας υπαγορεύει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση βασίζεται στη χρήση κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και κατάλληλων μεθόδων και μέσων για τη μετάδοση της γνώσης από απόσταση, καθώς και στη χρήση κατάλληλου ενημερωτικού υλικού και μεθόδων συνεχούς αξιολόγησης των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών. Επίσης η εξασφάλιση του εκπαιδευτικού υλικού περιλαμβάνει την παραγωγή προτύπων πανεπιστημιακών σημειώσεων και τη διάθεσή τους, τη συγγραφή βιβλίων, κυρίως διαμορφωμένων για την εξ αποστάσεως διδασκαλία, καθώς και την παραγωγή οπτικοακουστικού υλικού και οποιουδήποτε άλλου μέσου μετάδοσης πληροφοριών.

B Διοίκηση του προγράμματος

1 Τριμελής Επιτροπή

Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών διευθύνεται από Τριμελή Επιτροπή, που αποτελείται από τον Συντονιστή του προγράμματος και δύο μέλη ΔΕΠ στη βαθμίδα του Καθηγητή. Η Επιτροπή έχει την ευθύνη της εσωτερικής αξιολόγησης και της διασφάλισης της ποιότητας του προγράμματος. Όλα τα διαγράμματα μαθημάτων και τα εξεταστικά δοκίμια κατατίθενται στην Επιτροπή για ανατροφοδότηση. Η Επιτροπή συνεδριάζει στο τέλος κάθε εξαμήνου και αφού εξετάζει την πορεία του προγράμματος, κάνει εισηγήσεις για βελτίωση. Η Επιτροπή είναι υπεύθυνη για τις προσλήψεις των μελών ΔΕΠ ή Επισκεπτών Καθηγητών.

2 Γενική Συνέλευση (Γ.Σ.)

Η Γενική Συνέλευση (Γ.Σ.) του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών απαρτίζεται από 21 μέλη (Μόνιμοι Καθηγητές, Επισκέπτες Καθηγητές, Ειδικό Διδακτικό Προσωπικό, Ειδικό Επιστημονικό Συνεργάτες και Γενικός Γραμματέας), που είναι αρμόδια για κάθε θέμα που καθορίζει στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της.

3 Συντονιστική Επιτροπή (Σ.Ε.)

Η Συντονιστική Επιτροπή (Σ.Ε.) του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών απαρτίζεται από οκτώ μέλη ΔΕΠ, ένα από κάθε κατεύθυνση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών, τον Διευθυντή και τον Γενικό Γραμματέα ως εξής:

Μέλη Συντονιστικής Επιτροπής (Σ.Ε.) του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών

	Κατευθύνσεις	Μέλη
1	Βιβλικές Σπουδές	1
2	Εκκλησιαστική Ιστορία	1
3	Παιδαγωγική και Χριστιανική Παιδαγωγική	1
4	Πατερικές Σπουδές	1
5	Θρησκευσιολογία	1
6	Ποιμαντική και Χριστιανική Κοινωνιολογία	1
7	Συστηματική Θεολογία	1
8	Πρακτική Θεολογία	1

9	Διευθυντής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών	1
10	Γενικός Γραμματέας του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών	1

4 Διευθυντής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών

Ο Διευθυντής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών είναι ο Πρόεδρος του Τμήματος Θεολογίας, που προεδρεύει της Σ.Ε. και εισηγείται στη Γ.Σ. κάθε θέμα που αφορά την εύρυθμη λειτουργία του Προγράμματος. Έργο της Σ.Ε. είναι να εποπτεύει και να συντονίζει την εφαρμογή του Προγράμματος σύμφωνα με τον Κανονισμό λειτουργίας του.

5 Γενικός Γραμματέας

Ο Γενικός Γραμματέας του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών είναι και ο Γενικός Γραμματέας του Τμήματος Θεολογίας, που υποστηρίζει διοικητικά το Τμήμα στη βάση των αρμοδιοτήτων που απορρέουν από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, διεκπεραιώνει τις διαδικασίες διοικητικής και γραμματειακής υποστήριξης και τα θέματα που αφορούν το εκπαιδευτικό έργο του Τμήματος από την εγγραφή των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών έως την αποφοίτησή τους και υποστηρίζει τις δημόσιες διεθνείς σχέσεις του Τμήματος Θεολογίας και τη διεξαγωγή επιστημονικών συνεδρίων.

Γ Κέντρα Μάθησης στον ελλαδικό χώρο

Το Τμήμα Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας σε συνεργασία με τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερώνυμο και τον Αρχιεπίσκοπο Κρήτης κ. Ειρηναίο οργάνωσε Κέντρα Μάθησης, τα οποία λειτουργούν σε συνεργασία με Ιερές Μητροπόλεις της Ελλάδος.

Επομένως το Τμήμα Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας και η Διεθνής Ακαδημία Θεολογικών και Φιλοσοφικών Σπουδών “Οι Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος” της Ιεράς Μητροπόλεως Λαγκαδά, Λητής και Ρεντίνης που ξεκίνησε με τη συνεργασία του αείμνηστου Μητροπολίτη Ιωάννη, καθώς και οι αντίστοιχοι φορείς της Ιεράς Μητροπόλεως Κηφισίας, Αμαρουσίου και Ωρωπού με τη συνεργασία του Μητροπολίτη κ. Κυρίλλου, της Ιεράς Μητροπόλεως Κορίνθου, Σικυώνος, Ζεμενού, Ταρσού και Πολυφέγγους με τη συνεργασία του Μητροπολίτη Κορίνθου κ. Διονυσίου και της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης με τη συνεργασία του Αρχιεπισκόπου κ. Ειρηναίου και παράλληλη συνεργασία με τον Δήμο Ηρακλείου, συνυπέγραψαν Πρωτόκολλο Συνεργασίας σε εκπαιδευτικό, επιστημονικό και ερευνητικό επίπεδο. Η σχετική συμφωνία, που υπέγραψε και ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου Λευκωσίας Καθηγητής Φίλιππος Πουγιούτας, θέτει το πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των Ιδρυμάτων σε τομείς

κοινού ενδιαφέροντος και προβλέπει ενέργειες με στόχο την προώθηση και την ενίσχυση της συνεργασίας σε όλους τους τομείς, όπου υπάρχει κοινό εκπαιδευτικό, επιστημονικό και ερευνητικό ενδιαφέρον με γνώμονα την αριστεία. Οι εν λόγω φορείς λειτουργούν ως “Κέντρα Μάθησης” και εξυπηρετούν τις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ) των εξ αποστάσεως μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών του Τμήματος Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Το Πρωτόκολλο Συνεργασίας προβλέπει, επίσης, την εφαρμογή Προγραμμάτων Σπουδών και Προγραμμάτων “Διά Βίου Μάθησης”, την προαγωγή της έρευνας και τη διοργάνωση κοινών επιστημονικών δραστηριοτήτων, συνεδρίων και ημερίδων.

Δ Σκοποί και στόχοι του προγράμματος

Κατά τη διάρκεια των σπουδών:

- α Μελετάται ο τομέας των Βιβλικών Σπουδών, της Εκκλησιαστικής Ιστορίας, καθώς επίσης ο τομέας των Παιδαγωγικών, της Φιλοσοφίας της Παιδείας και της Χριστιανικής Παιδαγωγικής
- β Η έρευνα περιλαμβάνει και τον τομέα των Πατερικών και Αγιολογικών Σπουδών και διεξάγεται στο πλαίσιο της μελέτης της Πατερικής Γραμματείας και Θεολογίας στη βάση των έργων των Μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας, των Αγίων της Κύπρου Επιφανίου και Νεοφύτου του Εγκλείστου, καθώς και των σύγχρονων Αγίων
- γ Ταυτόχρονα, η έρευνα αφορά και τη μελέτη και εξέταση παλαιότερων και σύγχρονων θρησκευολογικών ρευμάτων, με ιδιαίτερη έμφαση στο Ισλάμ και σε θέματα Διαθρησκευτικών Διαλόγων
- δ Δίδεται έμφαση στον τομέα της Ποιμαντικής Θεολογίας, προκειμένου να καταρτιστούν, ιδιαίτερα οι κληρικοί και οι λαϊκοί, στο ποιμαντικό, κατηχητικό και ιεραποστολικό έργο της Εκκλησίας, με παράλληλη εξέταση της σύγχρονης Κοινωνιολογίας και Ηθικής, για την αντιμετώπιση κοινωνικών, ηθικών, βιοηθικών και οικολογικών προβλημάτων
- ε Μελετάται η Δογματική Διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, σε σχέση με τους Διορθοδόξους και Διαχριστιανικούς Διαλόγους
- στ Η μελέτη αφορά επίσης την Χριστιανική Λατρεία, την Υμνολογία και την Χριστιανική Αρχαιολογία και Τέχνη. Στο πλαίσιο του Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου διευκρινίζονται οι σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας σε συνάφεια με το υφιστάμενο συνταγματικό πλαίσιο και η σύγχρονη Καταστατική Νομοθεσία των Εκκλησιών Κύπρου και Ελλάδας

1 Σκοποί

Οι σκοποί του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών είναι:

- 1 η προώθηση της επιστημονικής έρευνας, διεπιστημονικά, διατμηματικά, διαπανεπιστημιακά και διακρατικά
- 2 η κατάρτιση ειδικευμένων στελεχών για την Εκκλησία, την Εκπαίδευση, την Κοινωνική Πρόνοια και τον Πολιτισμό
- 3 η θεωρητική και πρακτική διασύνδεση Θεολογίας και κοινωνίας στο πλαίσιο της προώθησης της εγχώριας και διεθνούς επιστημονικής έρευνας γνωστικών περιοχών της σύγχρονης Θεολογίας και της χρήσης νέων μεθόδων και τρόπων σκέψης για την επίλυση πρακτικών προβλημάτων της Εκκλησίας και της κοινωνίας

- 4 η εξασφάλιση πλαισίου συνεργασίας μεταξύ των Θεολογικών Σχολών τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό για την προώθηση του διορθόδοξου, διαχριστιανικού, διαθρησκειακού και διαπολιτισμικού διαλόγου

2 Στόχοι

Με την επιτυχή ολοκλήρωση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες θα:

- α αποκτήσουν περιεκτική γνώση των θεματικών της σύγχρονης θεολογικής έρευνας και πρακτικής
- β έχουν μία σφαιρική θεώρηση και κατανόηση της χριστιανικής και μη χριστιανικής πίστewς και του διαλόγου μεταξύ αυτών
- γ αντιλαμβάνονται τον ρόλο της θρησκείας και της Εκκλησίας στα ηθικά, κοινωνικά πολιτιστικά και περιβαλλοντικά δεδομένα της εποχής μας
- δ έχουν την ικανότητα καθορισμού παιδαγωγικών προσεγγίσεων αναφορικά με την χριστιανική αγωγή
- ε θα κατανοούν σημαντικές θεματικές στον τομέα της χριστιανικής αρχαιολογίας και τέχνης
- στ μπορούν να διεξάγουν έρευνα και συγγραφή επιστημονικών εργασιών επί θεολογικών, κοινωνιολογικών και ανθρωπιστικών ζητημάτων
- ζ έχουν τη δυνατότητα χρήσεως πηγών και κριτικής θεωρήσεως της σχετικής βιβλιογραφίας

E Γλώσσα διδασκαλίας του προγράμματος

- 1 Τα μαθήματα, η μεθοδολογία και η συμβουλευτική καθοδήγηση στο πλαίσιο συγγραφής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας διεξάγονται στην ελληνική γλώσσα
- 2 Στο πλαίσιο της έρευνας καθίσταται απαραίτητη η χρήση και ξένης βιβλιογραφίας
- 3 Η διπλωματική εργασία συγγράφεται στην ελληνική ή αγγλική γλώσσα

ΣΤ Χρόνος, δομή και περιεχόμενο σπουδών

1 Χρόνος σπουδών

Η διάρκεια σπουδών για το Εξ αποστάσεως Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας είναι 1,5 ακαδημαϊκό έτος (δηλαδή 3 εξάμηνα σπουδών) και περιλαμβάνει 90 ECTS (30 ECTS ανά εξάμηνο και 30 ECTS η διπλωματική εργασία).

Απαιτήσεις προγράμματος σπουδών	ECTS
Υποχρεωτικά Μαθήματα	60
Μεταπτυχιακή Εργασία	30
Σύνολο ECTS	90

2 Δομή και περιεχόμενο σπουδών

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει τρία (3) εξάμηνα σπουδών (Α', Β', Γ'). Τα δύο πρώτα εξάμηνα (Α', Β') περιλαμβάνουν 8 (οκτώ) υποχρεωτικά μαθήματα (ΥΜ). Στο τρίτο εξάμηνο (Γ') και υπό την καθοδήγηση ενός εποπτεύοντος ακαδημαϊκού εκπονείται η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία είκοσι τεσσάρων έως τριάντα χιλιάδων (24.000 - 30.000) λέξεων επί ενός θέματος σχετικού με τα αντικείμενα του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών:

A / A	Μάθημα	Κωδικός Μαθήματος	Όνομα Μαθήματος	Αριθμός εβδομάδων / ακαδημαϊκό εξάμηνο	ECTS
-------	--------	-------------------	-----------------	--	------

Α' Εξάμηνο

1	ΥΜ	Theo 510	Βιβλικές Σπουδές	12	7,5
2	ΥΜ	Theo 520	Εκκλησιαστική Ιστορία	12	7,5
3	ΥΜ	Theo 530	Παιδαγωγική, Φιλοσοφία της Παιδείας και Χριστιανική Παιδαγωγική	12	7,5
4	ΥΜ	Theo 540	Πατρολογία και Αγιολογία	12	7,5

Β' Εξάμηνο

5	ΥΜ	Theo 550	Θρησκευολογία και Διαθρησκευαίοι Διάλογοι	12	7,5
6	ΥΜ	Theo 560	Ποιμαντική, Χριστιανική Ηθική, Κοινωνιολογία, Ιεραποστολική, Οικολογία και Βιοηθική	12	7,5
7	ΥΜ	Theo 570	Δογματική, Διορθόδοξοι και Διαχριστιανικοί Διάλογοι	12	7,5
8	ΥΜ	Theo 580	Χριστιανική Λατρεία, Υμνολογία, Τέχνη, Κανονικό Δίκαιο	12	7,5

Γ' Εξάμηνο

9	ΥΜ	Theo 560	Διπλωματική εργασία		30
---	----	----------	---------------------	--	----

ΥΜ Υποχρεωτικό μάθημα

Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης στις οκτώ (8) κατευθύνσεις με τις αντίστοιχες ειδικεύσεις:

- 1 Βιβλικές Σπουδές. Ειδικεύσεις:**
  - α Παλαιά Διαθήκη
  - β Καινή Διαθήκη
- 2 Εκκλησιαστική Ιστορία. Ειδικεύσεις:**
  - α Γενική Εκκλησιαστική Ιστορία
  - β Εκκλησιαστική Ιστορία Ελλάδας και Κύπρου
  - γ Εκκλησιαστική Ιστορία Σλαβικών Εκκλησιών
- 3 Παιδαγωγική και Χριστιανική Παιδαγωγική. Ειδικεύσεις:**
  - α Παιδαγωγική
  - β Φιλοσοφία της Παιδείας
  - γ Χριστιανική Παιδαγωγική
- 4 Πατερικές Σπουδές. Ειδικεύσεις:**
  - α Πατρολογία
  - β Αγιολογία
- 5 Θρησκευολογία. Ειδικεύσεις:**
  - α Θρησκευολογία και Διαθρησκευτικοί Διάλογοι
  - β Φιλοσοφία της Θρησκείας
  - γ Ισλάμ
- 6 Ποιμαντική και Χριστιανική Κοινωνιολογία. Ειδικεύσεις:**
  - α Ποιμαντική
  - β Χριστιανική Ηθική
  - γ Κοινωνιολογία
  - δ Ιεραποστολική
  - ε Οικολογία και Βιοηθική
- 7 Συστηματική Θεολογία. Ειδικεύσεις:**
  - α Δογματική
  - β Διορθόδοξοι και Διαχριστιανικοί Διάλογοι
- 8 Πρακτική Θεολογία. Ειδικεύσεις:**
  - α Χριστιανική Λατρεία
  - β Υμνολογία
  - γ Βυζαντινή Τέχνη
  - δ Βιβλική και Χριστιανική Αρχαιολογία
  - ε Κανονικό Δίκαιο

Z Εισδοχή μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών

Οι αιτήσεις εισδοχής των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών υποβάλλονται την χρονική περίοδο μετά το τέλος του εκάστοτε εαρινού εξαμήνου (Ιούνιος) και 15 ημέρες πριν την έναρξη του χειμερινού εξαμήνου (Σεπτέμβριος) κάθε ακαδημαϊκού έτους στη Γραμματεία του Τμήματος Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας.

Κριτήρια εισδοχής μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών

Για την ένταξη και εισδοχή στο εξ αποστάσεως Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών, οι υποψήφιοι πρέπει να υποβάλουν τα παρακάτω δικαιολογητικά:

- 1 Συμπληρωμένο Έντυπο Αίτησης
- 2 Επικυρωμένο αντίγραφο πολιτικής ταυτότητας ή διαβατηρίου (σελίδα με τα προσωπικά στοιχεία και φωτογραφία)
- 3 Βιογραφικό Σημείωμα
- 4 Επικυρωμένο αντίγραφο Πτυχίου Θεολογικών Σπουδών ή Τμημάτων άλλων Σχολών της ημεδαπής ή ομοταγών αναγνωρισμένων Ιδρυμάτων της αλλοδαπής (μαζί με την ισοτιμία του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. ή του Κ.Ι.Σ.Α.Τ.Σ για τίτλους σπουδών από Α.Ε.Ι. του εξωτερικού). Η αίτηση κάθε υποψηφίου συνοδεύεται απαραίτητως από το πτυχίο του, ενώ σε περίπτωση καθυστερημένης ορκωμοσίας συνοδεύεται από το επικυρωμένο αντίγραφο αναλυτικής βαθμολογίας, που αντικαθίσταται ευθύς αμέσως με το αντίγραφο πτυχίου
- 5 Επικυρωμένο αντίγραφο αναλυτικής βαθμολογίας
- 6 Δύο συστατικές επιστολές είτε από Καθηγητές ή / και εργοδότες
- 7 Προσωπικό σημείωμα
- 8 Πιστοποιητικό γνώσης μίας ξένης γλώσσας
- 9 Βεβαίωση συνέντευξης από την Ειδική Επιτροπή του Τμήματος Θεολογίας

Αποδοχή πτυχιούχων

- 1 Στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών γίνονται δεκτοί Πτυχιούχοι Ορθοδόξων Θεολογικών Σχολών και Ανωτάτων Εκκλησιαστικών Ακαδημιών και Πτυχιούχοι Τμημάτων άλλων Σχολών της ημεδαπής ή ομοταγών αναγνωρισμένων ιδρυμάτων της αλλοδαπής (μαζί με την ισοτιμία του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. ή του ΚΥ.Σ.Α.Τ.Σ για τίτλους σπουδών από Α.Ε.Ι. του εξωτερικού). Πτυχιούχοι, επίσης, θεωρούνται και όσοι έχουν αποδεδειγμένα κατατεθειμένη βαθμολογία σε όλα τα μαθήματα, αλλά δεν έχει γίνει ακόμη η ορκωμοσία τους
- 2 Ο ετήσιος αριθμός των εισακτέων δεν μπορεί να υπερβαίνει τους / τις εξήντα τέσσερις (64) μεταπτυχιακούς φοιτητές / φοιτήτριες, οκτώ (8) φοιτητές / φοιτήτριες ανά Κατεύθυνση. Με απόφαση της Γ.Σ. ο αριθμός των εισακτέων μπορεί να αυξάνεται ή να μειώνεται. Επίσης με απόφαση της Γ.Σ. είναι δυνατή η μεταφορά κενών θέσεων μιας Κατεύθυνσης σε άλλη Κατεύθυνση, εφόσον υπάρχει εκεί πλεονάζων αριθμός μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών, οι οποίοι / οι οποίες πληρούν τις προϋποθέσεις και εφόσον αυτό αξιολογηθεί ως αναγκαίο
- 3 Οι φοιτητές / φοιτήτριες του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών εγγράφονται σε ειδικό βιβλίο Μητρώων του Τμήματος και η φοίτησή τους είναι υποχρεωτική

Προϋποθέσεις επιλογής μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών

Απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνουν δεκτοί πτυχιούχοι ως υποψήφιοι στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών είναι:

- 1 να γνωρίζουν πολύ καλά την ελληνική γλώσσα. Οι υποψήφιοι που δεν διαθέτουν πιστοποιητικό πολύ καλής γνώσης της Ελληνικής γλώσσας, καλούνται να δηλώσουν στην αίτησή τους ότι επιθυμούν να εξετασθούν στην Αγγλική γλώσσα
- 2 να γνωρίζουν μια από τις κατωτέρω γλώσσες: α. Αγγλική, β. Γαλλική ή γ. Γερμανική. Η επαρκής γνώση της ξένης γλώσσας πιστοποιείται από τα υποβαλλόμενα συνοδευτικά δικαιολογητικά, όπως ορίζεται στη βάση του "Αναθεωρημένου καταλόγου αποδεκτών κριτηρίων από την Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας για γνώση της Ελληνικής, της Αγγλικής, της Γαλλικής και της Γερμανικής γλώσσας σε απαιτούμενα από σχέδια υπηρεσίας δημόσιων θέσεων επίπεδα"

Ελληνική γλώσσα

Άριστη γνώση

- α Πτυχίο ή μεταπτυχιακός τίτλος ή μεταπτυχιακό δίπλωμα αναγνωρισμένου πανεπιστημιακού ιδρύματος σε οποιαδήποτε χώρα σε πρόγραμμα σπουδών, του οποίου η γλώσσα διδασκαλίας είναι η Ελληνική
- β Πτυχίο ή μεταπτυχιακός τίτλος στην Ελληνική Φιλολογία από αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα
- γ Πτυχίο Παιδαγωγικής Ακαδημίας Κύπρου (τριετής φοίτηση)
- δ Πτυχίο του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου, νοουμένου ότι αυτό αποκτήθηκε μετά από τετραετή φοίτηση
- ε Πιστοποιητικό επιτυχίας στην εξέταση, που διεξάγει το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού για διαπίστωση της άριστης γνώσης της Ελληνικής Γλώσσας
- στ Πιστοποιητικό Ελληνομάθειας του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ), επιπέδου Γ2
- ζ Πιστοποιητικό επιτυχίας επιπέδου Γ2 του "Σχολείου Ελληνικής Γλώσσας" της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κύπρου

Πολύ καλή γνώση

- α Απολυτήριο αναγνωρισμένης Σχολής Μέσης Εκπαίδευσης της Κύπρου ή της Ελλάδας, που έχει ως βασική γλώσσα διδασκαλίας την Ελληνική
- β Πιστοποιητικό επιτυχίας στην εξέταση, που διεξάγει το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού για διαπίστωση της πολύ καλής γνώσης της Ελληνικής γλώσσας
- γ Δίπλωμα της Αστυνομικής Ακαδημίας Κύπρου (τριετής φοίτηση)
- δ Γραπτές Εξετάσεις, που διεξάγονται από την Ειδική Επιτροπή σύμφωνα με τους περί Αξιολόγησης Υποψηφίων για Διορισμό στη Δημόσια Υπηρεσία Νόμους του 1998 έως 2008 για θέσεις εισδοχής στη δημόσια υπηρεσία (Βαθμολογία 50 % και άνω στο θέμα των Ελληνικών)
- ε Πιστοποιητικό Ελληνομάθειας του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων της Ελλάδας, Δια Βίου Μάθησης, επιπέδου τουλάχιστον Γ1 ή Β2

- στ Πιστοποιητικό επιτυχίας επιπέδου Β2 ή / και Γ1 της Ελληνικής Γλώσσας του “Σχολείου Ελληνικής Γλώσσας” της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κύπρου
- ζ G.C.E. A - Level Modern Greek με βαθμό “C” και άνω

Καλή γνώση

- α Πιστοποιητικό επιτυχίας στην εξέταση, που διεξάγει το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού για διαπίστωση της καλής γνώσης της Ελληνικής Γλώσσας
- β G.C.E. O - Level Modern Greek με βαθμό “C” και άνω

Αγγλική γλώσσα

Άριστη γνώση

- α Πτυχίο ή μεταπτυχιακός τίτλος ή μεταπτυχιακό δίπλωμα αναγνωρισμένου Πανεπιστημιακού Ιδρύματος, σε οποιαδήποτε χώρα σε πρόγραμμα σπουδών, του οποίου η γλώσσα διδασκαλίας είναι η Αγγλική
- β Πτυχίο ή μεταπτυχιακός τίτλος στην Αγγλική Φιλολογία από αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα
- γ Μεταπτυχιακοί τίτλοι (Επιπέδου Master) του Κυπριακού Διεθνούς Ινστιτούτου Διεύθυνσης (C.I.I.M.), των οποίων η γλώσσα διδασκαλίας είναι η Αγγλική
- δ Μεταπτυχιακό Δίπλωμα του Μεσογειακού Ινστιτούτου Διεύθυνσης (Mediterranean Institute of Management), μόνον εφόσον η γλώσσα διδασκαλίας είναι η Αγγλική
- ε Πιστοποιητικό επιτυχίας στην εξέταση, που διεξάγει το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού για διαπίστωση της άριστης γνώσης της Αγγλικής Γλώσσας
- στ Cambridge English: Proficiency (CPE), by Cambridge English Language Assessment (Grades A - C)
- ζ IELTS, Band Score 7.5, by Cambridge English Language Assessment (Academic or General Training)
- η Anglia Examinations - Masters (Γ2)

Πολύ καλή γνώση

- α Προγράμματα πτυχιακού ή μεταπτυχιακού επιπέδου σε κυπριακά ιδιωτικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αξιολογημένα - πιστοποιημένα από το Σ.Ε.Κ.Α.Π., των οποίων η γλώσσα διδασκαλίας είναι η Αγγλική
- β Δίπλωμα Δασικού Κολεγίου Κύπρου
- γ Δίπλωμα Νοσηλευτικής και Μαιευτικής Σχολής (τριετή προγράμματα σπουδών, των οποίων η γλώσσα διδασκαλίας ήταν η Αγγλική και αποκτήθηκε μέχρι τον Οκτώβριο του 1991)
- δ Δίπλωμα Ανώτερου Ξενοδοχειακού Ινστιτούτου Κύπρου (τριετή προγράμματα σπουδών, των οποίων η γλώσσα διδασκαλίας είναι η Αγγλική)
- ε Πτυχίο Ανώτερου Τεχνολογικού Ινστιτούτου
- στ Τίτλοι σπουδών Diploma και Bachelor of Science, που απονεμήθηκαν από τα Ιδρύματα Υγειονομική Σχολή Κύπρου και Πανεπιστήμιο του Surrey (University of Surrey) του Ηνωμένου Βασιλείου
- ζ Απόκτηση της ιδιότητας Μέλους Εγκεκριμένου Σώματος Επαγγελματιών Λογιστών Αγγλόφωνης χώρας

- η Προγράμματα σπουδών με φοίτηση πέραν των έξι μηνών σε Αγγλόφωνα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα συνοδευόμενα από πιστοποιητικά επιτυχίας σε σχετικές εξετάσεις
- θ Πιστοποιητικό επιτυχίας στην εξέταση, που διεξάγει το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού για διαπίστωση της πολύ καλής γνώσης της Αγγλικής Γλώσσας
- ι Πιστοποιητικό επιτυχίας στις τελικές εξετάσεις στην Αγγλική γλώσσα του 6ου έτους των Κρατικών Ινστιτούτων Επιμόρφωσης
- ια Γραπτές Εξετάσεις, που διεξάγονται σύμφωνα με τους περί Αξιολόγησης Υποψηφίων για Διορισμό στη Δημόσια Υπηρεσία Νόμους για θέσεις εισδοχής στη Δημόσια Υπηρεσία, των οποίων η μισθοδοτική κλίμακα δεν υπερβαίνει την Κλίμακα Α8 του κυβερνητικού μισθολογίου (Βαθμολογία 50 % και άνω στο θέμα των Αγγλικών)
- ιβ G.C.E. O - Level στην Αγγλική γλώσσα με βαθμό "C" και άνω
- ιγ I.G.C.S.E. στην Αγγλική γλώσσα με βαθμό "C" και άνω
- ιδ E.L.T.S / I.E.L.T.S. με βαθμό 6 και άνω (Academic or General Training) (εφόσον το σχετικό πιστοποιητικό αποκτήθηκε πριν την 01.01.2010). Τονίζεται ότι, αν το πιστοποιητικό αυτό αποκτήθηκε μετά την 01.01.2010, θα θεωρείται ως τεκμήριο μόνο με βαθμό 6,5 - 7
- ιε Cambridge Advanced Certificate in English με βαθμό "C" και άνω
- ιστ T.O.E.F.L. με βαθμό 550 και άνω (Paper based) ή T.O.E.F.L. με βαθμό 213 και άνω (Computer based) ή TOEFL (Internet based) με βαθμό 92 και άνω
- ιζ Certificate of Proficiency in English του University of Cambridge με βαθμό "C" και άνω
- ιη Certificate of Proficiency in English - University of Michigan
- ιθ Anglia Examinations - Proficiency (Γ1)
- κ ESB, Level 3 Certificate in ESOL, International All Modes - C2

Καλή γνώση

- α Απολυτήριο αναγνωρισμένης Σχολής Μέσης Εκπαίδευσης της Κύπρου ή του εξωτερικού, που περιλαμβάνει το μάθημα της Αγγλικής γλώσσας
- β Πιστοποιητικό επιτυχίας στην εξέταση, που διεξάγει το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού για διαπίστωση της καλής γνώσης της Αγγλικής Γλώσσας
- γ Πιστοποιητικό επιτυχίας στις τελικές εξετάσεις των Κρατικών Ινστιτούτων Επιμόρφωσης στα Αγγλικά τουλάχιστον του 4ου έτους
- δ Γραπτές Εξετάσεις, που διεξάγονται από την Ειδική Επιτροπή σύμφωνα με τους περί Αξιολόγησης Υποψηφίων για Διορισμό στη Δημόσια Υπηρεσία Νόμους του 1998 έως 2008 για θέσεις εισδοχής στη δημόσια υπηρεσία, των οποίων η μισθοδοτική κλίμακα δεν υπερβαίνει την Κλίμακα Α7 του κυβερνητικού μισθολογίου (Βαθμολογία 50 % και άνω στο θέμα των Αγγλικών)
- ε Cambridge English: First Certificate (FCE), by Cambridge English Language Assessment (Grades A - C)
- στ Anglia Examinations Advanced (B2) Level
- ζ IELTS, Band Score 6, by Cambridge English Language Assessment (Academic or General Training) για πιστοποιητικά που αποκτήθηκαν μετά την 01.01.2010

Γαλλική γλώσσα

Άριστη γνώση

- α Πτυχίο ή μεταπτυχιακός τίτλος ή μεταπτυχιακό δίπλωμα αναγνωρισμένου πανεπιστημιακού ιδρύματος, σε οποιαδήποτε χώρα σε πρόγραμμα σπουδών, του οποίου η γλώσσα διδασκαλίας είναι η Γαλλική
- β Πτυχίο ή μεταπτυχιακός τίτλος στη Γαλλική Φιλολογία από οποιονδήποτε αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα
- γ DALF (Diplome Approfondi en Langue Francaise) ή DALF C2 ή TCF 6

Πολύ καλή γνώση

- α DALF (Diplome Approfondi en Langue Francaise) ή DALF C1 ή TCF 5
- β Diplome Supérieur, Sorbonne, 3ο επίπεδο
- γ DELF (Diplome d' Etudes en Langue Francaise) 2ο επίπεδο (A5, A6) ή B2 ή TCF 4
- δ Προγράμματα σπουδών με φοίτηση σε γαλλόφωνα εκπαιδευτικά ιδρύματα διάρκειας ενός τουλάχιστον ακαδημαϊκού έτους, συνοδευόμενα από πιστοποιητικά επιτυχίας σε σχετικές εξετάσεις
- ε Πιστοποιητικό επιτυχίας στις τελικές εξετάσεις στα Γαλλικά, τουλάχιστον του 6ου έτους των Κρατικών Ινστιτούτων Επιμόρφωσης
- στ GCE A - level στη Γαλλική γλώσσα με βαθμό C και άνω
- ζ Γραπτές εξετάσεις που διεξάγονται σύμφωνα με τους περί Αξιολόγησης Υποψηφίων για Διορισμό στη Δημόσια Υπηρεσία Νόμους για θέσεις εισδοχής στη Δημόσια Υπηρεσία, των οποίων η μισθοδοτική κλίμακα δεν υπερβαίνει την Κλίμακα Α8 του κυβερνητικού μισθολογίου (Βαθμολογία 50 % και άνω στο θέμα των Γαλλικών)
- η I.G.C.S.E. στη Γαλλική γλώσσα με βαθμό C και άνω

Καλή γνώση

- α Diplome d' Etudes Francaises, Sorbonne, 2ο επίπεδο
- β DELF 1ο επίπεδο (A1, A2, A3, A4) ή DELF B1 ή TCF 3
- γ Alliance Francaise (τοπικές εξετάσεις) (Certificat d' Etudes Francaises)
- δ GCE O - level στη γαλλική γλώσσα με βαθμό C και άνω
- ε Απολυτήριο αναγνωρισμένης σχολής Μέσης Εκπαίδευσης της Κύπρου ή του εξωτερικού, που περιλαμβάνει το μάθημα της Γαλλικής γλώσσας
- στ Πιστοποιητικό επιτυχίας στις τελικές εξετάσεις στα Γαλλικά, τουλάχιστον του 4ου έτους των Κρατικών Ινστιτούτων Επιμόρφωσης

Γερμανική γλώσσα

Άριστη γνώση

- α Πτυχίο ή μεταπτυχιακός τίτλος ή μεταπτυχιακό δίπλωμα αναγνωρισμένου πανεπιστημιακού ιδρύματος, σε οποιαδήποτε χώρα σε πρόγραμμα σπουδών, του οποίου η γλώσσα διδασκαλίας είναι η Γερμανική
- β Πτυχίο ή μεταπτυχιακός τίτλος στη Γερμανική φιλολογία από οποιονδήποτε αναγνωρισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα

- γ Diplom - Vorprüfung (Διπλωματική - Προεξέταση) γερμανόφωνων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης του εξωτερικού διετούς τουλάχιστον διάρκειας, νοουμένου ότι οι σπουδές έγιναν με συνεχή εσωτερική φοίτηση στη χώρα, όπου βρίσκεται το ίδρυμα
- δ Großes Deutsches Sprachdiplom (GDS) - Goethe Institut σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του Μονάχου (Ludwig Maximilians Universität München)

Πολύ καλή γνώση

- α Kleines Deutsches Sprachdiplom (KDS) - Goethe Institut σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του Μονάχου (Ludwig Maximilians Universität München)
- β Zentrale Oberstufenprüfung (ZOP) Goethe Zertifikat (2) - Goethe Institut
- γ Zentrale Mittelstufenprüfung (ZMP) - Goethe Institut / Humboldt Institut
- δ Test DaF (βαθμίδα 4 και 5: TDN 4, TDN5) - Test DaF Institut
- ε GCE A - level στη Γερμανική γλώσσα με βαθμό C και άνω
- στ Goethe Zertifikat C1 - Goethe Institut
- ζ Prüfung Wirtschaftsdeutsch International (PWD) C1 - Goethe Institut / Deutscher Industrie- und Handelskammertag (DIHK) / Carl Duisberg Centren (CDC)
- η Goethe Zertifikat B2 - Goethe Institut
- θ Zertifikat Deutsch für den Beruf (ZDfB) B2 - Goethe Institut
- ι Deutsche Sprachprüfung für den Hochschulzugang ausländischer Studienbewerber (DSH) Hochschul - Rektoren - Konferenz (HRK) / γερμανικά ιδρύματα ανώτερης / ανώτατης εκπαίδευσης
- ια Deutsches Sprachdiplom Stufe 2 (DSD II) / DSD der KMK Niveaustufe C1 - Deutsches Sprachdiplom der Kultusministerkonferenz
- ιβ telc Deutsch C1 - The European Language Certificates (telc GmbH)
- ιγ telc Deutsch B2 - The European Language Certificates (telc GmbH)
- ιδ telc Deutsch B2 Beruf - The European Language Certificates (telc GmbH)
- ιε telc Deutsch C1 Beruf - The European Language Certificates (telc GmbH)
- ιστ Wirtschaftssprache Deutsch (WD) - Österreichisches Sprachdiplom Deutsch (OSD)
- ιζ Mittelstufe Deutsch - Österreichisches Sprachdiplom Deutsch (OSD)
- ιη B2 Mittelstufe Deutsch - Österreichisches Sprachdiplom Deutsch (OSD)
- ιθ C1 Oberstufe Deutsch - Österreichisches Sprachdiplom Deutsch (OSD)
- κ Προγράμματα σπουδών με φοίτηση σε γερμανόφωνα εκπαιδευτικά ιδρύματα διάρκειας ενός τουλάχιστον ακαδημαϊκού έτους, συνοδευόμενα από πιστοποιητικά επιτυχίας σε σχετικές εξετάσεις
- κα Πιστοποιητικό επιτυχίας στις τελικές εξετάσεις στα Γερμανικά, τουλάχιστον του δού έτους των Κρατικών Ινστιτούτων Επιμόρφωσης
- κβ Γραπτές εξετάσεις που διεξάγονται σύμφωνα με τους περί Αξιολόγησης Υποψηφίων για Διορισμό στη Δημόσια Υπηρεσία Νόμους για θέσεις εισδοχής στη Δημόσια Υπηρεσία, των οποίων η μισθοδοτική κλίμακα δεν υπερβαίνει την Κλίμακα Α8 του κυβερνητικού μισθολογίου (Βαθμολογία 50 % και άνω στο θέμα των Γερμανικών).

Καλή γνώση

- α GCE O - level στη γερμανική γλώσσα με βαθμό C και άνω
- β Πιστοποιητικό επιτυχίας στις τελικές εξετάσεις της Γερμανικής γλώσσας του τετάρτου έτους των Κρατικών Ινστιτούτων Επιμόρφωσης

- γ Zertifikat Deutsch (ZD) - Goethe Zertifikat B1 - Goethe Institut
- δ Test DaF (τουλάχιστον βαθμίδα 3: TDN3) - Test DaF Institut
- ε Zertifikat Deutsch / telc Deutsch B1 - The European Language Certificates (telc GmbH)
- στ Zertifikat Deutsch - Österreichisches Sprachdiplom Deutsch (OSD)
- ζ Deutsches Sprachdiplom Stufe 1 (DSD I) / DSD der KMK Niveaustufe B1 - Deutsches Sprachdiplom der Kultusministerkonferenz
- η IGCSE στη Γερμανική γλώσσα με βαθμό C και άνω
- θ GCE O - level στη Γερμανική γλώσσα με βαθμό C και άνω
- ι Πιστοποιητικό επιτυχίας στις τελικές εξετάσεις στα Γερμανικά, τουλάχιστον του τετάρτου έτους των Κρατικών Ινστιτούτων Επιμόρφωσης
- ια Απολυτήριο αναγνωρισμένης σχολής Μέσης Εκπαίδευσης της Κύπρου ή του εξωτερικού, που περιλαμβάνει το μάθημα της Γερμανικής γλώσσας

Η Ακαδημαϊκά θέσμια

- 1 Κάθε μέλος ΔΕΠ, που αναλαμβάνει μεταπτυχιακό έργο, δηλώνει στη Γ.Σ. τον Ιούνιο του προηγούμενου ακαδημαϊκού έτους τα μαθήματα που θα διδάξει το επόμενο ακαδημαϊκό έτος. Οι τίτλοι των μαθημάτων ανακοινώνονται από τη Γραμματεία του Τμήματος Θεολογίας και δημοσιεύονται στον Οδηγό Σπουδών του εξ αποστάσεως Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Θεολογίας του Πανεπιστημίου Λευκωσίας
- 2 Το συνολικό πρόγραμμα περιλαμβάνει κατά τη διάρκεια του πρώτου (Α΄) και του δευτέρου εξαμήνου (Β΄) την παρακολούθηση και εξέταση των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών σε οκτώ (8) μεταπτυχιακά μαθήματα και τη σύνταξη οκτώ (8) γραπτών ερευνητικών εργασιών, ενώ με την έναρξη του τρίτου (Γ΄) Εξαμήνου οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες αναλαμβάνουν την εκπόνηση της Διπλωματικής Εργασίας τους
- 3 Η παρακολούθηση των οκτώ (8) μαθημάτων μέσω της πλατφόρμας τηλεδιάσκεψης Moodle ή στις δια ζώσης Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ), διάρκειας δώδεκα (12) διδακτικών εβδομάδων, είναι υποχρεωτική για κάθε μεταπτυχιακό φοιτητή / μεταπτυχιακή φοιτήτρια. Αποκλείεται από την εξέταση κάθε μαθήματος ο μεταπτυχιακός φοιτητής / η μεταπτυχιακή φοιτήτρια, που απουσίασε αδικαιολόγητα σε περισσότερα από τέσσερα (4) μαθήματα, και είναι υποχρεωμένος / υποχρεωμένη να επαναλάβει την παρακολούθηση του ίδιου ή άλλου μαθήματος σε επόμενο Εξάμηνο μετά από υπόδειξη και σύμφωνη γνώμη του Υπευθύνου Καθηγητή. Κάθε μεταπτυχιακό μάθημα αντιστοιχεί σε επτάμιση (7,5) πιστωτικές μονάδες. Τα οκτώ (8) μεταπτυχιακά μαθήματα περιλαμβάνουν συνολικά εξήντα (60) πιστωτικές μονάδες. Στο τρίτο (Γ΄) εξάμηνο περατώνεται η φοίτηση του πρώτου κύκλου μεταπτυχιακών σπουδών με τη συγγραφή της διπλωματικής εργασίας, η οποία περιλαμβάνει τριάντα (30) πιστωτικές μονάδες
- 4 Σε περίπτωση που ο μεταπτυχιακός φοιτητής / η μεταπτυχιακή φοιτήτρια επιθυμεί να παρακολουθήσει συναφή μαθήματα ομοταγούς αναγνωρισμένου Ιδρύματος της αλλοδαπής στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων κινητικότητας σπουδαστών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (E.E.) (Erasmus), υποχρεούται να αντικαταστήσει τέσσερα (4) μαθήματα ανά Εξάμηνο, συνόλου τριάντα (30) πιστωτικών μονάδων (ECTS)

- 5 Στη βάση σχετικής διάταξης, που προέκυψε μετά τη σύσκεψη του Προέδρου του Τμήματος Θεολογίας Καθηγητή Χρήστου Οικονόμου, του κ. Λουκά Παναγιώτου και Δρος Φωτεινής Ντανάλια Δράκου με τη Διευθύντρια του εξ αποστάσεως Προγράμματος Σπουδών του Πανεπιστημίου Λευκωσίας κα Ελένη Νεοκλέους και τις συνεργάτιδες της κα Έλενα Θεοδώρου και κα Βάσια Κοντού στις 30.04.18 στο Τμήμα Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, το εξ αποστάσεως Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών για το Τμήμα Θεολογίας περιλαμβάνει δώδεκα (12) εβδομάδες, εκ των οποίων έξι (6) εβδομάδες θα διεξάγονται ηλεκτρονικά μέσω της πλατφόρμας τηλεκπαίδευσης Moodle και έξι (6) εβδομάδες θα προβλέπουν δια ζώσης διδασκαλία στα Κέντρα Μάθησης του Τμήματος Θεολογίας. Οι δια ζώσης συναντήσεις θα μαγνητοσκοπούνται παράλληλα και θα αναρτώνται ηλεκτρονικά, ώστε οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες, που δεν δύνανται να μεταβούν στα Κέντρα Μάθησης, να μπορούν να παρακολουθήσουν τις διαλέξεις στο πλαίσιο συνεδριών τηλεδιάσκεψης μέσω WebEx
- 6 Για κάθε μεταπτυχιακό φοιτητή / μεταπτυχιακή φοιτήτρια, ο οποίος / η οποία παρακολουθεί εξ αποστάσεως Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών, που απονέμει Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης, ορίζεται από τη Γ.Σ. μετά από πρόταση της Σ.Ε. ένα μόνιμο μέλος ΔΕΠ του οικείου Τμήματος, ως Επιβλέπων Καθηγητής. Η Σ.Ε. και ο Επιβλέπων Καθηγητής έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης και του ελέγχου της πορείας των σπουδών του μεταπτυχιακού φοιτητή / της μεταπτυχιακής φοιτήτριας. Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι υποχρεωτική. Η διδασκαλία των μαθημάτων δεν μπορεί να διαρκεί λιγότερο από δώδεκα (12) εβδομάδες και η παρακολούθηση λιγότερο από το εβδομήντα τοις εκατό (70 %) των ωρών διδασκαλίας ανά Εξάμηνο, διαφορετικά το μάθημα θεωρείται για τον μεταπτυχιακό φοιτητή / τη μεταπτυχιακή φοιτήτρια ως μη διδαχθέν και υποχρεούται να το παρακολουθήσει μετά από τη σύμφωνη γνώμη του Επιβλέποντος Καθηγητή του / της, όταν και πάλι διδαχθεί στο πλαίσιο του προγράμματος το αμέσως επόμενο Ακαδημαϊκό Εξάμηνο. Στη βάση διαχείρισης του μαθήματος μέσω της πλατφόρμας τηλεκπαίδευσης Moodle εξασφαλίζεται η καταγραφή και παρακολούθηση των ενεργειών των χρηστών, καθώς οι εκθέσεις δραστηριοτήτων για κάθε μεταπτυχιακό φοιτητή / μεταπτυχιακή φοιτήτρια είναι διαθέσιμες για κάθε ενότητα. Σε αυτό το πλαίσιο καταγράφεται μεταξύ άλλων και ένα λεπτομερές ιστορικό της συμμετοχής του μεταπτυχιακού φοιτητή / της μεταπτυχιακής φοιτήτριας στο μάθημα
- 7 Κάθε μεταπτυχιακός φοιτητής / μεταπτυχιακή φοιτήτρια, πέραν της παρακολούθησης και εξέτασης των μαθημάτων, υποχρεούται να συγγράψει οκτώ (8) φροντιστηριακές εργασίες ερευνητικού χαρακτήρα. Οι εργασίες αυτές κατατίθενται στον οικείο φάκελο του μεταπτυχιακού φοιτητή / της μεταπτυχιακής φοιτήτριας και βαθμολογούνται από τον διδάσκοντα ή τους διδάσκοντες το μάθημα Καθηγητές με βαθμολογία από μηδέν έως εκατό (0-100) με βάση επιτυχίας το εξήντα τοις εκατό (60 / 100)
- 8 Η διάρκεια φοίτησης στον πρώτο κύκλο μεταπτυχιακών σπουδών δεν μπορεί να υπερβαίνει το ενάμιση (1,5) έτος. Σε περιπτώσεις ανάγκης και μετά από αίτηση του μεταπτυχιακού φοιτητή / της μεταπτυχιακής φοιτήτριας μπορεί να γίνει, κατά περίπτωση, με απόφαση της Γ.Σ. και μετά από εισήγηση του Επιβλέποντος Καθηγητή του μεταπτυχιακού φοιτητή / της μεταπτυχιακής φοιτήτριας στη Σ.Ε., δεκτό το αίτημα αναστολής της φοίτησης, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες

- 9 Τα μαθήματα αρχίζουν στις αρχές Σεπτεμβρίου για το χειμερινό εξάμηνο και στις αρχές Φεβρουαρίου για το εαρινό εξάμηνο και τελειώνουν τέλη Ιανουαρίου και τέλη Μαΐου αντίστοιχα
- 10 Το Τμήμα Θεολογίας διοργανώνει επιστημονικά συνέδρια και ημερίδες με επίκαιρα επιστημονικά θέματα, στα οποία συμμετέχουν οι διδάσκοντες Καθηγητές ή άλλες προσκεκλημένες επιστημονικές προσωπικότητες. Η παρακολούθηση είναι υποχρεωτική τόσο από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές / τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες όσο και από φοιτητές / φοιτήτριες που εκπονούν τη Διδακτορική διατριβή τους

Θ Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ)

- 1 Οι Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ) είναι τρίωρα σεμινάρια που πραγματοποιούνται τρεις (3) φορές στη διάρκεια ενός ακαδημαϊκού εξαμήνου και αποτελούν τους ακρογωνιαίους λίθους του διδακτικού έργου του διδάσκοντος και της σχέσης που διασφαλίζει με τους μεταπτυχιακούς φοιτητές / τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες
- 2 Κατά τη διάρκεια των ΟΣΣ οι Υπεύθυνοι Καθηγητές φροντίζουν να διατηρείται η επικοινωνία μεταξύ των ίδιων και των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών, καθώς και των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών μεταξύ τους. Οι Υπεύθυνοι Καθηγητές συγκεκριμένα:
- α ενημερώνουν τους μεταπτυχιακούς φοιτητές / τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες για τους στόχους, τον τρόπο λειτουργίας του μαθήματος καθώς και για τον τρόπο μελέτης του διδακτικού υλικού
  - β ελέγχουν, αν όλοι οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες έχουν παραλάβει το διδακτικό υλικό
  - γ ενημερώνουν τους μεταπτυχιακούς φοιτητές / τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες για πηγές πρόσθετης πληροφόρησης σχετικά με το αντικείμενο του μαθήματος, που μπορεί να τους φανούν χρήσιμες τόσο κατά τη μελέτη τους όσο και κατά την εκπόνηση των ερευνητικών φροντιστηριακών εργασιών
  - δ φροντίζουν για τη δια ζώσης γνωριμία τους με τους μεταπτυχιακούς φοιτητές / τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες
  - ε συζητούν με τους μεταπτυχιακούς φοιτητές / τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες σχετικά με τον τρόπο και τη συχνότητα της επικοινωνίας μεταξύ τους
  - στ ενθαρρύνουν και καθοδηγούν τους μεταπτυχιακούς φοιτητές / τις μεταπτυχιακές φοιτήτριες να συγκροτούν ομάδες εργασίας, στο πλαίσιο των οποίων θα συνεργάζονται μεταξύ τους είτε δια ζώσης είτε διά μέσω του διαδικτύου για τη μελέτη και την κατανόηση της διδακτέας ύλης
  - ζ καταγράφουν τον αριθμό των απόντων μεταπτυχιακών φοιτητών / των απουσών μεταπτυχιακών φοιτητριών στις δια ζώσης ΟΣΣ
  - η προωθούν τυχόν αιτήματα των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών στον Ακαδημαϊκό Υπεύθυνο του Τμήματος Θεολογίας

Ι Αξιολόγηση μεταπτυχιακών φοιτητών / μεταπτυχιακών φοιτητριών

Για την προώθηση της αντικειμενικής αξιολόγησης των μεταπτυχιακών φοιτητών / των μεταπτυχιακών φοιτητριών, ο διδάσκων καθορίζει στο διάγραμμα του μαθήματος τα κριτήρια, με τα οποία θα αξιολογηθούν οι εβδομαδιαίες δραστηριότητες, οι εργασίες εξαμήνου και οι τελικές εξετάσεις, καθώς και τη βαρύτητα κάθε κριτηρίου. Στο εν λόγω διάγραμμα καθορίζονται,

επίσης, οι σκοποί και οι ειδικότεροι στόχοι κάθε μαθήματος, η σχετική βιβλιογραφία και οι υποχρεώσεις των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών.

Για την τελική βαθμολογία εκατό τοις εκατό (100 / 100) καθορίζεται ως ποσοστό της βαθμολογίας:

- 1 το δέκα τοις εκατό (10 / 100) που αναλογεί στη διεξαγωγή των εβδομαδιαίων δραστηριοτήτων των μαθημάτων στην πλατφόρμα Moodle
- 2 το σαράντα τοις εκατό (40 / 100) που αναλογεί στη γραπτή εργασία
- 3 το πενήντα τοις εκατό (50 / 100) που αναλογεί στις τελικές εξετάσεις

Σε αυτό το πλαίσιο παρατίθενται τα εξής:

1 Δραστηριότητες μαθημάτων

- α Τα θέματα των δραστηριοτήτων καθορίζονται από τους διδάσκοντες των Θεματικών Ενοτήτων, αναρτώνται στην Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης και ανατίθενται με ημερομηνία παράδοσης μετά το πέρας κάθε εβδομάδας (Εβδομάδες 1-12)
- β Η διεξαγωγή των δραστηριοτήτων βαθμολογείται από το μηδέν (0) έως το εκατό (100) με ελάχιστη διαβάθμιση το εξήντα (60) και η αναλογία της βαθμολογίας ως προς τον τελικό βαθμό της Θεματικής Ενότητας θα είναι δέκα τοις εκατό (10 %)

2 Γραπτές εργασίες

- α Κάθε μεταπτυχιακός φοιτητής / κάθε μεταπτυχιακή φοιτήτρια πέραν της παρακολούθησης και εξέτασης των μαθημάτων, υποχρεούται να συγγράψει οκτώ (8) ερευνητικές φροντιστηριακές εργασίες, που κατατίθενται στον οικείο φάκελο και βαθμολογούνται από τον διδάσκοντα
- β Κατά τη διάρκεια της πρώτης εβδομάδας του ακαδημαϊκού εξαμήνου αναρτώνται τα θέματα των εργασιών στην Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης και ανατίθενται με ημερομηνία παράδοσης μετά την εβδομάδα 12, όπως καθορίζεται από το Τμήμα Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Λευκωσίας
- γ Οι εργασίες βαθμολογούνται από το μηδέν (0) έως το εκατό (100) με ελάχιστη διαβάθμιση το εξήντα (60) και η αναλογία της βαθμολογίας ως προς τον τελικό βαθμό της Θεματικής Ενότητας θα είναι σαράντα τοις εκατό (40 %)
- δ Από τον επισυναπτόμενο κατάλογο θεμάτων οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / οι μεταπτυχιακές φοιτήτριες μπορούν να επιλέξουν ένα θέμα, για το οποίο θα εργαστούν με βάση τη Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας που έχει αναρτηθεί στην πλατφόρμα. Η εργασία αυτή θα πρέπει να ετοιμασθεί και να παραδοθεί πριν την ημερομηνία εξετάσεων του εκάστοτε μαθήματος. Για τη σύνταξη της εργασίας δίδονται οι εξής οδηγίες που αφορούν τα στοιχεία του κειμένου:

A	Εξώφυλλο	Αναρτάται δείγμα εξωφύλλου
B	Σελίδα	A4
Γ	Αριθμός σελίδων	15 - 20
Δ	Γραμματοσειρά	Times New Roman
Ε	Διάστημα γραμμών	1,5
Στ	Μέγεθος γραμμάτων κειμένου	12 pt
ζ	Μέγεθος γραμμάτων υποσημειώσεων	10 pt

3 Τελικές εξετάσεις

Στη βάση του Κανονισμού των εξετάσεων και της αξιολόγησης των μεταπτυχιακών φοιτητών / φοιτητριών του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Θεολογίας, καθώς και των αποφάσεων του Συμβουλίου του Φορέα Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας της Ανώτερης Εκπαίδευσης σχετικά με τα εξ αποστάσεως προγράμματα σπουδών, καθορίζονται τα εξής:

- α Οι τελικές εξετάσεις διεξάγεται διαδικτυακά μέσω της πλατφόρμας Moodle
- β Όλα τα μαθήματα του εξ αποστάσεως προγράμματος προϋποθέτουν τη διεξαγωγή γραπτής εξέτασης
- γ Οι εξετάσεις στα διδασκόμενα μαθήματα διεξάγονται για το χειμερινό εξάμηνο τον Ιανουάριο και για το εαρινό εξάμηνο τον Μάιο του κάθε ακαδημαϊκού έτους. Με βάση το ακαδημαϊκό ημερολόγιο καθορίζεται η διεξαγωγή της τελικής εξέτασης την εβδομάδα 14-15
- δ Η διάρκεια της εξέτασης θα είναι τρεις (3) ώρες και δικαίωμα συμμετοχής έχουν οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / φοιτήτριες, που έλαβαν μέρος στην εκπαιδευτική διαδικασία
- ε Οι τελικές εξετάσεις βαθμολογούνται από το μηδέν (0) έως το εκατό (100) με ελάχιστη διαβάθμιση το εξήντα (60) και η αναλογία της βαθμολογίας ως προς τον τελικό βαθμό της Θεματικής Ενότητας θα είναι πενήντα τοις εκατό (50 %)
- στ Η εξεταστέα ύλη στα διδασκόμενα μαθήματα καθορίζεται από τον διδάσκοντα. Ο μεταπτυχιακός φοιτητής / η μεταπτυχιακή φοιτήτρια είναι δυνατό να εξεταστεί, αφού υποβάλει μία (1) φροντιστηριακή εργασία στο εκάστοτε μάθημα
- ζ Για κάθε μάθημα, που ο μεταπτυχιακός φοιτητής / η μεταπτυχιακή φοιτήτρια περατώνει επιτυχώς, δίδεται από τον διδάσκοντα ειδική βεβαίωση επιτυχούς συμμετοχής του / της στο μάθημα, η οποία κατατίθεται στη Γραμματεία του Τμήματος Θεολογίας. Αυτή περιλαμβάνει πέραν των στοιχείων του μεταπτυχιακού φοιτητή / της μεταπτυχιακής φοιτήτριας, το όνομα του μαθήματος, τις εβδομαδιαίες ώρες, τις πιστωτικές μονάδες και τον βαθμό. Κάθε μεταπτυχιακό μάθημα λαμβάνει επτάμιση (7,5) πιστωτικές μονάδες. Σε κάθε

εξάμηνο ο μεταπτυχιακός φοιτητής / η μεταπτυχιακή φοιτήτρια πρέπει να συγκεντρώνει τριάντα (30) πιστωτικές μονάδες. Στο τρίτο (Γ') εξάμηνο η συγγραφή της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας λαμβάνει επίσης τριάντα (30) πιστωτικές μονάδες

ΙΑ Μεταπτυχιακή εργασία

- 1 Για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης (Master) απαιτείται η υποβολή και έγκριση γραπτής Διπλωματικής Εργασίας. Ο μεταπτυχιακός φοιτητής / η μεταπτυχιακή φοιτήτρια κατά τη διάρκεια του τρίτου (Γ') εξαμήνου και υπό την προϋπόθεση ότι έχει περάσει επιτυχώς τις γραπτές εξετάσεις των οκτώ (8) μαθημάτων των δύο πρώτων εξαμήνων και έχει καταθέσει τις οκτώ (8) ερευνητικές φροντιστηριακές εργασίες, δύναται να λάβει θέμα για τη συγγραφή της Διπλωματικής Εργασίας, με εισήγηση του Επιβλέποντος Καθηγητή του προς τη Σ.Ε. και έγκρισή της από τη Γ.Σ.
- 2 Η Μεταπτυχιακή εργασία:
  - α είναι δοκίμιο συστηματικής, συνθετικής και μεθοδικής επιστημονικής έρευνας με εξειδικευμένη θεματική και σχετική πρωτοτυπία
  - β αποτελεί μελέτη είκοσι τεσσάρων έως τριάντα χιλιάδων (24.000 - 30.000) λέξεων, δηλαδή ογδόντα έως εκατό (80 - 100) περίπου δακτυλογραφημένων σελίδων με τριακόσιες (300) λέξεις περίπου ανά σελίδα
  - γ αποτελεί καταγραφή του προβληματισμού της έρευνας σε συγκεκριμένο θέμα και συντάσσεται σύμφωνα με τους κανόνες της καθιερωμένης επιστημονικής μεθοδολογίας (βλ. Οικονόμου, Χρ.: Εγχειρίδιο Συγγραφής Επιστημονικών Εργασιών, Λευκωσία 2022)
- 3 Το θέμα προτείνεται από τον Επιβλέποντα Καθηγητή μετά από συνεργασία με τον υποψήφιο / την υποψήφια και μετά από πρόταση του οικείου Τομέα και εισήγηση της Σ.Ε., εγκρίνεται από τη Γ.Σ. και ορίζεται στην αρχή του τρίτου (Γ') Εξαμήνου, μετά την επιτυχή εξέταση των οκτώ (8) μαθημάτων και την υποβολή των οκτώ (8) ερευνητικών φροντιστηριακών εργασιών. Η διαδικασία σύνταξης της Διπλωματικής Εργασίας αρχίζει από την ανακοίνωση του θέματος στη Γ.Σ.. Το ονοματεπώνυμο του / της υποψηφίου, το θέμα της Διπλωματικής Εργασίας του / της, ο Επιβλέπων Καθηγητής καθώς και η ημερομηνία ανακοινώσεως του θέματος στη Γ.Σ. εγγράφονται σε ειδικό κατάλογο, που τηρείται στη Γραμματεία του Τμήματος Θεολογίας
- 4 Ο μεταπτυχιακός φοιτητής / η μεταπτυχιακή φοιτήτρια πρέπει με τη λήξη του τρίτου (Γ') εξαμήνου να έχει περατώσει τη συγγραφή της Διπλωματικής Εργασίας του / της
- 5 Μετά την υποβολή της Διπλωματικής Εργασίας συντάσσεται Εισηγητική Έκθεση από τον Επιβλέποντα Καθηγητή και υποβάλλεται μέσω του οικείου Τομέα στην Σ.Ε., η οποία, κατόπιν προτάσεως του οικείου Τομέα, εισηγείται στη Γ.Σ. τον ορισμό δύο ακόμη μελών ΔΕΠ με το ίδιο ή συναφές γνωστικό αντικείμενο για τη συγκρότηση της Τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής. Μετά τον ορισμό της Εξεταστικής Επιτροπής αποστέλλεται η εργασία από τη Γραμματεία του Τμήματος στα μέλη της Τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής, η οποία πρέπει σε τριάντα (30) ημέρες από την αποστολή να αποφανθεί περί της αποδοχής ή μη αυτής και περί της βαθμολογήσεώς της. Σε περίπτωση που ένα

μέλος της τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής ζητήσει δικαιολογημένα παράταση της προθεσμίας, δύναται να χορηγηθεί από τη Γ.Σ. του Τμήματος παράταση μέχρι τριάντα (30) ημερών

- 6 Η κρίση της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής εργασίας και η προφορική δοκιμασία του μεταπτυχιακού φοιτητή / της μεταπτυχιακής φοιτήτριας διεξάγεται μετά την επιτυχή εξέταση των οκτώ (8) μαθημάτων και την κατάθεση των οκτώ (8) ερευνητικών φροντιστηριακών εργασιών
- 7 Η διπλωματική εργασία στη συνέχεια κατατίθεται σε πέντε (5) βιβλιοδετημένα αντίτυπα, τρία (3) για τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής, ένα (1) για το αρχείο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών της Γραμματείας του Τμήματος Θεολογίας και ένα (1) για τη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Επίσης, κατατίθεται και σε ηλεκτρονική μορφή. Από την ημερομηνία ορισμού της Τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής οφείλει να συνέλθει η Επιτροπή εντός τριάντα (30) ημερών για την κρίση της εργασίας αυτής
- 9 Η διπλωματική εργασία, στη σύνταξη της οποίας αντιστοιχούν τριάντα (30) πιστωτικές μονάδες (ECTS), κρίνεται και αξιολογείται από την Τριμελή Εξεταστική Επιτροπή και ο μέσος όρος (Μ.Ο.), που προκύπτει από τη βαθμολογία της Τριμελούς Εξεταστικής Επιτροπής, αποτελεί τον τελικό βαθμό αυτής. Η βαθμολογία της Διπλωματικής Εργασίας, όπως και των μεταπτυχιακών μαθημάτων, εκφράζεται με την κλίμακα μηδέν έως εκατό (0 - 100), με βάση επιτυχίας το εξήντα (60) και χωρίς τη χρήση κλασματικού μέρους. Ο μέσος όρος της βαθμολογίας της Διπλωματικής Εργασίας δεν μπορεί να είναι μικρότερος του εξήντα (60), καθώς η διπλωματική εργασία απορρίπτεται
- 10 Ο βαθμός του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης προκύπτει από τον μέσο όρο του αθροίσματος του βαθμού της Διπλωματικής Εργασίας και του μέσου όρου των βαθμών των οκτώ (8) μαθημάτων και των οκτώ (8) ερευνητικών φροντιστηριακών εργασιών
- 10 Παρατίθεται ο πίνακας βαθμολογιών που καθορίζεται από το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας:

Number Grade	Letter Grade	Quality Points	Number Grade	Letter Grade	Quality Points
93 - 100	A	4.0	67 - 69	D +	1.3
90 - 92	A -	3.7	63 - 66	D	1.0
87 - 89	B +	3.3	60 - 62	D -	0.7
83 - 86	B	3.0	0 - 59	F	0.0
80 - 82	B -	2.7	P (Pass)	P (Pass)	
77 - 79	C +	2.3	AU (Audit)	AU (Audit)	
73 - 76	C	2.0	DE (Deferred)	DE (Deferred)	
70 - 72	C-	1.7	I (Incomplete)	I (Incomplete)	

ΙΒ Απονομή Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδικεύσεως

- 1 Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες λαμβάνουν Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδικεύσεως (Μάστερ) σε μία από τις Κατευθύνσεις του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στη βάση των διατάξεων του παρόντος Κανονισμού και υπό την προϋπόθεση ότι έχουν καταβάλει το συνολικό ποσό των διδάκτρων φοίτησης στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας
- 2 Η ελάχιστη χρονική διάρκεια για την απονομή του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδικεύσεως (Μ.Δ.Ε.) για όλες τις κατευθύνσεις ορίζεται για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών σε τρία (3) ακαδημαϊκά εξάμηνα
- 3 Το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδικεύσεως (Μ.Δ.Ε.) απονέμεται στον υποψήφιο / στην υποψήφια στην ετήσια εκδήλωση αποφοίτων του Πανεπιστημίου Λευκωσίας από τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου και τον Πρόεδρο του Τμήματος Θεολογίας
- 4 Παρατίθεται ο πίνακας βαθμολογιών, όπως καθορίζεται από το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας:

Summa Cum Laude	is awarded to any student who has a cumulative grade point average (CPA) of 3.7 or higher
Cum Laude	is awarded to any student who has a cumulative grade point average (CPA) of 3.5 or higher but less than 3.7
Best Student	the student with the highest CPA of the graduating class in each Degree Objective (e.g. Bachelors, Masters, etc.) each year

ΙΓ Λογοκλοπή

Με την εγγραφή τους οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες του Πανεπιστημίου Λευκωσίας οφείλουν να συμφωνήσουν πως το Πανεπιστήμιο έχει το δικαίωμα να υποβάλει οποιαδήποτε από τις εργασίες τους σε αναζήτηση εντοπισμού λογοκλοπής, καθώς η ακαδημαϊκή εντιμότητα και η τήρηση του κώδικα ηθικής είναι υποχρεωτική.

Η λογοκλοπή και η παραβίαση των πνευματικών δικαιωμάτων θεωρείται σοβαρό παράπτωμα και η παρέκκλιση από την ακαδημαϊκή ακεραιότητα τιμωρείται αυστηρά. Σε αυτό το πλαίσιο όλες οι εργασίες ελέγχονται από το λογισμικό Turn it in. Οι διδάσκοντες / διδάσκουσες φέρουν την ευθύνη ενημέρωσης των μεταπτυχιακών φοιτητών / μεταπτυχιακών φοιτητριών για την πολιτική χρήσης του εν λόγω λογισμικού.

Το επιτρεπτό ποσοστό λογοκλοπής είναι το είκοσι τοις εκατό (20 %) και καθορίζεται ως όριο κειμενικής ομοιότητας. Οι εργασίες με υψηλό ποσοστό λογοκλοπής αυτόματα μηδενίζονται και υπάρχει ενδεχόμενο ο φοιτητής / η φοιτήτρια να παραπεμφθεί σε Πειθαρχική Επιτροπή και σε περίπτωση που θεωρηθεί ένοχος / ένοχη, μπορεί να τεθεί σε διαθεσιμότητα, να αποβληθεί ή να τερματιστεί από τις σπουδές του / της.

III Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

III Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

A Διδακτικό προσωπικό προγράμματος

1 Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό

	Όνομα	Τίτλος	Ειδικότητα	Επικοινωνία
1	Χρήστος Οικονόμου	Καθηγητής	Καινή Διαθήκη	00357 99 096120
2	Νίκος Νικολαΐδης	Καθηγητής	Πατρολογία και Δογματική	00357 99 424399
3	Αθανάσιος Καραθανάσης	Καθηγητής	Εκκλησιαστική ιστορία	0030 694 5178727
4	Ιωάννης Κογκούλης	Καθηγητής	Παιδαγωγική	0030 697 4622508
5	Απόστολος Νικολαΐδης	Καθηγητής	Κοινωνιολογία και Βιοηθική	0030 697 4417193
6	Νικόλαος Ολυμπίου	Καθηγητής	Παλαιά Διαθήκη	0030 697 2017653
7	Νικόλαος Γκιολές	Καθηγητής	Βυζαντινή τέχνη	0030 6937 181635
8	Φωτεινή Νταντάλια Δράκου	Λέκτορας	Χριστιανική και βυζαντινή αρχαιολογία	00357 22 390647

2 Ειδικό Εκπαιδευτικό προσωπικό

1	Λουκάς Παναγιώτου	Master Θεολογίας Υποψήφιος διδάκτωρ Θεολογίας	Εκκλησιαστική Ιστορία Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας	00357 99 639965
---	-------------------	--	--	-----------------

3 Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό με συναφή γνωστικά αντικείμενα με τις διπλωματικές εργασίες

	Όνομα	Τίτλος	Ειδικότητα	Επικοινωνία
1	Κωνσταντίνος Φελλάς	Καθηγητής Ανώτερος Αντιπρύτανης Πανεπιστημίου Λευκωσίας	Κοινωνικές επιστήμες	00357 22 841557
2	Παναγιώτης Αγγελίδης	Καθηγητής Κοσμήτορας Παιδαγωγικού Τμήματος Πανεπιστημίου Λευκωσίας	Παιδαγωγική	00357 22 841733
3	Αχιλλεύς Αιμιλιανίδης	Καθηγητής Κοσμήτορας Νομικής Σχολής	Νομική	00357 22 841739
4	Πάυλος Κυμίσσης	Καθηγητής	Βιοηθική	00357 96 509752
5	Μάριος Σαρρής	Αναπληρωτής Καθηγητής	Κοινωνική ανθρωπολογία	00357 22 842247
6	Ανδρέας Προκοπίου	Αναπληρωτής Καθηγητής	Βιοηθική	00357 99 448947

4 Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό

	Όνομα	Τίτλος	Ειδικότητα	Επικοινωνία
1	Κωνσταντίνος Δεληκωνσταντής	Καθηγητής Διευθυντής Α΄ Πατριαρχικού Γραφείου	Θρησκευολογία και φιλοσοφία της παιδείας	0030 697 740836
2	Μιχαήλ Τρίτος	Καθηγητής ΑΠΘ	Ιστορία Σλαβικών Εκκλησιών	0030 693 7257655
3	Μακάριος Τυλληρίδης	Καθηγητής Μητροπολίτης Ναϊρόμπι Διευθυντής Πατριαρχικής Σχολής Μακάριος Γ΄	Ιεραποστολική	00357 99 381189
4	Θεόδωρος Γιάγκου	Καθηγητής ΑΠΘ	Κανονικό και εκκλησιαστικό δίκαιο	0030 693 2446015
5	Συμεών Πασχαλίδης	Καθηγητής ΑΠΘ	Αγιολογία	0030 697 7424365
6	Απόστολος Κραλίδης	Καθηγητής ΑΠΘ	Θρησκευολογία	0030 697 8833061
7	Παναγιώτης Σκαλτσής	Καθηγητής ΑΠΘ	Λειτουργική	0030 697 6162901
8	π. Αθανάσιος Γκίκας	Καθηγητής ΑΠΘ	Ποιμαντική	0030 694 8212731
9	Νίκος Ορφανίδης	τέως Διευθυντής Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου	Παιδαγωγική	00357 99 499907
11	Γεώργιος Βλαχάκης	Καθηγητής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Κανονικό και εκκλησιαστικό δίκαιο	0030 697 4029068

Γραμματεία

	Όνομα	Τίτλος	Ειδικότητα	Επικοινωνία
	Λουκάς Παναγιώτου	Master Θεολογίας Υποψήφιος διδάκτωρ Θεολογίας	Γενικός γραμματέας	00357 99 639965

B Κατάλογος μαθημάτων ανά εξάμηνο

A / A	Μάθημα	Όνομα μαθήματος	Κωδικός μαθήματος	Περίοδοι / εβδομάδα	Διάρκεια περιόδου	Αριθμός εβδομάδων / ακαδημαϊκό εξάμηνο	Περίοδοι / ακαδημαϊκό εξάμηνο
-------	--------	-----------------	-------------------	---------------------	-------------------	--	-------------------------------

Α' Εξάμηνο

1	ΥΜ	Βιβλικές Σπουδές	Theo 510	1,5	60 λεπτά	12	18
2	ΥΜ	Εκκλησιαστική Ιστορία	Theo 520	1,5	60 λεπτά	12	18
3	ΥΜ	Παιδαγωγική, Φιλοσοφία της Παιδείας, Χριστιανική Παιδαγωγική	Theo 530	1,5	60 λεπτά	12	18
4	ΥΜ	Πατρολογία και Αγιολογία	Theo 540	1,5	60 λεπτά	12	18

Β' Εξάμηνο

5	ΥΜ	Θρησκευολογία και Διαθρησκευτικοί Διάλογοι	Theo 550	1,5	60 λεπτά	12	18
6	ΥΜ	Ποιμαντική, Χριστιανική Ηθική, Κοινωνιολογία, Ιεραποστολική, Οικολογία και Βιοηθική	Theo 560	1,5	60 λεπτά	12	18
7	ΥΜ	Δογματική, Διορθόδοξοι και Διαχριστιανικοί Διάλογοι	Theo 570	1,5	60 λεπτά	12	18
8	ΥΜ	Χριστιανική Λατρεία, Υμνολογία, Τέχνη, Κανονικό Δίκαιο	Theo 580	1,5	60 λεπτά	12	18

Γ' Εξάμηνο

9	ΥΜ	Διπλωματική εργασία	Theo 600				
---	----	---------------------	----------	--	--	--	--

ΥΜ Υποχρεωτικό μάθημα

Γ Περιγραφή γνωστικού αντικειμένου και περιεχομένου των μαθημάτων
1 Theo 510 Βιβλικές Σπουδές

Κωδικός μαθήματος	Theo 510	Εξάμηνο σπουδών	A
Τίτλος μαθήματος	Βιβλικές Σπουδές		
Διδασκαλία	Καθηγητής Χρήστος Οικονόμου Καθηγητής Νικόλαος Ολυμπίου		
Διδακτικές δραστηριότητες	Ώρες διδασκαλίας / εβδομάδα	1,5	Πιστωτικές μονάδες 7,5
Μάθημα	Υποχρεωτικό		
Προαπαιτούμενα μαθήματα	Όχι		
Αξιολόγηση	Εβδομαδιαίες δραστηριότητες, γραπτή εργασία και τελική γραπτή εξέταση		
Γλώσσα	Ελληνική γλώσσα. Οι γραπτές εργασίες και η τελική γραπτή εξέταση δύνανται να συνταχθούν και στην Αγγλική γλώσσα		
Διδακτικές μέθοδοι	<p>Το μάθημα θα παραδίδεται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας με στόχο την προώθηση της διαδραστικότητας και της ενεργούς συμμετοχής των μεταπτυχιακών φοιτητών στη μαθησιακή διαδικασία. Για την κάθε εβδομάδα έχουν αναρτηθεί οι εξής πληροφορίες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Σκοπός, μαθησιακοί στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα 2 Λέξεις - κλειδιά 3 Βίντεο 4 Βιβλιογραφία 5 Διδακτικό υλικό 6 Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη 7 Δραστηριότητες 		
Περιγραφή	<p>Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη</p> <ul style="list-style-type: none"> - Μελέτη των εισαγωγικών, ερμηνευτικών και θεολογικών θεμάτων των βιβλίων της Καινής Διαθήκης - Μελέτη του χώρου και του χρόνου που συνεγράφησαν τα κείμενα, του σκοπού, των παραληπτών, της δομής και των μηνυμάτων, που θέλουν να δώσουν στην εποχή τους και στον σύγχρονο κόσμο 		

Ιστορία της Θείας Οικονομίας

- Πληροφορίες για το πολιτικό, πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον των πρώτων χριστιανικών κοινοτήτων και των βιβλίων της Καινής Διαθήκης
- Μελέτη βασικών ιστορικών και θεολογικών στοιχείων
- Φάσεις και κύρια πρόσωπα της τριαδικής Θεότητας
- Η συμβολή των Ελληνιστών χριστιανών στην αρχέγονη Εκκλησία

Γραμματεία της εποχής της Καινής Διαθήκης

- Μελέτη εθνικών, ιουδαϊκών ή χριστιανικών, λόγιων ή μη λόγιων κειμένων της εποχής της Καινής Διαθήκης
- Ερμηνευτική ανάλυση κειμένων, που συσχετίζονται γλωσσικά, κοινωνικοιστορικά και ιδεολογικά με το κείμενο της Καινής Διαθήκης

Ερμηνεία της Καινής Διαθήκης I. Ερμηνεία Συνοπτικών Ευαγγελίων

- Κριτική ανάλυση των επιμέρους περικοπών της πατερικής ερμηνευτικής παράδοσης και των σύγχρονων ερμηνευτικών μεθόδων της Καινής Διαθήκης
- Αναγνώριση των παραδόσεων στα ευαγγελικά κείμενα και των ιστορικών και κοινωνικών συνθηκών, που οδήγησαν στη διατήρηση και καταγραφή των συγκεκριμένων παραδόσεων
- Σύγκριση περικοπών των τριών Συνοπτικών Ευαγγελίων μεταξύ τους στο πλαίσιο της γλώσσας, του ύφους, των παραδόσεων και των θεολογικών ενδιαφερόντων και των κειμένων της Καινής Διαθήκης με κείμενα του περιβάλλοντος του αρχέγονου Χριστιανισμού
- Συγκρίσεις και συνδέσεις του θεολογικού μηνύματος των συγκεκριμένων περικοπών με τους σημερινούς προβληματισμούς

Ερμηνεία της Καινής Διαθήκης II. Ερμηνεία επιστολών Καινής Διαθήκης

- Χρήση της παραδοσιακής πατερικής ερμηνευτικής μεθόδου σε συνδυασμό με σύγχρονες ερμηνευτικές μεθόδους
- Κριτική ανάλυση και συγκριτική μελέτη της γραμματείας της εποχής μίας Επιστολής της Καινής Διαθήκης με βάση τα γραμματολογικά χαρακτηριστικά του κειμένου
- Εφαρμογή των τρόπων προσέγγισης και ερμηνείας των επιστολών του αποστόλου Παύλου και επισήμανση των κύριων γνωρισμάτων της παύλειας γραμματείας
- Εξάσκηση της πρακτικής ερμηνείας του κειμένου της Καινής Διαθήκης με τη χρήση της πατερικής ερμηνευτικής και των πρόσφορων σύγχρονων ερμηνευτικών μεθόδων
- Αξιοποίηση του μηνύματος του κειμένου για τον σημερινό άνθρωπο

Θεολογία της Καινής Διαθήκης I. Απόστολος Παύλος

- Μελέτη των επιστολών του Αποστόλου Παύλου και των Πράξεων των Αποστόλων, που περιέχουν βιογραφικά στοιχεία
- Μετάβαση από την ιουδαϊκή ενδοστρέφεια στην οικουμενική αποστολή του Παύλου
- Εξοικείωση με βασικές πτυχές της παύλειας θεολογίας. Ιουδαιοκεντρικότητα - Οικουμενική αποστολή

Θεολογία της Καινής Διαθήκης II. Β΄ αποστολική περιοδεία του Παύλου

- Αποστολικές περιοδείες του Παύλου
- Δεύτερη αποστολική περιοδεία
- Τα ιστορικά γεγονότα στους Φιλίππους της Μακεδονίας
- Τα ιστορικά γεγονότα στη Θεσσαλονίκη
- Θέματα Α΄ και Β΄ Επιστολών προς Θεσσαλονικείς
- Διάλογος θρησκειών και πολιτισμού στην Αθήνα
- Η Κόρινθος και οι δύο προς Κορινθίους Επιστολές
- Η πρόσληψη της θεολογικής διδασκαλίας της Καινής Διαθήκης από τους Πατέρες

Θεολογία της Καινής Διαθήκης III. Ο Χριστιανισμός στην Κύπρο

- Συμβολή του Χριστιανισμού στην Κύπρο στο πλαίσιο καθορισμού της ταυτότητας, της ιστορίας και της παράδοσης
- Συναγωγές των Ιουδαίων στην Κύπρο
- Διαδρομή από τη Σαλαμίνα στην Πάφο
- Ένταξη της Α΄ αποστολικής περιοδείας στο σχέδιο των Πράξεων των Αποστόλων (Πρ. Ι, 8)

Σχέση των δύο Διαθηκών

- Η σχέση της Παλαιάς με την Καινή Διαθήκη ως απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση του μηνύματος των δύο Διαθηκών
- Αναγκαιότητα μελέτης και των δύο Διαθηκών, επειδή χωρίς την Παλαιά Διαθήκη δεν κατανοείται η Καινή Διαθήκη και χωρίς την Καινή Διαθήκη δεν ερμηνεύεται η Παλαιά Διαθήκη
- Διερεύνηση των εννοιών και των θεωριών περί δύο Διαθηκών, οι οποίες αποτελούν την Αγία Γραφή, τον Αποκαλυμμένο λόγο του Θεού στον κόσμο

Παραδείγματα διαλόγου θρησκειών και πολιτισμών στην Παλαιά και Καινή Διαθήκη

- Μελέτη του θέματος του διαλόγου θρησκειών και πολιτισμών και επισήμανση του γεγονότος ότι τόσο η Παλαιά όσο και η Καινή Διαθήκη κάνουν λόγο και παρουσιάζουν παραδείγματα, που δικαιολογούν και στις ημέρες μας τη συνέχιση του διαλόγου θρησκειών και πολιτισμών, επειδή πάντοτε καταλήγουν σε χρήσιμες διευκρινίσεις, που αφορούν την ειρηνική συμβίωση των λαών

Κοινωνικές επιδράσεις της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης στον εθνικό κόσμο

- Η συνειδητοποίηση της θρησκευτικής πραγματικότητας τόσο του ιουδαϊκού όσο και του ειδωλολατρικού κόσμου ως απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση του μηνύματος της Παλαιάς Διαθήκης
- Μελέτη της κοινωνικής θέσης της γυναίκας, της υιοθεσίας του ανθρώπου από τον Θεό και της ανατροπής της δουλείας. Καθίσταται σαφές ότι ο πλούτος δεν είναι απόλυτη ιδιοκτησία κανενός αλλά ο άνθρωπος είναι διαχειριστής του και τέλος ότι οι περιθωριακοί άνθρωποι είναι εικόνες του Θεού
- Καθορισμός της συμβολής της Αγίας Γραφής στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής αντιμετώπισης των φτωχών και καταφρονημένων

Απόκρυφα βιβλία της Καινής Διαθήκης

- Μελέτη της προσπάθειας των ανωνύμων συγγραφέων των κειμένων των Απόκρυφων βιβλίων της Καινής Διαθήκης να μιμηθούν τα κανονικά κείμενα. Για αυτό και διαιρούνται στις ίδιες κατηγορίες, Ευαγγέλια, Πράξεις, Επιστολές και Αποκαλύψεις
- Μελέτη της προσπάθειας συμπλήρωσης των κενών, που παρατηρούνται στα κανονικά κείμενα της Καινής Διαθήκης στη ζωή του Ιησού και της Παναγίας

Στόχοι του μαθήματος

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες θα μπορούν:

- να εξοικειωθούν με τις βασικές πτυχές της παύλειας θεολογίας και να τις μελετούν με σαφήνεια
- να κατανοήσουν την έννοια της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης, καθώς και την επίδραση του μηνύματός τους στον εθνικό κόσμο
- να ερμηνεύσουν την Παλαιά Διαθήκη και να συγκρίνουν το πρωτότυπο με τη μετάφραση των εβδομήκοντα, καθώς επίσης και να γνωρίσουν ότι η ερμηνεία της Καινής Διαθήκης προϋποθέτει τη μελέτη της Παλαιάς Διαθήκης
- να διασαφηνίσουν ότι από την Παλαιά Διαθήκη ενδιαφέρει η Μεσσιανική προσδοκία των εθνών και του λαού του Ισραήλ, που συμπίπτει με τον ερχομό του Μεσσία Χριστού στη γη
- να γνωρίσουν ότι ο διάλογος θρησκειών και πολιτισμών υπάρχει και στην Αγία Γραφή τόσο στην Παλαιά όσο και στην Καινή Διαθήκη και ότι αυτός ο διάλογος οδηγεί διαλεκτικά στην κατανόηση της κοινής καταγωγής των ανθρώπων από ένα αρχικό ζεύγος. Τα παραδείγματα της Παλαιάς Διαθήκης κάνουν σαφές το γεγονός ότι στόχος του διαλόγου είναι η αποκατάσταση της ειρήνης στην ανθρωπότητα
- να διερευνήσουν την ιστορία των χρόνων της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης με έμφαση στη διαμόρφωση του κανόνα, του τόπου, του χρόνου και του συγγραφέα του κάθε βιβλίου, τις σύγχρονες ερμηνευτικές μεθόδους καθώς επίσης και τη θεολογία της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης, η οποία αποτελεί το θεμέλιο όλης της θεολογικής επιστήμης
- να διερευνήσουν τον ρόλο που διαδραμάτισε η Κύπρος στην ανάπτυξη του Χριστιανισμού και στα σύγχρονα πολιτικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δεδομένα
- να μπορούν να εφαρμόζουν τα συμπεράσματα, που προκύπτουν από την ανάλυση των κειμένων σε σύγχρονα ερμηνευτικά πλαίσια

Μαθησιακά αποτελέσματα

- Κατανόηση της θέσης και της αξίας της Καινής Διαθήκης στη θεολογική επιστήμη και την εκκλησιαστική θεολογία
- Εξοικείωση με τα φιλολογικά είδη, το περιεχόμενο και το μήνυμα των 27 Βιβλίων της Καινής Διαθήκης στο πλαίσιο του χώρου και του χρόνου, που συνεγράφησαν αλλά και διαχρονικά
- Γνωριμία με την πολιτική και θρησκευτική κατάσταση στον χώρο και τον χρόνο δράσης του Χριστού και των αποστόλων του
- Κατανόηση των φάσεων της ιστορίας της Θείας Οικονομίας
- Κατανόηση της γραμματείας της εποχής της Καινής Διαθήκης και διακειμενική προσέγγιση στο κείμενο της Καινής Διαθήκης με σκοπό την ερμηνεία του
- Εξοικείωση με τις σύγχρονες μεθόδους ερμηνείας της Καινής Διαθήκης, καθώς επίσης και της θεολογίας της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης, η οποία αποτελεί το θεμέλιο όλης της θεολογικής επιστήμης
- Κατανόηση των βιβλικών δεδομένων για την εισαγωγή του Χριστιανισμού στην Κύπρο, του ιστορικού και θεολογικού πλαισίου της Α΄ ιεραποστολικής περιοδείας Παύλου και Βαρνάβα, της

- προσωπικότητας του Αποστόλου Παύλου και των ιστορικών και γεωγραφικών δεδομένων της Β΄ Ιεραποστολής του και της συμβολής του Βαρνάβα στην αρχέγονη Εκκλησία και την Κύπρο
- Διερεύνηση της ιστορίας των χρόνων της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης με έμφαση στη διαμόρφωση του κανόνα, τόπου, χρόνου και συγγραφέα του κάθε βιβλίου

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Αγουρίδη, Σ., *Η επί του Όρους Ομιλία του Ιησού. Εισαγωγικά - Σύντομο Υπόμνημα*, Αθήνα 2010
- 2 Αγουρίδη, Σ., *Ματθαίος ο Ευαγγελιστής*, Αθήνα 2010
- 3 Αγουρίδης, Σ., *Ιστορία των χρόνων της Καινής Διαθήκης*, Θεσσαλονίκη 2011
- 4 Βασιλειάδης, Π., *Τα λόγια του Ιησού. Το αρχαιότερο ευαγγέλιο*, Αθήνα 2008
- 5 Γαλίτης, Γ., *Ιστορία εποχής της Καινής Διαθήκης*, Θεσσαλονίκη 2004
- 6 Δεσπότης, Σ., *Η ιεραποστολική περιοδεία του Παύλου στον ελλαδικό χώρο*, Αθήνα 2011
- 7 Δεσπότης, Σ., *Ο Απόστολος Παύλος στην Αθήνα*, Αθήνα 2009
- 8 Δεσπότης, Σ., *Ο Ιησούς ως Χριστός και η Πολιτική Εξουσία στους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές*, Άθως 2006
- 9 Δεσπότης, Σ., *Ο Κώδικας των Ευαγγελίων. Εισαγωγή στα Συνοπτικά Ευαγγέλια και Πρακτική Μέθοδος Ερμηνείας τους*, Αθήνα 2007
- 10 Καραβιδόπουλος, Ι., *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, Θεσσαλονίκη 2010
- 11 Νεράντζη - Βαρμάζη, Β., *Σύνταγμα Βυζαντινών Πηγών Κυπριακής Ιστορίας, 4ος - 15ος αιώνας*, Κέντρο Επιστημονικών Μελετών, Πηγές και Μελέτες της Ιστορίας της Κύπρου, XXIII, Λευκωσία 1996
- 12 Οικονόμου, Χρ., *Καινή Διαθήκη και παιδεία*, Θεσσαλονίκη 2011
- 13 Οικονόμου, Χρ., *Καινή Διαθήκη και ερμηνευτές Πατέρες*, Θεσσαλονίκη 2010
- 14 Οικονόμου, Χρ., *Ο Άγιος Νεόφυτος ο Έγκλειστος: Προσωπικότητα, συγγράμματα και ερμηνευτικές προσεγγίσεις*, Πάφος 2010
- 15 Οικονόμου, Χρ., "Η κοινωνική δυναμική της θεολογίας από την Καινή Διαθήκη στους τρεις Ιεράρχες", στο *Καινή Διαθήκη και Ερμηνευτές*, Θεσσαλονίκη 2010, σσ. 17-44
- 16 Οικονόμου, Χρ., *Οι απαρχές της οικουμενικότητας της Εκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 2009
- 17 Οικονόμου, Χρ., *Οι απαρχές του χριστιανισμού στην Κύπρο. Ιστορική, φιλολογική, θεολογική και Θρησκευοϊστορική ανάλυση της διηγήσεως των πράξεων 13, 1-12*, Θεσσαλονίκη 2008
- 18 Οικονόμου, Χρ., *Η κλήση και οι απαρχές της ιεραποστολικής δράσης του Αποστόλου Παύλου*, Θεσσαλονίκη 2008
- 19 Οικονόμου, Χρ., *Θεολογία της Καινής Διαθήκης και πατερική ερμηνευτική*, Θεσσαλονίκη 2005
- 20 Οικονόμου, Χρ., *Καινή Διαθήκη και Πολιτισμός*, Θεσσαλονίκη 2003
- 21 Οικονόμου, Χρ., "Η συμβολή της Αγίας Γραφής στην ανθρωπιστική αντιμετώπιση των φτωχών και καταφροννημένων του κόσμου", στο *Καινή Διαθήκη και Πολιτισμός*, Θεσσαλονίκη 2003, σσ. 147-169
- 22 Οικονόμου, Χρ., *Η συγκρότηση της πρώτης χριστιανικής κοινότητας της Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη 2002
- 23 Οικονόμου, Χρ., *Βιβλικές μελέτες για τον αρχέγονο Χριστιανισμό*, Θεσσαλονίκη 1998
- 24 Οικονόμου, Χρ., *Το πρόβλημα του τίτλου "Πράξεις (των) Αποστόλων". Μία νέα θεολογική θεώρηση*, Θεσσαλονίκη 1995
- 25 Οικονόμου, Χρ., *Η απόκρυφη Αποκάλυψη Ιωάννη*, Θεσσαλονίκη 1966
- 26 Ολυμπίου, Ν., *Η εικονογραφημένη Αγία Γραφή*, Αθήνα 2018
- 27 Ολυμπίου, Ν., *Η Αγία Γραφή. Χωρίς δευτεροκανονικά βιβλία*, Αθήνα 2017

- 28 Ολυμπίου, Ν., *Προφητολόγιον. Τα λειτουργικά αναγνώσματα από την Παλαιά Διαθήκη*, Αθήνα 2016
- 29 Ολυμπίου, Ν., *Η Αγία Γραφή (Εικαστική απόδοση)*, Αθήνα 2009
- 30 Ολυμπίου, Ν., *Ερμηνεία Παλαιάς Διαθήκης, Τόμος Β΄*, Αθήνα 2008
- 31 Ολυμπίου, Ν., *Ιερά κειμήλια του Πανάγιου Τάφου (Δεύτερος Τόμος)*, Αθήνα 2008
- 32 Ολυμπίου, Ν., *Άτλας της Βίβλου*, Αθήνα 2008
- 33 Ολυμπίου, Ν., *Ερμηνεία Παλαιάς Διαθήκης, Τόμος Α΄*, Αθήνα 2006
- 34 Ολυμπίου, Ν., *Ιερά κειμήλια του Πανάγιου Τάφου (Πρώτος Τόμος)*, Αθήνα 2006
- 35 Ολυμπίου, Ν., *Αγία Γραφή και σύγχρονος άνθρωπος*, Θεσσαλονίκη 2006
- 36 Παπαδημητρίου, Κ., *Αριστεία στην προς Φιλιππησίους Επιστολή του Αποστόλου Παύλου*, Θεσσαλονίκη 2012
- 37 Παπαδημητρίου, Κ., *Βιβλικά σημαίνοντα και σημαινόμενα*, Θεσσαλονίκη 2018
- 38 Παπαδημητρίου, Κ., *Γλώσσα και ερμηνεία της Καινής Διαθήκης. Γλωσσολογικές και θεολογικές ερμηνευτικές δοκιμές*, Θεσσαλονίκη 2004
- 39 Παπαδημητρίου, Κ., *Πριν τη θεωρία. Προδρομική Πατερική ερμηνευτική. Critical Approaches to the Bible, Vol XIV*, Θεσσαλονίκη 2017
- 40 Παπαδημητρίου, Κ., *Προς Γαλάτας. Ο καινούργιος λαός του Θεού. Κοινωνιογλωσσολογική ερμηνευτική προσέγγιση. Critical Approaches to the Bible, Vol XV*, Θεσσαλονίκη 2018
- 41 Παπαδημητρίου, Κ., *Τα λεξιλόγια του Αποστόλου Παύλου. Σημασιολογική και πολιτισμική ερμηνευτική ανάλυση ειδικών λεξιλογικών όρων μέσα στο Παύλειο corpus. Critical Approaches to the Bible, Vol XIII*, Θεσσαλονίκη 2017
- 42 Τρεμπέλα, Π., *Υπόμνημα εις τας Επιστολάς της Καινής Διαθήκης*, Αθήνα 2003
- 43 Τρεμπέλα, Π., *Ιησούς ο από Ναζαρέτ*, Αθήνα 1955
- 44 Τσελεγγίδης, Δ., *Χάρη και έλευθερία κατά την παράδοση τοῦ ἰδ' αἰώνα. Συμβολή στή σωτηριολογία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 1998
- 45 Χατζηψάλτη, Κ., "Οι αντιπρόσωποι της Εκκλησίας Κύπρου στην πρώτη Οικουμενική Σύνοδο της Νίκαιας". Στο: *Κυπριακαί Σπουδαί*, τόμος Ι, 1946, Λευκωσία 1948

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 Englezakis, B., *Studies on the History of the Church of Cyprus, 4th-20th Centuries* (translated by N. Russell), Edited by S. Ioannou, M. Ioannou, Aldershot 1995
- 2 Gehrke, H. J., *Ιστορία του ελληνιστικού κόσμου*, Αθήνα 2000
- 3 Walbank, F. W., *Ο ελληνιστικός κόσμος*, Θεσσαλονίκη 1993

Προαιρετική βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Αγουρίδη, Σ., *Ιστορία της θρησκείας του Ισραήλ*, Αθήνα 1997
- 2 Αγουρίδη, Σ., *Το κατά Ιωάννην ευαγγέλιο*, Θεσσαλονίκη 2005
- 3 Άνδριόπουλος, Π., *Το κείμενο τῆς Καινῆς Διαθήκης ὡς ἐρμηνευτικὴ ἀρχὴ στο ἐξηγητικὸ ἔργο Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου*, Θεολογία 60 (1), Αθήνα (1989) 476-492 και 600-653
- 4 Βακάρος, Δ., *Ὁ ἱερός Χρυσόστομος ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἱεροκῆρυξ τῆς Ἐκκλησίας*, Πρακτικά ἱστ' θεολογικοῦ συνεδρίου με θέμα "Ὁ ἱερός Χρυσόστομος", Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 46-55
- 5 Βασιλειάδης, Π., *Προλεγόμενα στη Θεολογία της Καινής Διαθήκης*, ΔΒΜ 19 (2000) 5-21
- 6 Βούλγαρη, Χρ., *Η περί σωτηρίας διδασκαλία του ευαγγελιστού Λουκά*, Αθήνα 1971
- 7 Βούλγαρη, Χρ., *Εισαγωγή εις την Καινήν Διαθήκην*, Τόμος Α΄, Β΄, Εν Αθήναις 2003
- 8 Ζάρρας, Κ., *Ιστορία των χρόνων της Καινής Διαθήκης*, Αθήνα 2013
- 9 Ζάρρας, Κ., *Λαοί και Πολιτισμοί της Περιόδου του Δεύτερου Ναού*, Αθήνα 2008

- 10 Καραβιδόπουλος, Ιω., Γαλάνης, Ι., Βασιλειάδης, Π., *Θέματα Θεολογίας της Καινής Διαθήκης*, Θεσσαλονίκη 1987
- 11 Καραβιδόπουλος, Ιω., *Το κατά Μάρκον ευαγγέλιο*, Θεσσαλονίκη 1988
- 12 Καραβιδόπουλος, Ιω., *Απόκρυφα χριστιανικά κείμενα*, τομ. Α΄ Θεσσαλονίκη 1999, τομ. Β΄ Θεσσαλονίκη 2004
- 13 Μπελέζος Κ., *Ίωάννης ὁ Χρυσόστομος καί χρονολόγησι τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀποστόλου Παύλου ὡς ἔκφρασι Χριστοκεντρικῆς Ἑρμηνευτικῆς*, Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου με θέμα "Ὁ Χριστός στό κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. 2000 χρόνια χριστιανικῆς ζωῆς, ἱστορίας καί πολιτισμοῦ", Βέροια (2000) 225 -245
- 14 Παναγοπούλου, Ι., *Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη*, Αθήνα 1994
- 15 Παναγοπούλου, Ιω., *Ὁ Θεός καί ἡ Εκκλησία. Ἡ θεολογική μαρτυρία τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων*, Αθήνα 1969
- 16 Παπαμιχαήλ, Γρ., *Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς ἱστορικόν πρόσωπον*, ἐν Αθήναις 1954
- 17 Πατρώνου, Γ. Π., *Ἡ ἱστορική Πορεία τοῦ Ἰησοῦ. Ἀπό τῆ Φάτνη ὡς τὸν κενό Τάφο*, Αθήνα 1992
- 18 Τσάκωνα, Β., *Ἡ περί Παρακλήτου Πνεύματος διδασκαλία τοῦ ευαγγελιστοῦ Ἰωάννου*, Αθήνα 1978
- 19 "Το κατά Λουκάν Ευαγγέλιο. Προβλήματα μεταφραστικά, φιλολογικά, ιστορικά, ερμηνευτικά, θεολογικά". *Εισηγήσεις Ι΄ Συνάξεως Ὀρθοδόξων Βιβλικῶν Θεολόγων*, Βόλος 2003
- 20 "Το κατά Μαθαίον Ευαγγέλιο. Προβλήματα μεταφραστικά, φιλολογικά, ιστορικά, ερμηνευτικά, θεολογικά". *Εισηγήσεις Ζ΄ Συνάξεως Ὀρθοδόξων Βιβλικῶν Θεολόγων* (Βουκουρέστι, Σεπτ. 1993), Αθήνα 1996
- 21 Βούλγαρη, Χ., *Εισαγωγή εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην*, Τόμος Α΄, Β΄, Ἐν Αθήναις 2003

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 Anderson, H., Barclay, W., *The New Testament in Historical and Contemporary Perspective. Essays in Memory of G.H.C. Macgregor*, Oxford 1965
- 2 Berger, Kl., *Theologiegeschichte des Urchristentums*, Tübingen 1995
- 3 Betz, H. D., *Galatians: A Commentary on Paul's Letter to the Churches in Galatia, Hermeneia*, Philadelphia 1979
- 4 Boers, H., *What is New Testament Theology? The Rise of Criticism and the Problem of a Theology of the New Testament*, Philadelphia 1979
- 5 Bruce, F. F., *The Epistle to the Galatians: A Commentary on the Greek Text, New International Greek Testament Commentary*, Grand Rapids 1982
- 6 Conzelmann, H., *Grundriss der Theologie des Neuen Testaments*, München 1967
- 7 Conzelmann, H., *The Theology of Saint Luke*, London 1960
- 8 Green, J., McDonald, L. M., *The World of the New Testament, Baker Publ. House, Grand Rapids* 2013
- 9 Hopko, T., *The Mission of the Orthodox Church Today. Its Biblical and Christological Dimension*, ΔΒΜ 28 (1999), τομ. 18, σσ. 127-134
- 10 Horsley, G. H. R., Llewelyn, S. R., *New documents illustrating early Christianity: a review of the Greek inscriptions and papyri and Macquarie University*. Ancient History Documentary Research Centre New documents illustrating early Christianity. Ancient History Documentary Research Centre, Grand Rapids, Michigan, Macquarie, N.S.W, 1981
- 11 Lohse, E., *Επίτομη Θεολογία της Καινής Διαθήκης*, Αθήνα 1980
- 12 Luihbéid, C., *A scholarly reconstruction of St. Paul and his times. The historical evidence*. Lewiston, N.Y. 2002 (Studies in classics 18)
- 13 Malina, B. J., Pilch, J. J., *Social-Science Commentary on the Letters of Paul*, Minneapolis 2006
- 14 Oakes, P., *Galatians, Paideia. Commentaries on the New Testament*, Grand Rapids - Michigan 2015

- 15 Öhler, M., Barnabas. Die historische Person und ihre Rezeption in der Apostelgeschichte, Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 156, XIV, Tübingen 2003
- 16 Richardsson, A., *An Introduction to the Theology of the New Testament*, New York 1959
- 17 Strecker, G., *Theologie des Neuen Testaments*, Berlin 1996
- 18 Van Deun P. (Hg.), *Hagiographica Cypria: Sancti Barnabae Laudatio Auctore Alexandro Monacho et Sanctorum Bartholomaei et Barnabae Vita e Menologio Imperiali Deprompta*, CCSG 26, Turnhout 1993, σσ. 83-122
- 19 Wolter, H. J., *Die Zeit des Apostel Paulus. Ein Reise - Lesebuch zur Geschichte der frühen Kirche*, Regensburg 2002
- 20 Yarbro, A., *Collins, Mark (Hermeneia)*, Minneapolis 2007

2 Theo 520 Εκκλησιαστική Ιστορία

Κωδικός μαθήματος	Theo 520	Εξάμηνο σπουδών	A	
Τίτλος μαθήματος	Εκκλησιαστική ιστορία			
Διδασκαλία	Καθηγητής Αθανάσιος Καραθανάσης Καθηγητής Μιχαήλ Τρίτος Λουκάς Παναγιώτου Υποψήφιος Διδάκτωρ Θεολογίας			
Διδακτικές δραστηριότητες	Ώρες διδασκαλίας / εβδομάδα	1,5	Πιστωτικές μονάδες	7,5
Μάθημα	Υποχρεωτικό			
Προαπαιτούμενα μαθήματα	Όχι			
Αξιολόγηση	Εβδομαδιαίες δραστηριότητες, γραπτή εργασία και τελική γραπτή εξέταση			
Γλώσσα	Ελληνική γλώσσα. Οι γραπτές εργασίες και η τελική γραπτή εξέταση δύνανται να συνταχθούν και στην Αγγλική γλώσσα			
Διδακτικές μέθοδοι	<p>Το μάθημα θα παραδίδεται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας με στόχο την προώθηση της διαδραστικότητας και της ενεργούς συμμετοχής των μεταπτυχιακών φοιτητών στη μαθησιακή διαδικασία. Για την κάθε εβδομάδα έχουν αναρτηθεί οι εξής πληροφορίες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Σκοπός, μαθησιακοί στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα 2 Λέξεις - κλειδιά 3 Βίντεο 4 Βιβλιογραφία 5 Διδακτικό υλικό 6 Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη 7 Δραστηριότητες 			
Περιγραφή				
<p>Το περιεχόμενο του μαθήματος αποτελείται από τις ακόλουθες θεματικές ενότητες:</p> <p>Μέρος Ι Απαρχές του Χριστιανισμού</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ιστορικές πηγές - Ιδεολογία και εξάπλωση του Χριστιανισμού - Οι πρώτες Εκκλησίες - Κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις του Χριστιανισμού - Το θεσμικό πλαίσιο για την οργάνωση της Εκκλησίας - Η γέννηση ενός νέου πολιτισμού 				

Μέρος II Βυζαντινή Περίοδος

- Η ενσωμάτωση της Εκκλησίας στην αυτοκρατορία
- Ο Ιωάννης Χρυσόστομος και οι μεγάλοι Πατέρες της Εκκλησίας
- Οι σταυροφορίες και η σχέση Ανατολής και Δύσεως
- Το Σχίσμα
- Η Σλαβική επέκταση

Μέρος II Η Ανατολική Εκκλησία εν αιχμαλωσία

- Ο αγώνας για επιβίωση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία
- Η Θεολογική Σχολή της Χάλκης
- Κοινότητα και Ενότητα
- Το Οικουμενικό Πατριαρχείο σήμερα

Μελετώνται:

- Τα βασικά θέματα της Εκκλησιαστικής Ιστορίας με την καταγραφή των σημαντικότερων περιόδων επί τη βάσει των πηγών
- Οι διωγμοί, τα μαρτύρια, η επιρροή της διδασκαλίας του Χριστού και η αναγνώριση του Χριστιανισμού μετά από περίπου δυόμισι αιώνες από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (54-313 μ.Χ.)
- Οι απόψεις των αιρετικών, η αντιμετώπιση από την Εκκλησία και την Πολιτεία αλλά και οι κίνδυνοι για το πλήρωμα της Εκκλησίας
- Ο χαρακτήρας, οι αιτίες και το περιεχόμενο των αποφάσεων των Οικουμενικών Συνόδων
- Τα πολιτικά και εκκλησιαστικά γεγονότα στα μέσα του 9ου αι.
- Η Σύνοδος της Λυών και η Σύνοδος Φερράρας - Φλωρεντίας
- Τα αίτια, τα γεγονότα, τα πρόσωπα, που οδήγησαν στο σχίσμα του 1054, οι παπικές αξιώσεις, η νομιμότητα των ενεργειών των παπικών εκπροσώπων μετά τον θάνατο του Πάπα και η αντίδραση Αυτοκράτορα, Πατριάρχη, λαού και κλήρου
- Τα κινήματα του Ησυχασμού και του Βαρλαμισμού
- Το φαινόμενο του Κρυπτοχριστιανισμού στην Κύπρο και στον ελλαδικό χώρο (Πόντος, Μ. Ασία, Καππαδοκία, Β. Ήπειρος, Πελοπόννησος)
- Η κυπριακή παρουσία στη Βενετία την περίοδο 1571-1821, τα πρόσωπα και η προσφορά τους στην Κύπρο και στο Γένος
- Τα γεγονότα και τα πρόσωπα με κύριους πρωταγωνιστές τον Πατριάρχη Ιωακείμ Γ΄ και τους αναφερθέντες Επισκόπους

Στόχοι του μαθήματος

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες θα μπορούν:

- να αξιοποιήσουν τις πηγές της Εκκλησιαστικής Ιστορίας και να παρουσιάσουν τις σημαντικότερες περιόδους της Ιστορίας της Εκκλησίας με βάση τις πηγές
- να εξοικειωθούν με τις πηγές της Ιστορίας της Εκκλησίας, όπως η Καινή Διαθήκη, οι Βυζαντινοί Εκκλησιαστικοί Ιστορικοί (4ος - 15ος αι.), τα κείμενα των Πατέρων της Εκκλησίας, άλλες πηγές της Εκκλησιαστικής Ιστορίας (επιγραφές, εκκλησιαστικά οικήματα, νομίσματα, επιστολές, τυπικά μονών, βιβλία περιηγήσεων, κρατικοί νόμοι), Πρακτικά Οικουμενικών Συνόδων και σύγχρονες πηγές της Εκκλησιαστικής ιστορίας
- να αξιολογήσουν τα πιο σημαντικά γεγονότα, που αφορούν τον ιστορικό βίο της Εκκλησίας και συνδέονται με την αποστολή της στον κόσμο

- να μελετήσουν τα βασικά θέματα της Εκκλησιαστικής Ιστορίας με την καταγραφή των σημαντικότερων περιόδων επί τη βάσει των πηγών, όπως η απαρχή του Χριστιανισμού και ο ρόλος του στη Βυζαντινή αυτοκρατορία, η επικράτηση του Χριστιανισμού στις σλαβικές χώρες και τη Δύση, τα αίτια του σχίσματος και οι επιπτώσεις των Σταυροφοριών και ο ρόλος του Οικουμενικού Πατριαρχείου την περίοδο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και μετά

Μαθησιακά αποτελέσματα

- Κατανόηση των πηγών της Εκκλησιαστικής Ιστορίας και των ανά περιόδους σημαντικών γεγονότων
- Συγκριτική μελέτη των γεγονότων και της εκκλησιαστικής ιστορίας από την ίδρυση της Εκκλησίας ως σήμερα με ιδιαίτερη έμφαση στους πρώτους χριστιανικούς χρόνους και στη βυζαντινή περίοδο
- Διερεύνηση της εκκλησιαστικής ιστορίας της Ελλάδος και της Κύπρου, καθώς και της ιστορίας των σλαβικών Εκκλησιών και της σχέσης τους με τα παλαιά Πατριαρχεία
- Μελέτη επιφανών εκκλησιαστικών προσωπικοτήτων, όπως του Γενναδίου Σχολάριου, του πατριωτισμού και των αγώνων του για την υπεράσπιση της Ορθοδοξίας έναντι των φιλενωτικών και του θεολογικού και φιλοσοφικού έργου του
- Κατανόηση του χριστιανικού βιώματος, ως θεωρία και πράξη, με παράλληλη εμβάθυνση στο ιστορικό και χρονικό πλαίσιο και στη χρήση βασικών θεολογικών όρων και εννοιών
- Αντικειμενική παρουσίαση της εκφραζόμενης μέσα από ιστορικά γεγονότα συγχρονικής και διαχρονικής αυτοσυνειδησίας της Εκκλησίας

Πηγές

- 1 ΒΕΠΕΣ: Βιβλιοθήκη Έλλήνων Πατέρων καί έκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος
- 2 Ειρηναίος, *Του κατά πασῶν αιρέσεων ελέγχου*, Cambridge 1857
- 3 Ευσέβιος Καισαρείας, *Βίος Κωνσταντίνου*, Berlin 1975
- 4 Ευσέβιος Καισαρείας, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Paris 1967
- 5 Ιωάννης Δαμασκηνός, *Κατά αιρέσεων*, Berlin 1981
- 6 Σωζόμενος, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Berlin 1960

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Αναστασίου, Ιω., *Ανθολογία πηγών Εκκλησιαστικής Ιστορίας*, Θεσσαλονίκη 1987
- 2 Αναστασίου, Ιω., *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Θεσσαλονίκη 2005
- 3 Ανάστος, Μ., *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. 8 (1980), σσ. 375-378
- 4 Αραμπατζής, Χρ., *Η Σύνοδος της Λυών. Πρόσωπα και θεολογία*, Θεσσαλονίκη 2002
- 5 Βασ. Στεφανίδης (αρχιμ.), *Εκκλησιαστική Ιστορία απ' αρχής μέχρι σήμερα*, Αθήνα 1998
- 6 Βίττη, Α., "Οι Λινοβάμβακοι - Κρυπτοχριστιανοί στην Κύπρο: Πτυχές από την ιστορία τους και η πολιτική της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου, ιδιαίτερα τις πρώτες δεκαετίες της Αγγλοκρατίας (1878-1959)", *Επιστημονική Επετηρίς Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών*, τ. 11 (2014), σσ. 243-245
- 7 Ευστρατιάδης, Σ., *Αγιολόγιον της Ορθόδοξου Εκκλησίας*, Αθήνα 1995
- 8 Ζήσης, Θ., Ν., *Γεννάδιος Β΄ Σχολάριος. Βίος - συγγράμματα - διδασκαλία*. Σειρά Ανάλεκτα Βλατάδων 30, Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη 1980
- 9 Καραθανάσης, Αθ., *Μελετήματα για το 1821*, Θεσσαλονίκη 2022

- 10 Καραθανάσης, Αθ., *Αξέχαστος Πόνος. Εκατό χρόνια από την συνθήκη των Σεβρών*, Θεσσαλονίκη 2021
- 11 Καραθανάσης, Αθ., *Εν Θεσσαλονίκη 1913-1951*, Θεσσαλονίκη 2020
- 12 Καραθανάσης, Αθ., *Σκοπιανό ζήτημα. Εκλαϊκευμένα μελετήματα*, Θεσσαλονίκη 2018
- 13 Καραθανάσης, Αθ., *Τα Μικρασιατικά μου*, Θεσσαλονίκη 2017
- 14 Καραθανάσης, Αθ., *Ιστορία της Θεσσαλονίκης 323 π.Χ.-2012*, Θεσσαλονίκη 2012
- 15 Καραθανάσης, Αθ., *Ο Ελληνικός κόσμος στα Βαλκάνια και την Ρωσία*, Θεσσαλονίκη 2011
- 16 Καραθανάσης, Αθ., *Η Βενετία των Ελλήνων*, Θεσσαλονίκη 2010
- 17 Καραθανάσης, Αθ., *Οι Έλληνες λόγιοι στη Βλαχία (1670-1714)*, Θεσσαλονίκη 2010
- 18 Καραθανάσης, Αθ., *Καππαδοκία: Συμβολή στην ιστορία και τον πολιτισμό του ελληνισμού της Μικράς Ασίας*, Θεσσαλονίκη 2008
- 19 Καραθανάσης, Αθ., *Σε λένε Σμύρνη, Φώκαια, Σερέκιοϊ, Μαινεμένη, Σαγγάριο: Στην ιστορία και τον χαλασμό*, Θεσσαλονίκη 2007
- 20 Καραθανάσης, Αθ., *Θεσσαλονίκη και μακεδονικά (Δεύτερος Τόμος): Πόλεις και πρόσωπα της Μακεδονίας 14ος-20ός αιώνας*, Θεσσαλονίκη 2006,
- 21 Καραθανάσης, Αθ., *Θεσσαλονίκη και μακεδονικά (Πρώτος Τόμος): Θεσσαλονίκη και Μακεδονία - Η νεώτερη Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη 2005
- 22 Καραθανάσης, Αθ., *Περί την Θράκην*, Θεσσαλονίκη 1996
- 23 Καραθανάσης, Αθ., *Η Φλαγγίνειος Σχολή της Βενετίας*, Θεσσαλονίκη 1987
- 24 Καρακόλης, Κ., *Αιρέσεις και Εκκλησία κατά τους Έλληνες εκκλησιαστικούς συγγραφείς των Β' και Γ' αι*, Θεσσαλονίκη 1983
- 25 Κοκκινόφτας, Κ., "Εξισλαμισμοί και επανεκχριστιανισμοί στην Κύπρο κατά την Τουρκοκρατία (1571-1878)", *Επιστημονική Επετηρίς Κυπριακής Εταιρείας Ιστορικών Σπουδών*, τ. 11 (2014), σσ. 115-150
- 26 Κόλιας, Γ., *Εκκλησία και αυτοκράτωρ εις το Βυζάντιον*, Αθήνα 1959
- 27 Κύρρης, Κ., "Κύπριοι λόγιοι της Ενετίας κατά τους XVI και XVII αι.", στο *Δελτίον Ομίλου Παιδαγωγικών Ερευνών Κύπρου*, Ιούλιος - Δεκέμβριος 1967, σσ. 81-95
- 28 Μαλτέζου, Χρ., *Από την Κύπρο στην Βενετία, Κύπριοι στην Γαληνοτάτη μετά την τουρκική κατάκτηση του νησιού*, Λευκωσία 2003
- 29 Μαντζαριδής, Γ., "Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς ως διδάσκαλος της Ορθοδοξίας", *περιοδ. Γρηγόριος ο Παλαμάς*, τ. 55 (1972), σσ. 214-226
- 30 Μεθόδιος Φούγιας, πρ. Θυατείρων, *Έλληνες και Λατίνοι*, Αθήνα 1990
- 31 Οικονόμου, Χρ. Κ., *Οι απαρχές του Χριστιανισμού στην Κύπρο*, Θεσσαλονίκη 2008
- 32 Παναγιώτου, Λ., "Η συμβολή της εν Κύπρω Εκκλησίας στη στήριξη των Μικρασιατών προσφύγων". *Ενατενίσεις. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας*, Τεύχος 39, Ιούλιος - Δεκέμβριος 2022
- 33 Παναγιώτου, Λ., "Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς. Η αξιοθαυμάστως ζωηρά και πυρφόρος τροχιά του βίου του". *Ενατενίσεις. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας*, Τεύχος 38, Ιανουάριος - Ιούνιος 2022, σελ. 166-177
- 34 Παναγιώτου, Λ., "Τα "Οκτωβριανά". Η αυθόρμητη εξέγερση του 1931". *Ενατενίσεις. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας*, Τεύχος 37, Ιούλιος - Δεκέμβριος 2021, σελ. 45-52
- 35 Παναγιώτου, Λ., "Το κρυφουσυνέφκιασμα και οι κρυφοί ανένοι της προετοιμασίας του αγώνα της εθνικής παλιγγενεσίας". *Ενατενίσεις. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας*, Τεύχος 36, Ιανουάριος - Ιούνιος 2021, σελ. 83-92
- 36 Παναγιώτου, Λ., "Μητρόπολη Φιλαδελφείας. Από τη Μικρά Ασία στη Βενετία". *Ενατενίσεις. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας*, Τεύχος 35, Ιούλιος - Δεκέμβριος 2020, σελ. 154-161

- 37 Παναγιώτου, Λ., "Ο Άγιος Λάζαρος. Ο ναός του στη Λάρνακα και οι περί αυτόν παραδόσεις". *Ενατενίσσεις. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας*, Τεύχος 34, Ιανουάριος - Ιούνιος 2020, σελ. 175-187
- 38 Παναγιώτου, Λ., "Η Οθωμανική κατάληψη της Κύπρου (1570-1571). *Ενατενίσσεις. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητροπόλεως Κύκκου και Τηλλυρίας*, Τεύχος 31, Ιούλιος - Δεκέμβριος 2018, σελ. 176-184
- 39 Παναγιώτου, Λ., "Ο άγιος νεομάρτυς Ιωάννης (Γεώργιος) ο Κύπριος". *Ο Παράκλητος. Περιοδική Έκδοση του Ιεραποστολικού και Φιλανθρωπικού Ομίλου "Απόστολος Βαρνάβας"*, Τεύχος 19, Ιανουάριος 2019 - Δεκέμβριος 2020, σελ. 60-65
- 40 Παναγιώτου, Λ., "Η Παναγία στη ζωή και το τραγούδι μας". *Ο Παράκλητος. Περιοδική Έκδοση του Ιεραποστολικού και Φιλανθρωπικού Ομίλου "Απόστολος Βαρνάβας"*, Τεύχος 17, Ιούλιος 2016 - Δεκέμβριος 2017, σελ. 46-47
- 41 Πλακαλή, Δ., "Τα σχίσματα της Ανατολικής με τη Δυτική Εκκλησία. Συμβολή στη μελέτη τους", *Βυζαντινός Δόμος*, τομ. 10-11 (1999-2000), σσ. 179-230
- 42 Ράνσιμαν, Στ., *Δύση και Ανατολή σε σχίσμα*, Αθήνα 2008
- 43 Σαμάρα, Π., *Η ελληνική καταγωγή των Τουρκοκυπρίων. Εξισλαμισμός - Τουρκικός Επεκτατισμός*, Αθήνα 1987
- 44 Τσιρπανλή, Ζαχ., Ν., *Ο Κυπριακός Ελληνισμός της Διασποράς και οι σχέσεις Κύπρου - Βατικανού (1571-1878)*, Θεσσαλονίκη 2006
- 45 Φειδάς, Βλ., *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. Α' - Β', Αθήνα 2002
- 46 Χατζηγιάννου, Κ., *Η καταγωγή των Τουρκοκυπρίων και το Κυπριακό*, Λευκωσία 1976
- 47 Χονδρίδου, Στ., *Κωνσταντίνος Μονομάχος και η εποχή του, 11ος αι.*, Αθήνα 2002
- 48 Χρήστου, Π. Κ., *Ο Γρηγόριος ο Παλαμάς και η θεολογία εις την Θεσσαλονίκη κατά τον 14ο αι.*, Θεσσαλονίκη 1969

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 Douglas, D., *Ο Μακεδονικός Αγώνας*, Αθήνα 1985
- 2 Hackett, J., Παπαϊωάννου, Χ., *Ιστορία της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Κύπρου*, τ. 1-3, Αθήνα 1923-1940
- 3 Hussey, I., M., *The Orthodox Church in the Byzantine Empire*, New York 1986
- 4 Ostrogorsky, G., *Ιστορία του βυζαντινού κράτους*, Αθήνα 1979
- 5 Petit, L., Sidéridès, X., Jugie, M., *Γεωργίου του Σχολαρίου άπαντα τα ευρισκόμενα*, Maison de la Bonne Presse, Paris 1928-1936
- 6 Runciman, St., *Η Βυζαντινή θεοκρατία*, Αθήνα 2005

Προαιρετική βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Βασ. Στεφανίδης (αρχιμ.), *Εκκλησιαστική Ιστορία απ' αρχής μέχρι σήμερα*, Αθήνα 1998
- 2 Βασιλειάδης, Ν., *Ο άγιος Μάρκος ο Ευγενικός και η ένωση των Εκκλησιών*, Αθήνα 1973
- 3 Γιαννόπουλος, Β., *Οι Οικουμενικές Σύνοδοι και η διδασκαλία τους*, Αθήνα 1995
- 4 Γλαβίνας, Απ., *Οι Δώδεκα απόστολοι*, Κατερίνη 1993
- 5 *Ιστορία της Κύπρου*, εκδομένη υπό την διεύθυνσιν Θεοδώρου Παπαδοπούλλου, τ. Ε', Μεσαιωνικόν Βασίλειον - Ενετοκρατία, μέρος Β', Λευκωσία 1996
- 6 Ιω. Ρωμανίδης, πρωτοπρ., *Κείμενα δογματικής και συμβολικής θεολογίας της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 1972
- 7 Καλλίνικος, Κ., *Εισαγωγή στην Ιστορία της Εκκλησίας*, Αθήνα 2001

- 8 Καραθανάσης, Αθ. Ε., "Ο Πατριάρχης Φώτιος και η δυτική γραμματεία", στον τόμο *Η θεολογία του αγίου Φωτίου*, Αθήνα 2011, σσ. 529-540
- 9 Κληρίδης, Ν., *Εγχειρίδιο Ιστορίας της ορθόδοξου Εκκλησίας της Κύπρου*, Λευκωσία 1956
- 10 Κύρρης, Κ., "Ο εξισλαμισμός στην Κύπρο και η καταγωγή των Τουρκοκυπρίων", *Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 12 (2011)
- 11 Νικόλαος, Μητροπολίτης Αζώμης, *Το συνοδικό πολίτευμα εν τη Εκκλησία Αλεξανδρείας*, Αλεξάνδρεια 1955
- 12 Οικονόμου, Χρ., *Η κλίση και οι απαρχές της ιεραποστολικής δράσης του Παύλου: συγκριτική μελέτη των Πράξεων και των επιστολών του Αποστόλου Παύλου*, Θεσσαλονίκη 1992
- 13 Παναγιωτάκος, Π., *Εκκλησία και Πολιτεία ανά τους αιώνες*, Αθήνα 1939
- 14 Παπαδόπουλος, Αντ., *Ο μοναχισμός έναντι της αιρέσεως εις την αρχαίαν Εκκλησία*, Θεσσαλονίκη 1988
- 15 Παπαδόπουλου, Φ., *Τούρκοι, Μουσουλμάνοι ή Κρυπτοχριστιανοί (Λινοβάμβακοι)*, Λευκωσία 2002
- 16 Σταυρίδης, Β., *Ο συνοδικός θεσμός εις την Εκκλησίαν Θεσσαλονίκης ΙΑ' - ΙΕ'*, Θεσσαλονίκη 1992
- 17 Τσιρπανλή, Ζαχ. Ν., *Ανέκδοτα έγγραφα εκ των αρχείων του Βατικανού (1625-1667)*, Λευκωσία 1972
- 18 Φειδάς, Βλ., *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. Α' - Β', Αθήνα 2002
- 19 Φούγιας, Μ., πρ. Θυατείρων, *Έλληνες και Λατίνοι*, Αθήνα 1990
- 20 Φωτιάδης, Κ., *Οι εξισλαμισμοί της Μ. Ασίας και οι Κρυπτοχριστιανοί του Πόντου*, Θεσσαλονίκη 1993
- 21 Χασιώτης, Ιω., *Ισπανικά έγγραφα της κυπριακής Ιστορίας ΙΣΤ' - ΙΖ' αι.*, Λευκωσία 1972

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 De Ste Croix, G.E.M., *Ο Χριστιανισμός και η Ρώμη: διωγμοί, αιρέσεις και ήθη*, Αθήνα 2005
- 2 Frend, W.H.C., *Archeology and history in the Study of early Christianity*, London 1988
- 3 Frend, W.H.C., *The early Church*, Philadelphia 1982
- 4 Mango, C., *Βυζάντιο. Η αυτοκρατορία της Ν. Ρώμης*, Αθήνα 1990
- 5 Ostrogorsky G., *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους*, τ. Α' - Γ', μτφρ. Ι. Παναγόπουλου, Αθήνα 1978-1981

3 Theo 530 Παιδαγωγική, Φιλοσοφία της Παιδείας, Χριστιανική Παιδαγωγική

Κωδικός μαθήματος	Theo 530	Εξάμηνο σπουδών	A
Τίτλος μαθήματος	Παιδαγωγική, Φιλοσοφία της Παιδείας, Χριστιανική Παιδαγωγική		
Διδασκαλία	Καθηγητής Ιωάννης Κογκούλης Δρ Νίκος Ορφανίδης		
Διδακτικές δραστηριότητες	Ώρες διδασκαλίας / εβδομάδα	1,5	Πιστωτικές μονάδες 7,5
Μάθημα	Υποχρεωτικό		
Προαπαιτούμενα μαθήματα	Όχι		
Αξιολόγηση	Εβδομαδιαίες δραστηριότητες, γραπτή εργασία και τελική γραπτή εξέταση		
Γλώσσα	Ελληνική γλώσσα. Οι γραπτές εργασίες και η τελική γραπτή εξέταση δύνανται να συνταχθούν και στην Αγγλική γλώσσα		
Διδακτικές μέθοδοι	<p>Το μάθημα θα παραδίδεται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας με στόχο την προώθηση της διαδραστικότητας και της ενεργούς συμμετοχής των μεταπτυχιακών φοιτητών στη μαθησιακή διαδικασία. Για την κάθε εβδομάδα έχουν αναρτηθεί οι εξής πληροφορίες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Σκοπός, μαθησιακοί στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα 2 Λέξεις - κλειδιά 3 Βίντεο 4 Βιβλιογραφία 5 Διδακτικό υλικό 6 Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη 7 Δραστηριότητες 		
Περιγραφή	<p>Μελετώνται:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Η Παιδαγωγική και η επιστήμη της αγωγής, ο επιστημονικός χαρακτήρας, οι κυριότερες τάσεις, το αντικείμενο και τα μεθοδολογικά προβλήματα της Παιδαγωγικής επιστήμης - Η δυνατότητα και αναγκαιότητα της αγωγής και οι κυριότεροι παιδαγωγικοί όροι, που έχουν σχέση με την έννοια και το περιεχόμενο της αγωγής, της εκπαίδευσης, της διδασκαλίας, της μάθησης και της Παιδείας - Οι μέθοδοι έρευνας στον χώρο της παιδαγωγικής επιστήμης που είναι οι "Κλασικές" μέθοδοι έρευνας, η παρατήρηση, το πείραμα, το ερωτηματολόγιο, η συνέντευξη, τα τεστ, η κοινωνιομετρία, η μελέτη περίπτωσης, η ανάλυση περιεχομένου και οι ποιοτικές ερευνητικές μέθοδοι 		

- Η ιστορική αναδρομή στους σκοπούς της Παιδείας γενικότερα και της αγωγής και εκπαίδευσης ειδικότερα στο πλαίσιο των βασικών παιδαγωγικών ιδεωδών και ενός γενικότερου προβληματισμού της παιδαγωγικής - εκπαιδευτικής διαδικασίας
- Η Παιδαγωγική σε σχέση με άλλους κλάδους της επιστήμης και ειδικότερα η σχέση της Ανθρωποβιολογίας, της Ψυχολογίας, της Κοινωνιολογίας, της Φιλοσοφίας και της Θεολογίας με την αγωγή
- Οι σταθμοί στην παιδαγωγική σκέψη και πράξη στους πρωτόγονους και σε αρχαίους ανατολικούς λαούς, στην Αρχαία Ελλάδα και Ρώμη, στους πρωτοχριστιανικούς χρόνους στην Ορθόδοξη Ανατολή, από τον δυτικό μεσαίωνα μέχρι και σήμερα και ειδικότερα η αγωγή την εποχή του Δυτικού Μεσαίωνα και την Αναγέννηση, την εποχή του Ρεαλισμού, του Διαφωτισμού, του Νεοανθρωπισμού και τον 19ο και 20ο αι. Μελετάται η παιδαγωγική σκέψη και πράξη στην ελληνική πραγματικότητα από την ίδρυση του πρώτου ελεύθερου ελληνικού κράτους μέχρι σήμερα, καθώς και η εκπαίδευση στην Ενωμένη Ευρώπη
- Σε σχέση με την αγωγή και την εκπαίδευση η σωματική, γλωσσική, νοητική, κοινωνική, συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού της προσχολικής ηλικίας, η σωματική, βιολογική, συναισθηματική, γενετήσια, κοινωνική και νοητική ανάπτυξη του παιδιού της σχολικής ηλικίας, η σωματική ανάπτυξη, η γνώση της ανακάλυψης του “εγώ”, ο συναισθηματικός κόσμος, η διανοητική ανάπτυξη, η ανάπτυξη της κοινωνικότητας, η γενετήσια ανάπτυξη, η πολιτιστική ένταξη και η παρατηρούμενη αστάθεια του εφήβου. Μελετάται ο μαθητής στον χώρο του σχολείου και ο ρόλος του σε σχέση και αναφορά με την αυτοεκτίμηση και την αυτοαντίληψή του
- Το έργο και η προσωπικότητα του παιδαγωγού και θέματα, όπως η πρόβλεψη και η αξιολόγηση της αποδοτικότητας του παιδαγωγού, ο παιδαγωγός ως αυθεντία, ο παιδαγωγός και η επιστημονική κατάρτισή του, η παιδαγωγική σχέση και η διαπροσωπική επικοινωνία, οι βασικοί παιδαγωγικοί τρόποι συμπεριφοράς του παιδαγωγού στον παιδαγωγούμενο, οι αποκλίσεις στις σχέσεις παιδαγωγού - παιδαγωγούμενου, η αυτογνωσία και η αυτοκριτική του παιδαγωγού
- Τα Προγράμματα μάθησης (Αναλυτικά Προγράμματα), η μεθοδολογία στην αγωγή και τη διδασκαλία, τα μέσα αγωγής και διδασκαλίας, τα κίνητρα στη διδασκαλία και τη μάθηση και η τεχνολογία στην εκπαίδευση
- Οι βασικότεροι φορείς αγωγής, που είναι η οικογένεια και το σχολείο, καθώς και η σχεσιοδυναμική σχολείου και οικογένειας στην αγωγή και εκπαίδευση των μαθητών. Μελετώνται επίσης φορείς αγωγής παράλληλοι προς την οικογένεια και το σχολείο, που είναι η Εκκλησία και το κράτος
- Σύγχρονα βασικά παιδαγωγικά προβλήματα, όπως εκπαίδευση και κοινωνικός αποκλεισμός, εκπαίδευση και αντικοινωνική νεότητα, εγγραμματοσύνη (αλφαριθμητισμός) και αναλφαριθμητισμός, εκπαιδευτική ανισότητα, το πρόβλημα των ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση και ο αντισταθμιστικός ρόλος της, ελεύθερος χρόνος και αγωγή, περιβάλλον και αγωγή, ειρήνη και αγωγή

Στόχοι του μαθήματος

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες θα μπορούν:

- να μελετήσουν την Παιδαγωγική, την επιστήμη της αγωγής, τους επιμέρους όρους, που εκφράζουν το περιεχόμενο της αγωγής, τις μεθόδους, που αποτελούν τα βασικά εργαλεία για την έρευνα στο χώρο της Παιδαγωγικής επιστήμης και τους σταθμούς στην παιδαγωγική σκέψη και πράξη
- να κατανοήσουν τη σχέση της Παιδαγωγικής με άλλους κλάδους της επιστήμης, που συνιστά βασική προϋπόθεση για την εντύφηση κάποιου με το γνωστικό αντικείμενό της

- να ασχοληθούν με το παιδί και τον έφηβο ως υποκείμενα διαπαιδαγώγησης και το έργο του παιδαγωγού ως δασκάλου και Καθηγητή, που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πορεία της μαθησιακής διαδικασίας των μαθητών
- να μελετήσουν τους βασικότερους φορείς αγωγής, τα Προγράμματα Σπουδών (Αναλυτικά Προγράμματα) και τη νέα τεχνολογία, που αποτελεί πεδίο δράσης του διδάσκοντα
- να κατανοήσουν το περιεχόμενο της θρησκευτικής αγωγής, τις βασικές έννοιες της Χριστιανικής Παιδαγωγικής στη βάση μιας ιστορικής αναδρομής και να εξοικειωθούν με τη διαδικασία καθορισμού των προγραμμάτων θεολογικής και γενικότερης εκπαιδεύσεως
- να αναπτύξουν δεξιότητες, που απαιτούνται για τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών και άλλων μαθημάτων και να ασχοληθούν με θέματα που σχετίζονται με τη μελέτη των δυνατοτήτων διασφάλισης ενός δημιουργικού κλίματος μέσα στην τάξη στο πλαίσιο καινοτόμων διδακτικών προσεγγίσεων

Μαθησιακά αποτελέσματα

- Κατανόηση της Παιδαγωγικής ως επιστήμης, διάκριση των κυριότερων τάσεων, γνώση των επιμέρους όρων, που εκφράζουν το περιεχόμενο της αγωγής, γνωριμία του περιεχομένου των επιμέρους μεθόδων έρευνας στο χώρο της Παιδαγωγικής επιστήμης και αντιπαράθεση με το αντικείμενο και τα μεθοδολογικά προβλήματα της Παιδαγωγικής επιστήμης
- Κατανόηση και κριτική θεώρηση της πορείας της παιδαγωγικής σκέψης και πράξης από την αρχαιότητα και μέχρι και το τέλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας
- Κατανόηση της σχέσης της κληρονομικότητας και του περιβάλλοντος στη δυνατότητα και την αναγκαιότητα της αγωγής
- Κατανόηση των επιμέρους ταυτοτήτων των μαθητών της προσχολικής, της σχολικής παιδικής ηλικίας και των εφήβων μαθητών, καθώς και της σχέσης μεταξύ των ταυτοτήτων των μαθητών της προσχολικής, της σχολικής παιδικής ηλικίας και των εφήβων μαθητών με την όλη λειτουργία της προσωπικότητάς τους
- Κατανόηση του ρόλου και του έργου του παιδαγωγού ως δασκάλου και Καθηγητή και κριτική θεώρηση των διαπροσωπικών σχέσεων μαθητών και δασκάλων - Καθηγητών
- Κατανόηση των σκοπών της Παιδείας γενικότερα και της αγωγής και εκπαίδευσης ειδικότερα, που συνδέονται με την περί του ανθρωπίνου όντος αντίληψη και οριοθέτηση των επιδιώξεων της παιδαγωγικής - παιδευτικής διαδικασίας
- Κατανόηση ότι η οικογένεια, ως χώρος διαπαιδαγώγησης των παιδιών και των εφήβων, αποτελεί σημαντικό ρυθμιστή των κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων των μελών της με το άμεσο και έμμεσο περιβάλλον. Το σχολείο γενικότερα και η σχολική τάξη ειδικότερα συμβάλλουν στην προσωπική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών. Η Εκκλησία βοηθάει τα μέλη της να αναδειχθούν σε “κοσμοπολίτες”, αποτελούντες “κόσμου κόσμον”. Το κράτος είναι επιφορτισμένο με την ίδρυση και στελέχωση των σχολείων, τη ρύθμιση των προγραμμάτων, τον καθορισμό της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την εποπτεία στα σχολεία, την εξασφάλιση της δωρεάν παιδείας, τον καθορισμό των βαθμίδων εκπαίδευσης
- Κατανόηση των Προγραμμάτων σπουδών (Αναλυτικά Προγράμματα), που συνιστούν το βασικό πλαίσιο του μαθήματος και αποσκοπούν στη διδασκαλία και την παράδοση της γνώσης
- Κατανόηση του ρόλου της νέας τεχνολογίας, που προσφέρεται ως αναπόσπαστο μέρος της σχολικής διδασκαλίας
- Κατανόηση σύγχρονων βασικών παιδαγωγικών προβλημάτων. Η εγγραμματοσύνη νοείται ως η ικανότητα χειρισμού του έντυπου λόγου, ο αναλφαβητισμός διακρίνεται σε λειτουργικό και ηλεκτρονικό και η εκπαιδευτική ανισότητα σχετίζεται με τη δημοκρατικοποίηση της εκπαίδευσης και την αντισταθμιστική εκπαίδευση. Ιδιαίτερη σημασία στην εκπαίδευση έχει ο ελεύθερος χρόνος και το περιβάλλον σε σχέση με την αγωγή και την αγωγή ειρήνης

- Κατανόηση της χριστιανικής αγωγής υπό το φως των σύγχρονων ζητημάτων του τομέα της Χριστιανικής Παιδαγωγικής

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Δανασσής Αφεντάκης, Αντ., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική. Η εξέλιξη της Παιδαγωγικής και Διδακτικής σκέψης (17ος - 20ος αι.)*, Παιδαγωγικά συστήματα, τ. Β', Γ' Έκδοση, Αθήνα 1992
- 2 Κογκούλης, Ιω., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, Θεσσαλονίκη 2021
- 3 Κογκούλης, Ιω., *Τελετουργική της Ορθόδοξου Καθολικής Εκκλησίας*, Θεσσαλονίκη 2018
- 4 Κογκούλης, Ιω., *Κατηχητική και Χριστιανική Παιδαγωγική*, Θεσσαλονίκη 2016
- 5 Κογκούλης, Ιω., *Επίτομος Δογματική της Ορθόδοξου Καθολικής Εκκλησίας. Κατά τις παραδόσεις του Καθηγητού π. Ιωάννου Ρωμανίδου*, Θεσσαλονίκη 2016
- 6 Κογκούλης, Ιω., *Διδακτική του Μαθήματος των Θρησκευτικών - Παιδείας και Ελληνορθόδοξης Κληρονομιάς στην Πρωτοβάθμια & Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*, Θεσσαλονίκη 2014
- 7 Κογκούλης, Ιω., *Ο εκκλησιασμός των μαθητών. Συμβολή στη λατρευτική αγωγή*, Θεσσαλονίκη 2005
- 8 Κογκούλης, Ιω., *Η σχολική τάξη ως κοινωνική ομάδα και η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*, Θεσσαλονίκη 2004
- 9 Κογκούλης, Ιω., *Διδακτική των θρησκευτικών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*, Θεσσαλονίκη 2003
- 10 Κογκούλης, Ι., *Ο δάσκαλος και η Ορθόδοξη χριστιανική αγωγή των μαθητών του Δημοτικού σχολείου. Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση*, Θεσσαλονίκη 1997
- 11 Κοσμόπουλος, Α., *Σχεσιοδυναμική Παιδαγωγική του προσώπου*, Αθήνα 1983
- 12 Λάππας, Δ., *Διαλογική επικοινωνία και παιδαγωγική αγάπη στο σύγχρονο σχολείο*, Θεσσαλονίκη 2007
- 13 Μαρκαντώνης, Ι., *Ο ελεύθερος χρόνος εις τον αιώνα της τεχνικής*, Αθήνα 1973
- 14 Μαρκαντώνης, Ι., *Παιδεία ειρήνης*, Αθήνα 1977
- 15 Μαρκοπούλου, Α., *Η εκπαιδευτική πολιτική των ευρωπαϊκών κοινοτήτων και τα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών μελών*, Θεσσαλονίκη 1990
- 16 Μετοχιανάκης, Η., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική. Γενική θεώρηση*, τ. Α', Ηράκλειο 2008
- 17 Μετοχιανάκης, Η., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική. Σημερινή προβληματισμοί και τάσεις*, τ. Β', Ηράκλειο 2006
- 18 Μιαλάρε, Γ., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, μετ. Κ. Κατσιμάνης, Αθήνα 1985
- 19 Μπουζάκης, Σ., *Νεοελληνική εκπαίδευση (1821-1985)*, Αθήνα 1986
- 20 Ξωχέλλη, Π., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, Έκδ. Ζ', Θεσσαλονίκη 2011
- 21 Φύκαρης, Ι., *Θέματα Παιδαγωγικής Επιστήμης*, Θεσσαλονίκη 2015

Προαιρετική βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Αραβανής, Γ., *Κοινωνιολογία και αγωγή*, Αθήνα 1976
- 2 Βρεπτός, Γ., Καψάλης, Α., *Αναλυτικά προγράμματα, Θεωρία και τεχνογνωσία σχεδιασμού και αναμόρφωσης*, Θεσσαλονίκη 1990
- 3 Γκόλια, Μ., *Ο Κοσμάς Αιτωλός και η εποχή του*, Αθήνα 1972
- 4 Ζιώγα, Π., *Προβλήματα παιδείας του ελληνισμού κατά τον πρώτο αιώνα της τουρκοκρατίας*, Θεσσαλονίκη 1982

- 5 Κακαβούλης, Α., *Ευρωπαϊκή διάσταση στην Παιδεία, Ερευνητική προσέγγιση. Προβληματισμοί*, Αθήνα 1993
- 6 Κακαβούλης, Α., *Ηθική Ανάπτυξη και Αγωγή*, Αθήνα 1994
- 7 Καψάλης, Αχιλ., *Παιδαγωγική Ψυχολογία*, Θεσσαλονίκη 2006
- 8 Μαυρογιώργος, Γ., *Το σχολείο και ο εκπαιδευτικός: Μια σχέση ζωής και σχετικής αυτονομίας στην υπόθεση της επαγγελματικής ανάπτυξης*, Αθήνα 2005
- 9 Μπέλας, Θ., *Ψυχοκοινωνιολογία της αγωγής*, Αθήνα 1985
- 10 Νηλ, Α., Σ., *Ελευθερία όχι αναρχία*, μετ. Ευαγγέλου Γραμμένου, Αθήνα 1975
- 11 Νηλ, Α., Σ., *Θεωρία και πράξη της αντιαυταρχικής εκπαίδευσως*, μετ. Κ. Λάμπρου, έκδ. Γ', Αθήνα 1975
- 12 Ξωχέλλη, Π., *Θέματα εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης*, Θεσσαλονίκη 1982
- 13 Ξωχέλλη, Π., *Θεμελιώδη προβλήματα της παιδαγωγικής επιστήμης*, Θεσσαλονίκη 1983
- 14 Ξωχέλλη, Π., *Το Εκπαιδευτικό έργο ως κοινωνικός ρόλος. Μια έρευνα για την αυτοαντίληψη και τις στάσεις των Ελλήνων εκπαιδευτικών*, Θεσσαλονίκη 1985
- 15 Παλαιολόγος, Γ., *Ιωάννης Ερρίκος Πεσταλότσης. Η ζωή και το έργο του*, Αθήνα 1973
- 16 Παπανούτσος, Ε. Π., *Φιλοσοφία και Παιδεία*, Αθήνα 1978
- 17 Πετρουλάκης, Ν., *Προγράμματα, εκπαιδευτικοί στόχοι, μεθοδολογία*, Αθήνα 1980
- 18 Πυργιωτάκης, Ι., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη*, Αθήνα 1999
- 19 Τσαμπής, Γ., *Η παιδεία εις το Βυζάντιον Ι., Αι περί αγωγής αντιλήψεις των Βυζαντινών*, Μυτιλήνη 1963
- 20 Χατζηστεφανίδης, Θ., *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης (1821-1986)*, Αθήνα 1986

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 Banks, O., *Η κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*, Θεσσαλονίκη 1987
- 2 Cohen, L., Manion, L., *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, μτφρ. Μ. Φιλοπούλου, Χρ. Μητσοπούλου, Αθήνα 2000
- 3 Elzer, H., *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*, μετ. Δ. Χατζηδήμου, Αθήνα 1980
- 4 Westphalen, K., *Αναμόρφωση των Αναλυτικών Προγραμμάτων. Εισαγωγή στη μεταρρύθμιση του Curriculum*, μετ. Ι., Πυργιωτάκη, Θεσσαλονίκη 1982
- 5 Wild, E., Möller, J. (Hrsg), *Παιδαγωγική Ψυχολογία*, Μετάφραση, Επιμέλεια Μαρία Ε. Ράντζου, Πελαγία Ι. Κογκούλη, Θεσσαλονίκη 2017

4 Theo 540 Πατρολογία και Αγιολογία

Κωδικός μαθήματος	Theo 540	Εξάμηνο σπουδών	A
Τίτλος μαθήματος	Πατρολογία και Αγιολογία		
Διδασκαλία	Καθηγητής Νίκος Νικολαΐδης Καθηγητής Συμεών Πασχαλίδης		
Διδακτικές δραστηριότητες	Ώρες διδασκαλίας / εβδομάδα	1,5	Πιστωτικές μονάδες 7,5
Μάθημα	Υποχρεωτικό		
Προαπαιτούμενα μαθήματα	Όχι		
Αξιολόγηση	Εβδομαδιαίες δραστηριότητες, γραπτή εργασία και τελική γραπτή εξέταση		
Γλώσσα	Ελληνική γλώσσα. Οι γραπτές εργασίες και η τελική γραπτή εξέταση δύνανται να συνταχθούν και στην Αγγλική γλώσσα		
Διδακτικές μέθοδοι	<p>Το μάθημα θα παραδίδεται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας με στόχο την προώθηση της διαδραστικότητας και της ενεργούς συμμετοχής των μεταπτυχιακών φοιτητών στη μαθησιακή διαδικασία. Για την κάθε εβδομάδα έχουν αναρτηθεί οι εξής πληροφορίες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Σκοπός, μαθησιακοί στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα 2 Λέξεις - κλειδιά 3 Βίντεο 4 Βιβλιογραφία 5 Διδακτικό υλικό 6 Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη 7 Δραστηριότητες 		
Περιγραφή	<p>Μελετώνται:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Οι βασικές αρχές της Πατρολογίας και της χριστιανικής Γραμματολογίας ως διακριτού επιστημονικού κλάδου, ώστε να γίνει σαφής ο καθορισμός των κριτηρίων, που διακρίνουν τους “Πατέρες της Εκκλησίας” από τους χριστιανούς συγγραφείς. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη μελέτη της θεολογικής διδασκαλίας των Πατέρων και των χριστιανών συγγραφέων, καθώς και στην αξιολόγηση συγκεκριμένων θεολογικών ζητημάτων, που θα συζητηθούν στο πλαίσιο της πατερικής γραμματείας - Το ιστορικό, θεολογικό και εκκλησιολογικό πλαίσιο της εποχής των Αποστολικών Πατέρων, που διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο μετά την περίοδο των Αποστόλων, ως άξιοι συνεχιστές και διάδοχοί τους 		

- Τα κείμενα της αρχαίας εκκλησιαστικής γραμματείας σε κριτική συνάρτηση με την ιστορική πορεία της Εκκλησίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον από λειτουργικής απόψεως έχουν τα κεφάλαια 7 - 10 και 14, όπου περιλαμβάνονται οδηγίες σχετικά με το Βάπτισμα, τη Θεία Ευχαριστία, τη νηστεία και την προσευχή, καθώς και το πρώτο μέρος της Διδαχής (1 - 6: Οι δύο οδοί), το οποίο εκφράζει το περιεχόμενο της κατηχητικής διδασκαλίας
- Οι επιστολές του Ιγνατίου Αντιοχείας, που διακηρύττουν την ενότητα των Χριστιανών και την πεποίθηση ότι ο σύνδεσμος της αγάπης τους πρέπει να αποτελεί πρότυπο ζωής και για τους Ιουδαίους και τους Εθνικούς. Πρόκειται για μια ενότητα, που εδράζεται και οφείλει να ενισχύεται από τον Επίσκοπο κάθε Εκκλησίας, ώστε να επιτυγχάνεται και με τη συμμετοχή των Χριστιανών στη λατρευτική ζωή της χριστιανικής κοινότητας. Ως υπεύθυνος της Εκκλησίας ενώπιον του Χριστού, ο Επίσκοπος, δρα ως πρότυπο της χριστιανικής ζωής, όπως άλλωστε απέδειξε και ο Άγιος Ιγνάτιος με τη ζωή και τη δράση του. Ο Ιγνάτιος αναδείχθηκε σε Επίσκοπο οικουμενικού κύρους και εξέφραζε τη συνείδηση της Εκκλησίας του 2ου αι. μ.Χ., σε ό,τι αφορά την πίστη, το βίωμα, το πολίτευμα και τον τρόπο ζωής των χριστιανών των πρώτων χρόνων μετά τους Αποστόλους
- Τα σημαντικότερα απόκρυφα ευαγγέλια στο πλαίσιο της χριστιανικής παράδοσης και του κανόνα της Καινής Διαθήκης. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί σε θέματα θεολογίας των κειμένων του Ευαγγελίου του Θωμά, των Ευαγγελίων της παιδικής ηλικίας του Ιησού Α΄, του Ευαγγελίου του Πέτρου, του Ευαγγελίου του Νικοδήμου και των Γνωστικών Ευαγγελίων
- Η σχέση θείας αποκάλυψης και φιλοσοφίας. Επισημαίνεται ότι στη σχέση θείας αποκάλυψης και φιλοσοφίας υπερέχει η θεία αποκάλυψη
- Η πρόκληση του Αρείου ως μέγα κεφάλαιο σωτηρίας και η απάντηση της Εκκλησίας δια στόματος των Πατέρων της και ως Συνοδικός Θεσμός
- Η καθοριστική συμβολή του Αγίου Επιφανίου στην αξιοποίηση των κλασικών συγγραμμάτων ως εργαλείου διατύπωσης - διασάφησης του ορθοδόξου δόγματος
- Το έργο του αγίου Ιωάννη του Δαμασκηνού, που αποτελεί κωδικοποίηση της διδασκαλίας των προ αυτού Πατέρων, έχοντας ως εργαλείο του την Αριστοτελική φιλοσοφία

Στόχοι του μαθήματος

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες θα μπορούν:

- να εξοικειωθούν με την ειδική αγιολογική ορολογία, τα αγιολογικά κείμενα της Ορθόδοξου Εκκλησίας και ειδικότερα της Εκκλησίας της Κύπρου και το θεολογικό πλαίσιο των αγιολογικών ζητημάτων
- να μελετήσουν τους Πατέρες της Εκκλησίας και το έργο τους τόσο στην Ανατολή όσο και στην Δύση
- να προσεγγίσουν κριτικά και να εκθέσουν την ιστορία, την προσωπικότητα, τον βίο, τα συγγράμματα και τη θεολογία των Πατέρων της Εκκλησίας και των Εκκλησιαστικών Συγγραφέων
- να μελετήσουν τη συμβολή των Πατέρων της Εκκλησίας στη θεμελίωση των αληθειών της πίστεως, στην ερμηνευτική των κειμένων της Αγίας Γραφής και στο νέο ήθος και πολιτισμό της Εκκλησίας
- να εξοικειωθούν με τη μελέτη της Πατερικής Θεολογίας και Φιλολογίας, της πατερικής παράδοσης, της ελληνικής σκέψης και φιλοσοφίας
- να κατανοήσουν ότι η αλήθεια ανεξάρτητα από τις όποιες δυσκολίες, πάντοτε διαλάμπει και ότι ίδιος ο Χριστός και η Εκκλησία ως σώμα Χριστού ταυτίζονται με την αλήθεια: “έγώ είμι η αλήθεια”
- να γνωρίζουν, ότι τα περί Θεού είναι υπέρλογος, να συνειδητοποιούν την ευαισθησία της Εκκλησίας σε δογματικά κεφάλαια και να αντιλαμβάνονται, ότι το δόγμα δεν είναι θεωρία αλλά

μέγεθος σωτηρίας και ότι οι έννοιες του χρόνου, της προόδου και της λογικής δεν μπορούν να λειτουργήσουν στα πρόσωπα της Θεότητας

- να κατανοούν τη συμβολή του Αθανασίου στην οριοθέτηση του ορθόδοξου δόγματος περί του Υιού και Λόγου του Θεού και να γνωρίζουν, ότι τα έργα του Αγίου αποτελούν έναν ιστορικό, δογματικό και εκκλησιολογικό θησαυρό
- να κατανοούν τη συμβολή του Μεγάλου Βασιλείου, με τα γραπτά κείμενά του, και το έργο της φιλανθρωπίας του, που τον αναδεικνύουν διαχρονικά φωστήρα και πρότυπο εκκλησιαστικού πατέρα
- να γίνεται κατανόηση της πορείας και του έργου του αγίου Ιωάννου Δαμασκηνού και να αποκτάται η αντίληψη της μεγάλης συνδρομής του και της καθοριστικής συνεισφοράς του στα θεολογικά και εκκλησιολογικά ζητήματα

Μαθησιακά αποτελέσματα

- Κατανόηση της σημασίας των Πατέρων της Εκκλησίας, εξοικείωση με τη Γραμματεία και Θεολογία των Αποστολικών Πατέρων και κριτική θεώρηση των πατερικών πηγών μέσα στο ιστορικό και θεολογικό τους πλαίσιο
- Αντιδιαστολή Εκκλησιαστικών Συγγραφέων και Αιρετικών
- Κατανόηση της ζωής και τάξης της αρχαίας Εκκλησίας και της σημασίας της διαφύλαξης μέχρι σήμερα της αρχαίας παράδοσης από την Εκκλησία
- Μελέτη του ήθους και του δόγματος, που αποτελούν καίρια κεφάλαια της ζωής της Εκκλησίας, κατανόηση της ιδιαίτερης σημασίας του μυστηρίου του Βαπτίσματος και αξιολόγηση της θεολογικής προσέγγισης της ευχαριστιακής αναφοράς
- Κατανόηση των θεολογικών απόψεων του Ιγνατίου Αντιοχείας και του μαρτυρίου της συνειδήσεως, καθώς και αξιολόγηση του περιεχομένου των επιστολών του στο πλαίσιο της μελέτης του ήθους της Εκκλησίας
- Μελέτη των Απόκρυφων Ευαγγελίων στη χριστιανική παράδοση, σύγκριση ιδεών από τα απόκρυφα κείμενα με εκείνες των κανονικών βιβλίων και σύνδεση των θεολογικών ιδεών των Απόκρυφων με τα ιδεολογικά και θρησκευτικά κινήματα της περιόδου
- Διαχρονική μελέτη των Πατέρων της Εκκλησίας και του έργου τους τόσο στην Ανατολή όσο και στην Δύση και κριτική θεώρηση και έκθεση του βίου, των συγγραμμάτων και της θεολογίας των Πατέρων της Εκκλησίας και των Εκκλησιαστικών Συγγραφέων έως τον 8ο αιώνα
- Έρευνα στη βάση των συγγραμμάτων και της θεολογίας των Πατέρων της Εκκλησίας, που συνέβαλαν στη θεμελίωση των αληθειών της πίστεως, στην ερμηνευτική των κειμένων της Αγίας Γραφής και στο νέο ήθος και πολιτισμό της Εκκλησίας

Πηγές

- 1 ΒΕΠΕΣ: Βιβλιοθήκη Έλλήνων Πατέρων καί εκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος
- 2 “Διδαχή τῶν δώδεκα Ἀποστόλων”, ΒΕΠΕΣ τόμ. 2, σσ. 215-220
- 3 ΕΠΕ 114 (Ἀποστολικοὶ Πατέρες 1) 5-31
- 4 Ἰγνάτιος, *Πρὸς Ρωμαίους*, PG 5, 685-696
- 5 Ἰγνάτιος, *Πρὸς Ἐφεσίους*, PG 5, 644-656
- 6 Ἰγνάτιος, *Πρὸς Τραλλιανούς*, PG 5, 576-681
- 7 Acta conciliorum oecumenicorum. Iussu atque mandato Societatis Scientiarum Argentoratensis, ed. Eduardus Schwartz, Βερολίνο 1914 -
- 8 Mansi, J., *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, vols XXVIII-XXXII, Paris, Leipzig 1901-1904
- 9 Migne, J. P., *Patrologiae cursus completus, series Graeca*, Παρίσι 1857-1866 (τόμοι 161)

- 10 Migne, J. P., *Patrologiae cursus completus, series Latina*, Παρίσι 1844-1855 (τόμοι 221 και 4 τόμοι πινάκων)

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Καραβιδόπουλος, Ι. Δ., *Απόκρυφα χριστιανικά κείμενα Α΄*, Θεσσαλονίκη 2004
- 2 Κρικώνη, Χρ.: *Ο Λόγος και η περί αιώνος διδασκαλία του φιλοσόφου και μάρτυρος Ιουστίνου*, Θεσσαλονίκη 1970
- 3 Νικολαΐδης, Ν., *Θέματα Πατερικής Θεολογίας*, Θεσσαλονίκη 2019
- 4 Νικολαΐδης, Ν., *Ποιμένες κατά την καρδίαν μου*, Θεσσαλονίκη 2014
- 5 Νικολαΐδης, Ν., *Ως φωνή υδάτων πολλών*, Θεσσαλονίκη 2011
- 6 Νικολαΐδης, Ν., *Αποστολικοί Πατέρες, Γραμματολογική και Θεολογική Προσέγγιση*, Θεσσαλονίκη 2009
- 7 Νικολαΐδης, Ν., *Η εικονομαχία και η εικονολογία του αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού*, Θεσσαλονίκη 2007
- 8 Νικολαΐδης, Ν., *Ανάλεκτα: Περί του όντως Όντος και των όντων*, Θεσσαλονίκη 2002
- 9 Νικολαΐδης, Ν., *Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή Μαχαιρά. Ένα πανίερο Σέβασμα και Προσκύνημα*, εκδόσεις Ι. Μ. Μαχαιρά, Λευκωσία 2001
- 10 Νικολαΐδης, Ν., *Η τριαδολογία του Αγίου Επιφανίου*, Θεσσαλονίκη 1999
- 11 Νικολαΐδης, Ν., *Ανάληψη ευθύνης*, Θεσσαλονίκη 1992
- 12 Παπαδοπούλου, Στ. Γ., *Πατρολογία*, Τόμος Α΄, Αθήνα 2000
- 13 Παπαδοπούλου, Στ. Γ., *Πατρολογία*, Τόμος Β΄, Αθήνα 1999
- 14 Παπαδοπούλου, Στ., *Αθανάσιος ο Μέγας και η θεολογία της Οικουμενικής Συνόδου*, Αθήνα 1975
- 15 Σκουτέρη, Κ. Β., *Ιστορία των Δογμάτων*, Τόμος Α΄, Αθήνα 1998
- 16 Φειδά, Βλ., *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Τόμος Α΄, Αθήνα 1992
- 17 Χρήστου, Π. Κ., *Εκκλησιαστική Γραμματολογία*, Τόμος Α΄, Θεσσαλονίκη 1991
- 18 Χρήστου, Π. Κ., *Ελληνική Πατρολογία*, Τόμος Α΄, Θεσσαλονίκη 1985
- 19 Χρήστου, Π. Κ., *Ελληνική Πατρολογία*, Τόμος Β΄, Θεσσαλονίκη 1978
- 20 Χρήστου, Π. Κ., *Ελληνική Πατρολογία*, Τόμος Γ΄, Θεσσαλονίκη 1987
- 21 Χρήστου, Π. Κ., *Ελληνική Πατρολογία*, Τόμος Δ΄, Θεσσαλονίκη 2010
- 22 Χρήστου, Π. Κ., *Ελληνική Πατρολογία*, Τόμος Ε΄, Θεσσαλονίκη 2012

Προαιρετική βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Άγιος Επιφάνιος Κωνσταντίας, πατήρ και διδάσκαλος της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας. Πρακτικά συνεδρίου, Παραλίμνι, 8-11 Μαΐου 2008, Επιμ. Θεόδωρος Ξ. Γιάγκου, Χρυσόστομος Νάσσης (Πρωτοπρεσβύτερος), Ιερά Μητρόπολις Κωνσταντίας - Αμμοχώστου. Πολιτιστική Ακαδημία "Άγιος Επιφάνιος", 2012
- 2 Αγουρίδης, Σ., *Ο Χριστιανισμός έναντι Ιουδαϊσμού και Ελληνισμού κατά το Β΄ αι. μ.Χ.* (Αποστολικοί Πατέρες και Απολογητές), Αθήνα 1997
- 3 Αραμπατζής, Χρ., *Χριστιανική Γραμματεία*, τ. Α΄: Εκκλησιαστικοί Συγγραφείς και κείμενα της πρώτης χιλιετίας, Θεσσαλονίκη 2008
- 4 Βασιλειάδης, Π., *Τα λόγια του Ιησού*, Αθήνα 2008
- 5 Θεοδώρου, Α., *Η θεολογία του Ιουστίνου*, φιλοσόφου και μάρτυρος, και οι σχέσεις αυτής προς την ελληνικήν φιλοσοφίαν, Αθήνα 1960

- 6 Καλογήρου, Ιω., *Το Τριαδικόν δόγμα κατά τον δ΄ αιώνα*. Στο: Επιστημονική Επετηρίς Θεολογικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΕΕΘΣΑΠΘ) 13 (1966), σσ. 115-165
- 7 Καραβιδόπουλου, Ι., "Χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί Ἀξιώματα τῆς Ἐκκλησίας", *Τό Ἅγιον Πνεῦμα*, Θεσσαλονίκη 1971, σσ. 21-33
- 8 Καρακόλη, Κ., *Ἡ ἐκκλησιολογία τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου*, διδ. διατρ., Θεσσαλονίκη 1968
- 9 Μαρτζέλου, Γ., *Θεολογία καί πνευματικότητα*, Θεσσαλονίκη 1990
- 10 Μουτσουλά, Η., *Ἡ ἀρειανική ἐρις καί ὁ Ἄρειος*, Μέρος Α΄, Ὁ Ἄρειος, Τόμος Α΄, Αθήναι 1977
- 11 Μουτσουλά, Η., *Ἡ ἀρειανική ἐρις καί ὁ Μέγας Ἀθανάσιος*, Μέρος Β΄, Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, Τόμος Β΄, Αθήναι 1978
- 12 Μουτσουλά, Η., *Εἰσαγωγή εἰς τὴν Πατρολογία*, Αθήνα 2009
- 13 Μπαλάνου, Δ. Σ., *Πατρολογία*, Αθήνα 1950
- 14 Μπαλάνου, Δ., *Οἱ Πατέρες καί Συγγραφεῖς τῆς Ἀρχαίας Ἐκκλησίας*, ἐν Ἀθήναις 1961
- 15 Μπόνη, Κ., *Βασίλειος Καισαρείας ὁ μέγας*, ΒΕΠ, τομ. 51
- 16 Παναγοπούλου, Ι., *Ἑρμηνεῖα τῆς Ἁγίας Γραφῆς στὴν Ἐκκλησιολογία τῶν Πατέρων*, τόμ. Α΄, Ἀθήνα 1991
- 17 Παπαγεωργίου, Α., *Σύντομος Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου*, Λευκωσία 1962
- 18 Παπαδόπουλος, Στ., *Πατρολογία*, τ. Α΄ (Εἰσαγωγή, Β΄ καί Γ΄ αἰώνας), Αθήνα 2011
- 19 Παπαδόπουλος, Στ., *Πατρολογία*, τ. Β΄ (τέταρτος αἰώνας), Αθήνα 2011
- 20 Παπαδοπούλου, Στ., "Περὶ τὸν ὄρον Ἀποστολικοὶ Πατέρες", *Κληρονομία* 6: 2 (1974)
- 21 Παπαδοπούλου, Στ., *Ἀθανάσιος ὁ Μέγας καί ἡ θεολογία τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου*, Αθήναι 1975
- 22 Ρωμανίδη, Ι., *Πατερική Θεολογία*, Θεσσαλονίκη 2004
- 23 Ρωμανίδου, Ιω., *Δογματικὴ καί Συμβολικὴ Θεολογία τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τομ. Α΄, Θεσσαλονίκη 1983
- 24 Σκουτέρη, Κ. Β., *Ἱστορία τῶν Δογμάτων*, Τόμος Α΄, Αθήνα 1982
- 25 Στεφανίδου, Β., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Ἀθήναι 1998
- 26 Τζιράκης, Ν., *Ἀπολογητές. Συμβολὴ στὴ σχέση τῶν Ἀπολογιῶν με τὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ γραμματεία*, Αθήνα 2003
- 27 Τόμος ἐόρτιος χιλιοστῆς ἐξακοσιοστῆς ἐπετείου Μεγάλου Βασιλείου (379-1979), επιμ. Ι. Καλογήρου, ΑΠΘ, Θεολογικὴ Σχολή, Θεσσαλονίκη 1981
- 28 Τρεμπέλα, Π., *Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. 1, Ἀδελφότης Θεολόγων ἢ "Ζωή", Ἀθήναι 1959
- 29 Φειδᾶ, Β. Ι., *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, Α΄, Αθήναι 1992
- 30 Φιλοθέου Βρυέννιου, *Διδαχὴ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων*, Κωνσταντινούπολη 1883
- 31 Χρήστου, Π. Κ., *Ἑλληνικὴ Πατρολογία*, τ. Γ΄ (Περίοδος Θεολογικῆς Ἀκμῆς, Δ΄ καί Ε΄ αἰώνες), Θεσσαλονίκη 2008
- 32 Χρήστου, Π. Κ., *Ἐκκλησιαστικὴ Γραμματολογία*, Τόμος Α΄, Θεσσαλονίκη 1991
- 33 Χρήστου, Π. Κ., *Ἑλληνικὴ Πατρολογία*, τ. Α΄ (Εἰσαγωγή), Θεσσαλονίκη 2004
- 34 Χρήστου, Π. Κ., *Ἑλληνικὴ Πατρολογία*, τ. Β΄ (Περίοδος Διωγμῶν), Θεσσαλονίκη 2005
- 35 Χρήστου, Π. Κ., *Ὁ Μ. Βασίλειος*, Θεσσαλονίκη 1978
- 36 Χρήστου, Π., "Ἄκτιστον καί κτιστόν, ἀγέννητον καί γεννητόν εἰς τὴν Θεολογίαν τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου", στὸν Τόμο Εόρτιο Χιλιοστῆς Ἐξακοσιοστῆς ἐπετείου Μεγάλου Ἀθανασίου, Θεσσαλονίκη 1974
- 37 Χρήστου, Π., "Ὁ Ἀπόστολος Βαρνάβας", *Θεολογικά Μελετήματα*, Ἀρχαί τῆς Χριστιανικῆς Γραμματείας, Π. Ι. Π. Μ, Θεσσαλονίκη 1973

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 Barnard, L. W., *Athenagoras: A Study in Second Century Christian Apologetics*. Théologie Historique 18, Paris 1972
- 2 Bernard, L. W., "Athanasius and the Meletian schism in Egypt", στο JEA 59 (1973), σ. 183 κ.εξ.
- 3 Bernard, L. W., "Some notes on the Meletian schism in Egypt", στο SP 21:1 (1975), TU 115, σσ. 339-405
- 4 Bernard, R., *L' image de Dieu d' après st. Athanase*, Paris 1952
- 5 Burke, T., *Secret Scriptures Revealed, A New Introduction to the Christian Apocrypha*, Eerdmans, Grand Rapids 2013
- 6 Draper, J. (επ.), *The Didache in Modern Research*, Leiden 1996
- 7 Draper, J. A., "The Apostolic Fathers: The Didache", *The Expository Times*, Volume 117, Sage 2006, σσ. 177-182
- 8 Frey, J., Schröter, J., *Jesus in apokryphen Evangelienüberlieferungen, Beiträge zu außerkanonischen Jesusüberlieferungen aus verschiedenen Sprach- und Kulturtraditionen* (WUNT I 254), Mohr Siebeck, Tübingen 2010
- 9 Garrow, A. J. P., *The Gospel of Matthew's Dependence on the Didache. Journal for the Study of the New Testament. Supplement series 254*, New York / London 2004
- 10 Harnack, A. von, *Die Zeit des Ignatius und die Chronologie der antiochenischen Bischöfe bis Tyrannus*, Leipzig 1878
- 11 Hess, H., *The place of divinisation in Athanasian soteriology*, SP 26, (1993), σσ. 370-374
- 12 Jefford, C. (επ.), *The Didache in Context: Essays on its Text, History and Trasmision Novum Testamentum Supplements 77*, Leiden 1995
- 13 Khaled, A., *Word and world: structural elements in the theology of St. Athanasius*, Boston 1997
- 14 Klauck, J., *Apokryphe Evangelien: Eine Einführung*, Katholisches Bibelwerk, Stuttgart 2008
- 15 Kotter, B., *Die Schriften des Johannes von Damaskos*, vol. V, *Opera homiletica et hagiographica*, Berlin, New York 1988
- 16 Louth, A., *The Use of the Term ἴδιος in Alexandrian Theology from Alexander to Cyril*, SP 19 (1989), Leuven, σσ. 198-202
- 17 Milavec, A., *The Didache Text, Translation, Analysis, and Commentary*, Collegeville 2003
- 18 Nautin, P., *Epiphane de Salamine*, Paris 1964
- 19 Nicolaidis, N., *The Christology of Saint Epiphanius of Cyprus according to his work Anagyrotos*, Nicosia 1995
- 20 Niederwimmer, K., *The Didache Hermeneia. A Critical and Historical Commentary on the Bible*, Minneapolis 1998
- 21 Prestige, G. L., *αγέ(ν)ητος and γε(ν)ητός and kindred words in Eusebius and the early Arians*. Στο: *Journal of Theological Studies* (JTS) 24 (1923), σσ. 486-496
- 22 Rathke, H., *Ignatius von Antiochien und die Paulusbrieife*, Berlin 1967
- 23 Richardson, C., *Early Christian Fathers*, Kentucky 2006
- 24 Schmid, B., *Manual of Patrology*, London 1903
- 25 Spence Little, V. A., *The Christology of the apologists*, doctrinal, with an introduction by W. B. Selbie, London, 1934
- 26 Tillich, P., *A History of Christian Thought*, edited by Carl E. Braaten, New York and Evanston 1968
- 27 Torrance, T. F., *The forgotten Trinity*, vol. 2, London 1989
- 28 Windelband, W., - Heimsoeth, H., *Εγχειρίδιο Ιστορίας της Φιλοσοφίας, τόμ. Α' (Η Φιλοσοφία των Αρχαίων Ελλήνων, η Φιλοσοφία των ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων)*, μτφ. από τα γερμανικά Ν. Μ. Σκουτερόπουλος, Αθήνα 2001
- 29 Young, F., Ayres, L., Louth, A. (eds.), *The Cambridge History of Early Christian Literature*, Cambridge 2008

30	Zaphiris, G., <i>Reciprocal trinitarian revelation and man's knowledge of God according to St. Athanasius</i> , T.E.M.A, Θεσσαλονίκη 1974, 287-377
31	Zizioulas, Jo, D., <i>Being as Communion, Studies in Personhood and the Church</i> , St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, N. York 1985

5 Theo 550 Θρησκειολογία και Διαθρησκειακοί διάλογοι

Κωδικός μαθήματος	Theo 550	Εξάμηνο σπουδών	B	
Τίτλος μαθήματος	Θρησκειολογία και Διαθρησκειακοί διάλογοι			
Διδασκαλία	Καθηγητής Κωνσταντίνος Δεληκωνσταντής Καθηγητής Χρήστος Οικονόμου Καθηγητής Απόστολος Κραλίδης			
Διδακτικές δραστηριότητες	Ώρες διδασκαλίας / εβδομάδα	1,5	Πιστωτικές μονάδες	7,5
Μάθημα	Υποχρεωτικό			
Προαπαιτούμενα μαθήματα	Όχι			
Αξιολόγηση	Εβδομαδιαίες δραστηριότητες, γραπτή εργασία και τελική γραπτή εξέταση			
Γλώσσα	Ελληνική γλώσσα. Οι γραπτές εργασίες και η τελική γραπτή εξέταση δύνανται να συνταχθούν και στην Αγγλική γλώσσα			
Διδακτικές μέθοδοι	<p>Το μάθημα θα παραδίδεται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας με στόχο την προώθηση της διαδραστικότητας και της ενεργούς συμμετοχής των μεταπτυχιακών φοιτητών στη μαθησιακή διαδικασία. Για την κάθε εβδομάδα έχουν αναρτηθεί οι εξής πληροφορίες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Σκοπός, μαθησιακοί στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα 2 Λέξεις - κλειδιά 3 Βίντεο 4 Βιβλιογραφία 5 Διδακτικό υλικό 6 Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη 7 Δραστηριότητες 			
Περιγραφή	<p>Μελετώνται:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Η θρησκεία ως πρωταρχικό στοιχείο του πολιτισμού και επίκεντρο της ανθρώπινης ύπαρξης, που απαντά στα μεγάλα ερωτήματα, που απασχολούν τον άνθρωπο, τον προσανατολίζει στο απόλυτο και τον οδηγεί σε προσωπική σχέση με τον Θεό - Η ορολογία, που αντιστοιχεί στην έννοια της θρησκείας. Ιστορικά μελετάται η διαχείριση της έννοιας της θρησκείας στο παρελθόν. Επίσης, γίνεται αναφορά στους πιο σημαντικούς θεωρητικούς της μελέτης της θρησκείας και παρατίθενται οι πιο χαρακτηριστικές επιστημονικές απόψεις και θέσεις για να δοθεί ένας ορισμός τη θρησκείας - Οι ταξινομήσεις των θρησκειών, που χρησιμοποιούν τον Χριστιανισμό ως πρότυπο - Η Ιστορία των θρησκειών 			

- Η αρχαία Ελληνική θρησκεία, που αποτελείται από ένα σύνολο λατρευτικών αντιλήψεων των αρχαίων Ελλήνων τόσο στην ηπειρωτική Ελλάδα, όσο και στα νησιά του Αιγαίου, τα παράλια της Μικράς Ασίας, τον Εύξεινο Πόντο, τη Σικελία και τη Νότια Ιταλία και σε πολλές άλλες περιοχές της Μεσογείου
- Η αρχαία Ρωμαϊκή θρησκεία, που αποτελείται από ένα σύνολο λατρευτικών αντιλήψεων των Ρωμαίων, τόσο στη Ρώμη και την Ιταλική Χερσόνησο με ισχυρές επιρροές από τους Ετρούσκους, όσο και σε επόμενες περιόδους με την εξάπλωση του Ρωμαϊκού κράτους και την συνάντηση με αντιλήψεις άλλων λαών
- Οι θρησκευτικές αντιλήψεις των λαών της Μεσοποταμίας, ειδικά των Σουμερίων, Ακκάδων, Ασσυρίων και Βαβυλωνίων, που βρίσκονται σε μία συνάρτηση μεταξύ τους
- Οι θρησκευτικές αντιλήψεις της Ινδικής Χερσονήσου, που ξεκινούν από την προβεδική περίοδο, περίπου το 3000 π.Χ. και μεταφέρονται στην Βεδική περίοδο και τον Ινδοϊσμό. Διαπιστώνεται πως σε όλη αυτή τη μακρά περίοδο βρίσκονται σε μία συνάρτηση μεταξύ τους
- Το Ισλάμ, που είναι μία από τις μεγαλύτερες θρησκείες στον κόσμο σήμερα, διακρίνεται σε δύο μεγάλους κλάδους, το Σουννιτικό και το Σιϊτικό Ισλάμ. Στο επίκεντρο της διδασκαλίας βρίσκεται το Κοράνι, η Σούννα και τα Χαντίθ. Ο ιδρυτής της θρησκείας, ο Μωάμεθ, είναι ο Προφήτης, που μεταφέρει το θέλημα του Θεού. Σημαντική θέση στο Ισλάμ έχει η Σαρία, ο ισλαμικός νόμος, και οι 5 στύλοι, τα βασικά καθήκοντα των μουσουλμάνων. Επίσης, μελετάται η έννοια του ιερού πολέμου, Τζιχάντ και η θέση των δύο φύλων και της γυναίκας στην ισλαμική κοινωνία
- Ο διαθρησκευτικός και διαπολιτισμικός διάλογος, που έχει μακρά προϊστορία και αφορά την κατά περιόδους απόπειρα προσέγγισης, γνωριμίας και αρμονικής συνύπαρξης μεταξύ των ανθρώπων με διαφορετικές θρησκευτικές παραδόσεις. Αυτή η προσπάθεια συνεχίζεται και σήμερα και οι διάφορες θρησκείες καλούνται να συνυπάρξουν αρμονικά αμβλύνοντας τις αντιπαραθέσεις, τις συγκρούσεις και τις προκαταλήψεις
- Συγκριτική μελέτη κορανίου και Αγίας Γραφής

Στόχοι του μαθήματος

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες θα μπορούν:

- Να κατανοήσουν τον όρο θρησκεία σύμφωνα με την επιστήμη της Θρησκευολογίας και την ορολογία, που αντιστοιχεί στην έννοια της θρησκείας
- Να εξοικειωθούν με τις πηγές της θρησκείας και να κατανοήσουν τη γεωγραφία των θρησκειών, τα κριτήρια μελέτης των θρησκειών του κόσμου και τη σχέση μεταξύ φιλοσοφίας, θρησκείας και ψυχολογίας
- Να παρουσιάζουν συνοπτικά τους Κλάδους της Θρησκευολογίας και των άλλων επιστημών, που βοηθούν στη μελέτη της θρησκείας, καθώς και την Ιστορία των Θρησκειών, τη Συγκριτική Θρησκευολογία και τη Φαινομενολογία της Θρησκείας
- Να κατανοήσουν την ιστορία των θρησκειών / θρησκευμάτων, που είναι ο κυρίαρχος κλάδος της Θρησκευολογίας, μελετά με μία συγκεκριμένη μεθοδολογία μία ή περισσότερες θρησκευτικές παραδόσεις και υιοθετεί μεθόδους σύγκρισης μεταξύ αυτών, όπου η ιστορική συνάφεια το επιτρέπει
- Να μελετήσουν την αρχαία ελληνική θρησκεία, που απαιτεί την επαρκή γνώση των πηγών και της κείμενης βιβλιογραφίας. Η ελληνική μυθολογία αντλεί πληροφορίες από τα Ομηρικά έπη και τα έργα του Ησιόδου. Κατά την αρχαϊκή και κλασική εποχή διαμορφώνονται οι κυρίαρχες θεότητες του ελληνικού πανθέου
- Να μελετήσουν τη Ρωμαϊκή θρησκεία, που απαιτεί την επαρκή γνώση των πηγών και της κείμενης βιβλιογραφίας. Η ρωμαϊκή μυθολογία αντλεί πληροφορίες από τις αντιλήψεις των αρχαίων Ετρούσκων και αργότερα από την αρχαία ελληνική θρησκεία. Κατά την περίοδο της

<p>Δημοκρατίας και τους αυτοκρατορικούς χρόνους διαμορφώνονται οι κυρίαρχες λατρείες στο ρωμαϊκό κράτος. Αυτή την περίοδο μελετάται ο θρησκευτικός συγκρητισμός</p> <ul style="list-style-type: none"> - Να μελετήσουν τις θρησκευτικές αντιλήψεις των λαών της Μεσοποταμίας, που απαιτούν την επαρκή γνώση των πηγών και της κείμενης βιβλιογραφίας. Οι θρησκευτικές αντιλήψεις των Αιγυπτίων κινούνται σε ένα εντελώς διαφορετικό πλαίσιο, με ιδιαίτερες αναφορές στη λατρεία του φαραώ και τα ισχυρά ταφικά έθιμα - Να μελετήσουν τις Ινδικές θρησκείες, που απαιτούν την επαρκή γνώση των πηγών και της κείμενης βιβλιογραφίας. Η μακρά περίοδος ξεκινάει από το 3000 π.Χ. με τις προβεδικές θρησκευτικές αντιλήψεις - Να μελετήσουν τον Βουδισμό, τη διδασκαλία του και τα διάφορα ρεύματα του, που απαιτούν την επαρκή γνώση των πηγών και της κείμενης βιβλιογραφίας. Ιστορικά ανάγεται στον 6ο αι. π.Χ. - Να μελετήσουν το Ισλάμ, τη διδασκαλία του και τις διάφορες τάσεις και ρεύματά του, που απαιτούν την επαρκή γνώση των πηγών και της κείμενης βιβλιογραφίας. Ιστορικά η μελέτη ξεκινά από την ιστορική εμφάνιση του Μωάμεθ τον 6ο αι. μ.Χ. και τη διάδοση του Ισλάμ στους επόμενους αιώνες. Σημαντική θεωρείται η περίοδος των 4 χαλιφών, που διαμορφώνεται η νέα θρησκεία, αλλά και οι δύο δυναστείες των Ομαγιαδών και των Αββασιδών. Στο Ισλάμ επικρατούν οι Σουννίτες, οι ορθόδοξοι μουσουλμάνοι ενώ μία ισχυρή μειοψηφία αποτελούν οι Σιΐτες - Να μελετήσουν τον διαθρησκευτικό και διαπολιτισμικό διάλογο, που απαιτεί την επαρκή γνώση των πηγών και της κείμενης βιβλιογραφίας. Πρόκειται για την προσπάθεια να υπάρξουν γέφυρες επικοινωνίας και διαλόγου μεταξύ των θρησκευτικών κοινοτήτων. Επιχειρείται άμβλυση των αντιθέσεων, αντιπαραθέσεων, συγκρούσεων και εδραίωση κλίματος αποδοχής και αρμονικής συνύπαρξης μεταξύ των ανθρώπων με διαφορετικές θρησκευτικές παραδόσεις
<p>Μαθησιακά αποτελέσματα</p> <ul style="list-style-type: none"> - Μελέτη των πιο σημαντικών θεωρητικών της θρησκείας και των επιστημονικών απόψεων για τον ορισμό της θρησκείας - Μελέτη της επιστήμης της Θρησκειολογίας και της σπουδαιότητας των θρησκειών στο παρελθόν και στο παρόν και αναφορά στα κριτήρια μελέτης των θρησκειών - Διερεύνηση της ιστορίας των θρησκειών από τα αρχαία θρησκευόμενα μέχρι σήμερα στο πλαίσιο φιλοσοφικών, κοινωνικών και ψυχολογικών παραγόντων - Αναλυτική περιγραφή της Αρχαίας Ελληνικής και της Ρωμαϊκής Θρησκείας, των αρχαίων θρησκειών της Μεσοποταμίας και της Αιγύπτου, της Ινδίας (Ινδική χερσόνησος) από την πρώιμη εποχή μέχρι σήμερα και του Ισλάμ από την εποχή του Μωάμεθ μέχρι σήμερα - Συγκριτική μελέτη τόσο των Δυτικών όσο και των Ανατολικών Θρησκειών. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην παράλληλη συμπίεση της μουσουλμανικής θρησκείας με τον Χριστιανισμό και στις προσπάθειες καθιέρωσης διαθρησκευτικών, διορθωδών και διαχριστιανικών διαλόγων
<p>Πηγές</p> <p>1 Ησίοδος, <i>Θεογονία. Έργα και Ημέραι</i>, μφρ. Γιώργος Παπασπύρου, Αθήνα 2007</p> <p>Ελληνική βιβλιογραφία</p> <p>1 Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας, <i>Εισαγωγικά. Βασικά πλευρά του Ινδουισμού</i>, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Αθήνα 1975</p> <p>2 Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας, <i>Όψεις Ινδουισμού - Βουδισμού</i>, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 1985</p>

- 3 Αργυρίου, Α., *Κοράνιο και Ιστορία*, Αθήνα 1992
- 4 Βελισσαρόπουλος, Δ., *Ιστορία της Κινεζικής Θρησκείας*, Αθήνα 1981
- 5 Γιαννουλάτος, Α., *Ισλάμ. Θρησκευολογική επισκόπηση*, Αθήνα 2004
- 6 Γιαννουλάτος, Γ., *Χριστιανικές απόψεις για τις άλλες θρησκείες. Ιστορικό διάγραμμα μιας θεολογικής τοποθέτησης*, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα (1986-1987)
- 7 Δακουράς, Δ. Γ., *Τα ανθρώπινα δικαιώματα στο Ισλάμ*, Αθήνα 200
- 8 Ζιάκα, Γρ., *Θρησκευολογικά Μελετήματα*, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 2004
- 9 Ζιάκας Γρ., "Το οικουμενικό Πατριαρχείο και ο διάλογος με το Ισλάμ", *Θρησκευολογικά μελετήματα*, τόμος Α', Θεσσαλονίκη 2004
- 10 Ζιάκας, Γ., *Θρησκεία και πολιτισμός των προϊστορικών κοινωνιών και αρχαίων λαών*, Θεσσαλονίκη 2002
- 11 Ζιάκας, Γ., *Θρησκευολογικά μελετήματα*, τόμος Α'. Ζώντας αρμονικά με ανθρώπους διαφορετικής πίστης, Θεσσαλονίκη 2004
- 12 Ζιάκας, Γ., *Ιστορία των Θρησκευμάτων Α'. Τα Ινδικά Θρησκευόμενα*, Θεσσαλονίκη 1986
- 13 Ζιάκας, Γ., *Ιστορία των Θρησκευμάτων Β'. Τα Ινδικά Θρησκευόμενα*, Θεσσαλονίκη 1990
- 14 Ζιάκας, Γ., *Οι θρησκείες του Θιβέτ και ο Δαλάι Λάμα*, Αθήνα 1996
- 15 Ζιάκας, Γ., *Πίστις, ελπίς και σωτηρία κατά το Ισλάμ*, Θεσσαλονίκη 1978
- 16 Καρυώτογλου Α., *Σπουδή στη Θρησκευολογία*, Αθήνα 2006
- 17 Κοπανιάς, Κ., *Προϊστορική Μεσοποταμία*, Αθήνα 2013
- 18 Κραλίδης, Α., *Η αυτοκρατορική λατρεία στην περίοδο της Τετραρχίας (284-313 μ.Χ.)*, Θεσσαλονίκη 2010
- 19 Παπαδόπουλος, Θ., *Αρχαία Αίγυπτος, Πανεπιστημιακές σημειώσεις*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 1987, σσ. 1-55
- 20 Παπαλεξανδρόπουλος, Σ., *Ανατολικές Θρησκείες*, Αθήνα 2016
- 21 Παπαλεξανδρόπουλος, Σ., *Η αληθινή πραγματικότητα στο έργο του Ντόγκεν. Μελέτη στον ιαπωνικό Βουδισμό*, Αθήνα 2002
- 22 Παπαλεξανδρόπουλου, Σ., *Ανατολικές Θρησκείες*, Αθήνα 2016
- 23 Παπανδρέου, Δ., *Λόγος Διαλόγου. Η Ορθοδοξία ενώπιον της τρίτης χιλιετίας*, Αθήνα 1997
- 24 Παχής, Π., *Οι ανατολικές λατρείες της ελληνορωμαϊκής περιόδου*, Θεσσαλονίκη 2010
- 25 Σαριγιαννίδης, Β., *Ζωροαστρισμός: η νέα πατρίδα της παλαιάς θρησκείας*, Θεσσαλονίκη 2008
- 26 Φωτίου, Σ. Σ., *Ο διάλογος Αναγκαιότητα - Σκοπός - Γνωρίσματα*, Αθήνα 1996

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 Alföldy, G., *Ιστορία της ρωμαϊκής κοινωνίας*, (μετ. Α. Χανιώτης), Αθήνα 1992
- 2 Beard, M., «Ρωμαϊκή θρησκεία. 2. Αυτοκρατορικοί χρόνοι», στο Fr. Graf (επιμ.), *Εισαγωγή στην Αρχαιογνωσία*, μτφ. Δ. Ζ. Νικήτα, Αθήνα 2003, σσ. 545-576
- 3 Braun W., McCutcheon R., *Εγχειρίδιο Θρησκευολογίας*, Θεσσαλονίκη 2003
- 4 Brown, P., *Ο κόσμος της Ύστερης Αρχαιότητας 150-750 μ.Χ.*, (μετάφρ. Ελένη Σταμπόγλη), Αθήνα 1998
- 5 Burkert, W., *Αρχαία Ελληνική Θρησκεία. Αρχαϊκή και Κλασική Εποχή*, μτφρ. Νικόλαος Μπεζαντάκος, Αφροδίτη Αβαγιανού, Αθήνα 1993
- 6 Cameron, Av., *Η Ύστερη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία 284 μ.Χ. - 430 μ.Χ.* (μετάφρ. Ιωάννα Κράλλη), Αθήνα 2000
- 7 Crawford, R., *Τί είναι Θρησκεία;* μετάφρ. Μ. Μπλέτας, Αθήνα 2004
- 8 Garland, R., *Η θρησκεία και οι Έλληνες*, μτφρ. Λένα Ταχμαζίδου, Αθήνα 2005
- 9 Meeks, D., *Η καθημερινή ζωή των αιγυπτιακών θεών*, Αθήνα 1995
- 10 Nilsson, M., *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Θρησκείας*, μτφρ. Αικατερίνη Παπαθωμοπούλου, Αθήνα 1993
- 11 Peter, Br., *Ο κόσμος της ύστερης Αρχαιότητας*, μτφρ. Ελένη Σταμπόγλη, Αθήνα 1998

12 Sharpe, E. J., *Συγκριτική Θρησκειολογία: Ιστορική Εισαγωγή*, Αθήνα 2008

Προαιρετική βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Αρχιεπ. Τιράνων, Δυρραχίου και πάσης Αλβανίας, *Θέματα ιστορίας των θρησκευμάτων*, Αθήνα 2000
- 2 Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Αρχιεπ. Τιράνων, Δυρραχίου και πάσης Αλβανίας, *Ισλάμ: θρησκειολογική επισκόπησης*, Αθήνα 2006
- 3 Ανδριανόπουλος, Α., *Ο ισλαμικός φανατισμός και οι κίνδυνοι για την Ελλάδα*, Αθήνα 1990
- 4 Αργυρίου, Α., “Δυνατότητες ενός νέου διαλόγου μεταξύ Χριστιανισμού και Μουσουλμανισμού”, *Επετηρίς Θεολογικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 24 (1979) 381-413
- 5 Βατικιώτης, Π., *Ισλάμ και Κράτος*, Αθήνα 1992
- 6 Βρυώνης, Σ., *Η παρακμή του Μεσαιωνικού Ελληνισμού στη Μικρά Ασία και η διαδικασία εξισλαμισμού από τον 11ο μέχρι τον 15ο αιώνα*, Αθήνα 1996
- 7 Δαλακούρα, Κ., *Ισλάμ, φιλελευθερισμός και ανθρώπινα δικαιώματα: Επιπτώσεις στις διεθνείς σχέσεις*, Αθήνα 2008
- 8 Δημοσθένους, Α., *Γυναίκα και Ισλάμ. Το διαζύγιο και οι μικτοί γάμοι*, Αθήνα 2005
- 9 Ζαχαριάδου, Ε., *Ιστορία και θρύλοι των παλαιών Σουλτάνων (1300-1400)*, Αθήνα 1991
- 10 Ζιάκα, Α. *Το Σιιτικό Ισλάμ. Οι κοινωνικές και πολιτικές του προεκτάσεις στη Μέση Ανατολή*, Θεσσαλονίκη 2004
- 11 Ζιάκας, Γ. Δ., *Θρησκεία και πολιτισμός των προϊστορικών κοινωνιών και των αρχαίων λαών*, Θεσσαλονίκη 2003
- 12 Ζιάκας, Γ. Δ., *Οι θρησκείες του Θιβέτ και ο Δαλάι Λάμα: αρχέγονη Θρησκεία, Μπόν και Θιβητικός Βουδισμός*, Αθήνα 1996
- 13 Ζιάκας, Γ., “Η περί εσχάτων διδασκαλία του Ισλάμ”, *Επετηρίς Θεολογικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης* 20 (1975) 317-419
- 14 Ίρβινγκ, Ο., *Μνάμεθ*, μφρ. Ι. Μ., απόδοση Θωμάς Γκόρπας, Αθήνα 1988
- 15 Καλαϊτζίδης, Π. (εκδ.), *Ιερά Μητρόπολις Δημητριάδος. Ισλάμ και Φονταμενταλισμός. Ορθοδοξία και Παγκοσμιοποίηση*, Ακαδημία θεολογικών Σπουδών, Αθήνα 2004
- 16 Καριώτογλου, Α., *Ορθοδοξία και Ισλάμ*, Αθήνα 1994
- 17 Κωστάκης, Κ., *Χριστιανισμός και Ισλάμ. Θρησκειολογική προσέγγιση του χριστιανοϊσλαμικού διαλόγου στην Ελλάδα σήμερα*, Αθήνα 2005
- 18 Λάο Τσε, *Το Βιβλίο του Λόγου και της Φύσης*, Απόδοση - Σχόλια Γιώργος Αλεξάκης, Αθήνα 1983
- 19 Μιχαηλίδης, Α., *Η θέση της γυναίκας στον Ινδουισμό*, Αθήνα 2006
- 20 Μπαντάουι, Χ., *Εισαγωγή στην ιστορία του ισλαμικού κόσμου*, Θεσσαλονίκη 2003
- 21 Μπέγζος, Μ. Π., *Θρησκειολογικό λεξικό*, Αθήνα 2000
- 22 Παπαλεξανδρόπουλος, Σ., *Δοκίμια ιστορίας των θρησκειών*, Αθήνα 1994
- 23 Παπαχατζής Ν., *Η Θρησκεία στην Αρχαία Ελλάδα*, Αθήνα 1987
- 24 Πάτελος, Κ., *Η πολιτική εξέλιξη του Ισλάμ*, Αθήνα 2004
- 25 Πάτελος, Κ., *Πολιτική Ιστορία του ισλαμικού χώρου. 1ος - 18ος αιώνας*, Αθήνα 1987
- 26 Πάτελος, Κ., *Το σύγχρονο Ισλάμ. Η συνάντηση με τη Δύση. Μια ιστορική και πολιτική προσέγγιση*, Αθήνα 2006
- 27 Σταματέλλος, Γ., *Φιλοσοφία και Θρησκεία στην ύστερη αρχαιότητα*, Αθήνα 2007

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 Antes, P., Geertz, A. W., Warne, R. R. (eds.), *New Approaches to the Study of Religion*, vols I - II, Berlin, New York 2004
- 2 Ariarajah, S. W., "The ecumenical impact of inter-religious dialogue", *The Ecumenical Review*, April 1997
- 3 Ariarajah, S. W., *Not without my neighbour. Issues in interfaith relations*, Geneva 1999
- 4 Arsham, M. A., *Ισλάμ. Βία της πίστης ή πίστη της βίας;*, Αθήνα 2001
- 5 Arsham, M. A., *Ισλάμ. Ιστορία επεκτατισμός και βία*, Θεσσαλονίκη 1997
- 6 Azmayesh S. M., *Διδασκαλίες ενός Σούφι*, μτφρ. Παναγιώτης Ξιφαράς, Θεσσαλονίκη 2009
- 7 Beaulieu, P. A., *The Pantheon of Uruk During the Neo - Babylonian Period*, Leiden - Boston 2003
- 8 Bechert H., Gombrich R., *The Word of Buddhism*, London 1993
- 9 Bernard, L., *Οι Άραβες στην Ιστορία*, μτφρ. Δ. Π. Κωστελάνος, Αθήνα 1992
- 10 Black J., *The Literature of Ancient Sumer*, Oxford 2004
- 11 Bleeker, C. J., *Hathor and Thoth; two key figures of the ancient Egyptian religion*, Leiden 1973
- 12 Bonnefoy, Y., *Greek and Egyptian mythologies*, University of Chicago, Chicago 1992
- 13 Bottéro, J., *Religion in Ancient Mesopotamia*, Chicago 2001
- 14 Burrell, D., *The Muslim World. A journal devoted to the study of Islam and Christian- Muslim relations*, Vol 94, Number1, January 2004
- 15 Buxton, R., *Οι Ελληνικοί μύθοι: Ένας ολοκληρωμένος οδηγός*, μτφρ. Τάσος Τυφλόπουλος, Αθήνα 2005
- 16 Campbell, J. B., *The Emperor and the Roman Army 31 BC to AD 235*, New York 1984
- 17 Casadio, G., "How to write a Survey of Greek Religion from the point of view of the Comparative Study of Religion", in: Martin, L. H., Pachis, P. (eds), *Theoretical Frameworks for the Study of Greco-Roman Religions*, Thessaloniki 2003, pp. 53-56
- 18 Collins, P., "The Sumerian goddess Inanna (3400 - 2200 B.C.)", *Institute of Archeology 5* (1994), σσ. 103 - 118
- 19 Cross, S., *Ινδουισμός. Βασικές αρχές*, μτφρ. Σόνια Πρεβελάκη, Αθήνα 1998
- 20 David, N., *Ιστορικός Άτλας του Ισλάμ*, μτφρ. Αθανάσιος Κατσικερός, Αθήνα 2004
- 21 Dekmejian, R.H., *Επαναστατημένο Ισλάμ: Ο φονταμενταλισμός στον αραβικό κόσμο*, μτφρ. Άννα Μπαλοπούλου, Αθήνα 2007
- 22 Dunbar, D.I S., "The Place of Interreligious Dialogue in the Academic Study of Religion", *JES 35* number 3-4 1998, σσ. 455- 469
- 23 Endress, G., *Ισλάμ. Μια εισαγωγή στην ιστορία του*, μτφρ. Γ. Σακαλίδης, Αθήνα 2004
- 24 Farnell, L. R., *Ηρακλής: Ηρωϊκή λατρεία στην αρχαία Ελλάδα και η ιδέα της αθανασίας*, μτφρ. Ελένη Παπαδοπούλου, Αθήνα 1996
- 25 Farnell, L., R., *Ο ήρωας στην αρχαία ελληνική θρησκεία*, μτφρ. Ελένη Παπαδοπούλου, Αθήνα 1996
- 26 Feeney, D., *Literature and Religion at Rome*, Cambridge 1998
- 27 Fitzgerald, T., *The Ideology of Religious Studies*, New York and Oxford 2000
- 28 Foucard, P., *Τα Ελευσίνια μυστήρια*, μτφρ. Δέσποινα Παπαθανασοπούλου, Αθήνα 2000
- 29 Fowden, G., *Empire and Commonwealth: Consequences of Monotheism in Late Antiquity*, Princeton 1993
- 30 Giles, K., *Τζιχάντ ο Ιερός Πόλεμος*, μτφρ. Ελένη Τσερεζόλε, Αθήνα 2001
- 31 Gnilka, J., *Χριστιανισμός και Ισλάμ: Μια νέα προσέγγιση*, μτφρ. Σωτήρης Σ. Δεσπότης, Αθήνα 2009
- 32 Glasenapp, H., *Η φιλοσοφία των Ινδίων*, μτφρ. Ειρήνη Παπαγεωργίου, Αθήνα 1993
- 33 Goodman, M., *Rome and Jerusalem: the clash of ancient civilizations*. London 2007
- 34 Gradel, I., *Emperor Worship and Roman Religion*, Oxford 2002
- 35 Gruben, G., *Ιερά και ναοί των αρχαίων Ελλήνων*, μτφρ. Δήμητρα Ακτσελή, Αθήνα 2000

- 36 Guellouz, A., *Το Κοράνι*, μτφρ. Γεώργιος Σπανός, Αθήνα 1997
- 37 Harrison, J. E., *Αρχαίες Ελληνικές γιορτές*, μτφρ. Ελένη Παπαδοπούλου, Αθήνα 1996
- 38 Harrison, J. E., *Η γέννηση της αρχαιοελληνικής θρησκείας*, μτφρ. Ελένη Παπαδοπούλου, Αθήνα 1996
- 39 Hasluck, F.W., *Χριστιανισμός και Ισλάμ την εποχή των Σουλτάνων*, μτφρ. Μ. Μπλέτας, Φ. Καλογήρου, ττ. Α΄ - Β΄, Αθήνα 2004
- 40 Hattstein, M., *Ισλάμ. Θρησκεία και Πολιτισμός*, μτφρ. Κατερίνα Παγουλάτου, Αθήνα 2007
- 41 Hinnells, J. R. (ed.), *The Routledge Companion to the Study of Religion*, London, New York 2005
- 42 Hourani, A., *Η ιστορία του αραβικού κόσμου*, μτφρ. Θεοδώρα Δαρβίση, Αθήνα 2009
- 43 Jastrow, M., *The religion of Babylonia and Assyria*, Boston 1898
- 44 Lawrence, B., *Κοράνιο. Η βιογραφία ενός ιερού κειμένου*, μτφρ. Ελένη Αστερίου, Αθήνα 2006
- 45 Leroi - Gourhan, A., *Οι θρησκείες της προϊστορίας*, Αθήνα 1994
- 46 Merad, A., *Το σύγχρονο Ισλάμ*, μτφρ. Κάτια Περιστεράκη, Αθήνα 2003
- 47 Mieroop, M., *The Ancient Mesopotamia City*, Oxford 1999
- 48 Momeni, A. A., *Ισλάμ. Ιστορία, Επεκτατισμός και Βία*, Θεσσαλονίκη 1997
- 49 Mortensen, V., *Theology and the religions; a dialogue*, Michigan 2003
- 50 Myers, J., *The Sippar Pantheon: A Diachronic Study*, Cambridge 2002
- 51 Nilsson, M., *Η πίστη των Ελλήνων*, μτφρ. Ι. Κ. Μαζαράκης Αινιάν, Αθήνα 1998
- 52 Parker, R., *Η Θρησκεία στην Αρχαία Αθήνα: Ιστορική προσέγγιση*, μτφρ. Γεωργία Τριανταφυλλίδη, Αθήνα 2005
- 53 Postgate, J. N., *Early Mesopotamia: Society and Economy at the Dawn of the History*, London and New York 1992
- 54 Roupard, P., *Οι θρησκείες*, Αθήνα 2003
- 55 Preus, J. S., *Explaining Religion: Criticism and Theory from Bodin to Freud*, Atlanta 1996
- 56 Rashid, A., *Οι ιεροί πολεμιστές του Ισλάμ*, μτφρ. Γιώργος Κουσουνέλος, Αθήνα 2002
- 57 Ries, J., *Ο κόσμος του Ισλάμ*, μτφρ. Χρυσάνθη Κουλελή, Αθήνα 2002
- 58 Rives, J. B., *Religion and Authority in Roman Carthage from Augustus to Constantine*, Oxford 1995
- 59 Roberts, J. J. M., *The Earliest Semitic Pantheon*, Baltimore 1972
- 60 Roerich, H., *Οι βάσεις του Βουδισμού*, Αθήνα 2000
- 61 Simon, E., *Οι Θεοί των Αρχαίων Ελλήνων*, μτφρ. Σεμέλη Πινγιάτογλου, Θεσσαλονίκη 1996
- 62 Sissa, Γ., *Η καθημερινή ζωή των θεών στην αρχαία Ελλάδα*, μτφρ. Αναστασία Μεθενίτη, Αθανάσιος Στεφανής, Αθήνα 1993
- 63 Smith, H., *Οι θρησκείες του κόσμου: μια περιήγηση στις θρησκευτικές παραδόσεις*, Αθήνα 1995
- 64 Smith, J. Z., *Realtng Religion. Essays in the Study of Religion*, Chicago-London 2004
- 65 Southern, P., *The Roman Empire from Severus to Constantine*, London and New York 2001
- 66 Taylor, M. C., (ed.), *Critical Terms for Religious Studies*, Chicago-London 1998
- 67 Westenholz, J. G., *Goddesses of the Ancient Near East, 3000 - 1000 B.C. Ancient Goddesses: The Myths and the Evidence*, London 1998

6 Theo 560 Ποιμαντική, Ηθική, Βιοηθική, Οικολογία, Ιεραποστολική

Κωδικός μαθήματος	Theo 560	Εξάμηνο σπουδών	B
Τίτλος μαθήματος	Ποιμαντική, Ηθική, Βιοηθική, Οικολογία, Ιεραποστολική		
Διδασκαλία	Καθηγητής Απόστολος Νικολαΐδης Καθηγητής Αθανάσιος Γκίκας Καθηγητής Σεβασμιώτατος Μακάριος Τυλληρίδης		
Διδακτικές δραστηριότητες	Ώρες διδασκαλίας / εβδομάδα	1,5	Πιστωτικές μονάδες 7,5
Μάθημα	Υποχρεωτικό		
Προαπαιτούμενα μαθήματα	Όχι		
Αξιολόγηση	Εβδομαδιαίες δραστηριότητες, γραπτή εργασία και τελική γραπτή εξέταση		
Γλώσσα	Ελληνική γλώσσα. Οι γραπτές εργασίες και η τελική γραπτή εξέταση δύνανται να συνταχθούν και στην Αγγλική γλώσσα		
Διδακτικές μέθοδοι	<p>Το μάθημα θα παραδίδεται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας με στόχο την προώθηση της διαδραστικότητας και της ενεργούς συμμετοχής των μεταπτυχιακών φοιτητών στη μαθησιακή διαδικασία. Για την κάθε εβδομάδα έχουν αναρτηθεί οι εξής πληροφορίες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Σκοπός, μαθησιακοί στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα 2 Λέξεις - κλειδιά 3 Βίντεο 4 Βιβλιογραφία 5 Διδακτικό υλικό 6 Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη 7 Δραστηριότητες 		
Περιγραφή			
Μέρος I	Ποιμαντική		
	<ul style="list-style-type: none"> - Το ποιμαντικό έργο της Εκκλησίας - Ποιμαντικές προτεραιότητες σήμερα - Σχέση Εκκλησίας και κόσμου. Εκκοσμίκευση 		
Μέρος II	Ηθική		
	<ul style="list-style-type: none"> - Το ήθος στα όρια του δόγματος και της λατρείας - Ήθος και αήθεια - Όψεις της ορθόδοξης πνευματικής ζωής 		

Μέρος III	Βιοηθική
	<ul style="list-style-type: none"> - Εισαγωγή. Εμφάνιση της βιοηθικής - Προκλήσεις της βιοηθικής στην αρχή της ανθρώπινης ζωής - Προκλήσεις της βιοηθικής στο τέλος της ανθρώπινης ζωής
Μέρος IV	Οικολογία
	<ul style="list-style-type: none"> - Η οικολογική κρίση ως πνευματική
Μέρος V	Ιεραποστολική
	<ul style="list-style-type: none"> - Ιεραποστολική αναγκαιότητα του κηρύγματος - Ο εκκλησιαστικός λόγος σήμερα
Στόχοι του μαθήματος	
Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες θα μπορούν:	
<ul style="list-style-type: none"> - Να κατανοήσουν τον τρόπο της ποιμαντικής προσέγγισης της Εκκλησίας στον σημερινό άνθρωπο και τον τρόπο συνδυασμού της θεολογικής μελέτης και της ποιμαντικής πρακτικής σε εννοιακό επίπεδο - Να αντιληφθούν τον παρεμβατικό ρόλο της Εκκλησίας στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων στο πλαίσιο της εφαρμογής μεθόδων προσεγγίσεως συγχρόνων προβλημάτων και τάσεων με τρόπο που να διευκολύνει την ανάπτυξη διαλόγου και υποστηρικτών μηχανισμών για όλες τις κοινωνικές ομάδες και στο πλαίσιο της μελέτης θεμάτων ηθικής, βιοηθικής, οικολογίας και ιεραποστολικής - Να κατανοήσουν την ύπαρξη νέων ποιμαντικών αναγκών στους χριστιανούς αλλά και στις κοινωνίες των ανθρώπων του σήμερα και να εξασφαλίσουν τις προϋποθέσεις διεξαγωγής ενός γόνιμου προβληματισμού για τον τρόπο αντιμετώπισης των σημερινών αναγκών από πλευράς Εκκλησίας - Να κατανοήσουν ότι η οικουμενικότητα και η παγκοσμιότητα της Εκκλησίας δεν έχει σχέση με την έντονα προωθούμενη στις ημέρες μας παγκοσμιοποίηση - Να εμπεδώσουν την αλληλεξάρτηση και αλληλοπεριχώρηση δόγματος, λατρείας και ήθους και να κατανοήσουν τη σημασία του ορθόδοξου χριστιανικού ήθους και της ορθόδοξης πνευματικής ζωής, καθώς και τι συνιστά το χριστιανικό ήθος και τι την αήθεια, δηλαδή την έλλειψη ήθους ή την εκτροπή από αυτό - Να μελετήσουν και να παρουσιάσουν βασικές παραμέτρους της ορθόδοξης πνευματικής ζωής μας, όπως η καταπολέμηση των παθών, η μετάνοια, η προσευχή, η λειτουργική ζωή και η κοινωνία με τον Θεό - Να κατανοήσουν την έννοια της Βιοηθικής - Να κατανοήσουν ότι η οικολογική κρίση δεν είναι απλά μια επιστημονική ή τεχνολογική αδυναμία αλλά ότι πρωτίστως και προπάντων αποτελεί πνευματικό πρόβλημα και ότι η βιβλική και η πατερική παράδοση, επομένως η θεολογία, έχουν λόγο και μπορούν να δείξουν διέξοδο στο οικολογικό αδιέξοδο - Να κατανοήσουν πόσο αναγκαίο και αναπόσπαστο μέρος της λατρείας είναι το κήρυγμα, αλλά και πώς πρέπει να εκφέρεται ο εκκλησιαστικός λόγος στην ιεραποστολή της Εκκλησίας 	

Μαθησιακά αποτελέσματα

- Η γνώση τεσσάρων κατευθύνσεων της θεολογικής επιστήμης:
  - 1 Η ποιμαντική ασχολείται με το ποιμαντικό έργο της Εκκλησίας από την σκοπιά της συμβουλευτικής ποιμαντικής, της ποιμαντικής επικοινωνίας, και της ποιμαντικής του ανθρωπίνου προσώπου. Προϋπόθεση για την επιτυχία του έργου της ποιμαντικής είναι η μελέτη της ψυχολογίας της θρησκείας
  - 2 Η ηθική διερευνά την ορθόδοξη πνευματική ζωή και την διαμόρφωση του ορθόδοξου χριστιανικού ήθους και την εφαρμογή του στην καθημερινότητα των λαών
  - 3 Η βιοηθική αποτελεί θεμελιώδη κλάδο της χριστιανικής ηθικής για την αντιμετώπιση των μεγάλων συγχρόνων προβλημάτων. Εδώ ανάγονται και τα θέματα της οικολογίας
  - 4 Η ιεραποστολική αναφέρεται σε ανθρώπους και λαούς που δεν είναι Χριστιανοί και προσανατολίζεται στους διαύλους επικοινωνίας με αυτούς και στον τρόπο μεταδόσεως του ευαγγελικού μηνύματος
- Η αφύπνιση σε θέματα ποιμαντικής ευθύνης. Η παρουσίαση και ανάπτυξη τεσσάρων βασικών προϋποθέσεων της ποιμαντικής έχει σκοπό να καταδείξει τη σπουδαιότητα του μαθήματος, όχι μόνο για τους κληρικούς - ποιμένες αλλά και για όλο το πλήρωμα της Εκκλησίας
- Η κατανόηση της σημασίας της σχέσης της Εκκλησίας με τον κόσμο, αλλά και πώς αυτή η σχέση μπορεί να διολισθήσει στην εκκοσμίκευση. Με παραδείγματα και τεκμηρίωση από την Καινή Διαθήκη καταφαίνεται πώς ο Χριστός είδε τον πεπρωκότα κόσμο αλλά και πόσο τον αγάπησε και θυσιάστηκε για αυτόν. Έτσι φωτίζεται το θέμα της σχέσης της Εκκλησίας με τον κόσμο και επισημαίνονται οι βασικοί άξονες, που λειτουργούν αποτρεπτικά προς την εκκοσμίκευση
- Η απόδοση της σύνδεσης δόγματος και ήθους και η έκφρασή τους στη λατρεία της Εκκλησίας, καθιστώντας σαφές τι εκφράζει το χριστιανικό ήθος και τι την αήθεια και ποια είναι η έννοια της πνευματικής ζωής
- Η ενημέρωση για τη σχέση βιοηθικής και χριστιανικής ηθικής, καθώς και βασικά θέματα της γενετικής και της βιοηθικής, που αφορούν την ανθρώπινη ζωή
- Η αναγκαιότητα παρουσίας του προβλήματος της οικολογίας αλλά και η ανάγκη θεολογικής θεώρησης με βάση τα κείμενα και την παράδοση της Εκκλησίας
- Ο προβληματισμός σχετικά με την αναγκαιότητα της ιεραποστολής αλλά και τον τρόπο εκφοράς του κηρύγματος

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Κεσελόπουλος, Αν., "Ιεραποστολική και ποιμαντική αναγκαιότητα του κηρύγματος", στον τόμο *Δίκαιον Όφλημα*, Τιμητικός τόμος επί τη πεντηκονταετηρίδι αρχιερατείας του Μητροπολίτου Καρυστίας και Σκύρου κ. κ. Σεραφείμ, Αθήνα 2018, σσ. 569-578
- 2 Κεσελόπουλος, Αν., "Ο εκκλησιαστικός λόγος σήμερα. Μια αποφαιτική προσέγγιση", στο *Προτάσεις Ποιμαντικής Θεολογίας*, Θεσσαλονίκη 2003, σσ. 67-83 και στον τόμο *Ιησούς Χριστός η του κόσμου ζωή*, επιμ. Στ. Φωτίου Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, Λευκωσία 2000, σσ. 444-454
- 3 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., "Η πνευματική ζωή κατά τον Νικόλαο Καβάσιλα". Στο βιβλίο *Προτάσεις Ποιμαντικής Θεολογίας*, σσ. 243-270
- 4 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., *Πάθη και αρετές στη διδασκαλία του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά*, Αθήνα 1990
- 5 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., *Προτάσεις Ποιμαντικής Θεολογίας*, Θεσσαλονίκη 2003, σσ. 15-30
- 6 Νικολαΐδης, Α., *Η ανθρώπινη ζωή μεταξύ Επιστήμης και Ηθικής*, Αθήνα 2019
- 7 Νικολαΐδης, Α., *Θρησκείες και Ηθική*, Αθήνα 2019

- 8 Νικολαΐδης, Α., *Ο διάλογος των Θρησκειών, των Εκκλησιών και των Θεσμών*, Αθήνα 2018
- 9 Νικολαΐδης, Α., *Θρησκευτικότητα, ηθικότητα, νομιμότητα*, Αθήνα 2014
- 10 Νικολαΐδης, Α., *Από τη Γένεση στη Γενετική*, Αθήνα 2014
- 11 Νικολαΐδης, Α., "Η κοινωνική ευθύνη της Εκκλησίας κατά τον ιερό Φώτιο", *Εκκλησία 2*, 2014, σσ. 90-106
- 12 Νικολαΐδης, Α., *Κοινωνικός Χριστιανισμός*, Αθήνα 2013
- 13 Νικολαΐδης, Α., *Φανατισμός. Θεολογική, Ψυχολογική, Ηθική και Κοινωνιολογική προσέγγιση*, Αθήνα 2012
- 14 Νικολαΐδης, Α., *Κοινωνιολογία της Θρησκείας*, Αθήνα 2011
- 15 Νικολαΐδης, Α., *Κοινωνική Ηθική*, Αθήνα 2009
- 16 Νικολαΐδης, Α., *Κοινωνιολογία της θρησκείας*, Αθήνα 2007
- 17 Νικολαΐδης, Α., *Κριτική θεωρία και κοινωνική λειτουργία της θρησκείας*, Αθήνα 2006
- 18 Νικολαΐδης, Α., *Κριτική Θεολογία*, Αθήνα 2002
- 19 Νικολαΐδης, Α., Η διαλεκτική ιερότητας και κοινωνικότητας στο έργο του Emile Durkheim, Αθήνα 2001
- 20 Νικολαΐδης, Α., *Η κοσμολογία της άσκησης και παραίτησης*, Κατερίνη 1990
- 21 Νικολαΐδης, Α., *Κοινωνικοπολιτική Επανάσταση και Πολιτική Θεολογία*, Κατερίνη 1987
- 22 Νικολαΐδης, Α., "Ο Χριστιανισμός για την πατρίδα", *Η Δράση μας*, Μάρτιος 1975, σ. 32
- 23 Νικολαΐδης, Αργ., (επιμ.), *Ο Κόσμος στην Επιστήμη και τη Θρησκεία. Διάλογος ανάμεσα στη σύγχρονη Επιστήμη και την Ορθόδοξη Παράδοση*, Θεσσαλονίκη 2018

Προαιρετική βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Αλαχιώτης, Στ., *Η πρόκληση των γονιδίων*, Αθήνα 1999
- 2 Αυγουστήδης Αδαμάντιου (Πρωτοπρ.), *Ποιμένας και θεραπευτής. Ζητήματα Ποιμαντικής, Ψυχολογίας και Ποιμαντικής Πρακτικής*, Αθήνα 1999
- 3 Αφιέρωμα του Περιοδικού Αναλόγιον, έκδ. Ιεράς Μητροπόλεως Σερβίων και Κοζάνης, Τεύχος 4, Κοζάνη 2003
- 4 Βασ. Καλλιακμάνης (Πρωτοπρ.), *Μεθοδολογικά Πρότερα της Ποιμαντικής*, Θεσσαλονίκη 2000
- 5 Βλάχος Ιερόθεος, Μητρ. Ναυπάκτου, *Η θέση της Εκκλησίας για τις μεταμοσχεύσεις*. Εισήγηση στη Σύνοδο της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος 12.10.1999
- 6 Βουλγαράκης, Η., *Χριστιανισμός και κόσμος. Αναζητώντας έναν σύγχρονο χριστιανικό λόγο*, Αθήνα 1993
- 7 Γεώργιος Καψάνης, Καθηγούμενος Ιεράς Μονής Οσίου Γρηγορίου, *Θέματα Εκκλησιολογίας και Ποιμαντικής*, Θεσσαλονίκη 1975
- 8 Γιαμβριάς, Χ., "Οι σύγχρονες εξελίξεις των βιολογικών επιστημών, πρόκληση για τον σημερινό άνθρωπο". Στο περιοδικό *Ακτίνες*, Τεύχος 579, Μάρτιος 1997, σσ. 73-77
- 9 Γιανναράς, Χρ., *Η ελευθερία του ήθους*, Αθήνα 1987
- 10 Γιατζάκης, Π., "Η ζωή ως επιβίωση και ο θάνατος ως τραγωδία. Ηθικά προβλήματα στο μεθώριο της ανθρωπίνης ύπαρξης". Στο περιοδικό *Σύναξη*, Τεύχος 68, Αθήνα 1998
- 11 Γκίκας Αθανάσιος (Πρωτοπρ.), *Η τελετή της Θείας Λειτουργίας. Ποιμαντική θεώρηση*, Θεσσαλονίκη 1998
- 12 Γουσιδής, Αλεξ., *Ποιμαντική στη σύγχρονη κοινωνία*, Θεσσαλονίκη 1984, σσ. 48 κ. εξ.
- 13 Δεληκωνσταντής, Κ., *Το ήθος της ελευθερίας*, Αθήνα 1990
- 14 Ευθύμιος Στύλιος (Μητροπολίτης Αχελώου), *Το σύγχρονον αστικόν περιβάλλον ως ποιμαντικό πρόβλημα*, Αθήνα 1980
- 15 Ζαννής, Τ., "Προβλήματα βιοηθικής". Στο Περιοδικό *Σύναξη*, Τεύχος 34, Αθήνα 1990

- 16 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., “Η επίδραση της Παύλειας διδασκαλίας για το φυσικό περιβάλλον στην πατερική παράδοση”, στον τόμο *Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου “Ο Απόστολος Παύλος και το φυσικό περιβάλλον”*, Βέροια 1999, σσ. 241-260
- 17 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., “Η κοινωνικότητα ως μοναξιά και η Εκκλησία ως αληθινή κοινωνία”. Στον τόμο *Μαρτυρία ζωής*, επιμ. Στ. Φωτίου, Αθήνα 1999
- 18 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., “Θεολογία και Οικολογία ή η Άσκηση και η Ευχαριστία μπροστά στην οικολογική πρόκληση”, στο περ. *Εκκλησιαστικός Κήρυκας*, Θεολογική Επετηρίδα Ιεράς Μητροπόλεως Κιτίου, τομ. Β΄, Λάρνακα 1991, σσ. 52-59
- 19 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., “Θεολογικές επισημάνσεις για τη οικολογική κρίση”, στο περ. *Έξοδος*, τεύχος 5 (9), Αθήνα 1991, σσ. 22-25
- 20 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., “Ο μοναχισμός και το φυσικό περιβάλλον”, στο περ. *Μαρτυρία (Αφιέρωμα στη Γερóντισσα Θεοσέμνη)*, Ιερά Μητρόλη Κυδωνίας και Αποκορώνου, τεύχος 204, Χανιά Μάιος - Αύγουστος 2000, σσ. 27-32
- 21 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., “Οι ιερείς και το φυσικό περιβάλλον”, στο περ. *Κληρονομία*, τομ. 27, τεύχη 1-2, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 83-97
- 22 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., “Ορθοδοξία και περιβάλλον. Natura Lapsa και Oeconomia Natura στην Ορθόδοξη Παράδοση”, στον τόμο *Η Περιβαλλοντική Πολιτική στην Ελλάδα*, Αθήνα 1995, σσ. 203-219
- 23 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., “Το φυσικό περιβάλλον στον Παπαδιαμάντη”, στο περ. *Αντί*, τεύχ. 463, Αθήνα 1991
- 24 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., *Άνθρωπος και φυσικό περιβάλλον. Σπουδή στον άγιο Συμεών το Νέο Θεολόγο*, Αθήνα 1992
- 25 Κεσελόπουλος, Αν. Γ., *Η λειτουργική παράδοση στον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη*, Θεσσαλονίκη 1994
- 26 Κόϊος, Ν., *Ηθική θεώρηση των τεχνικών παρεμβάσεων στο ανθρώπινο γονιδίωμα*, Θεσσαλονίκη 2002
- 27 Κορναράκης, Ιω., *Ποιμαντικά θέματα*, Θεσσαλονίκη 1979
- 28 Κούκουρας, Δημ., “Επανευγαλλεσμός στις χριστιανικές κοινωνίες”, στο περ. *Σύνθεσις*, Τμήμα Θεολογίας ΑΠΘ, τευχ. 5, Θεσσαλονίκη 2014
- 29 Κούκουρας, Δημ., *Σπουδή στη Χριστιανική Ομιλία Α΄. Το λογοτεχνικό περιβάλλον και η γένεσή της*, Θεσσαλονίκη 2009
- 30 Κωνσταντινίδης Χρυσ., μητρ. Εφέσου, “Τεχνητή γονιμοποίηση και θεολογία”, στη σειρά *Ορθόδοξαι Κατόψεις*, τομ. Ι, εκδόσεις Τέρτιος 1991, σσ. 381-456
- 31 Μαντζαρίδης, Γ., *Κείμενα Πατερικής Ηθικής*, Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος 2015
- 32 Μαντζαρίδης, Γ., *Ορθόδοξη Πνευματική ζωή*, Θεσσαλονίκη 1993
- 33 Μαντζαρίδης, Γ., *Παγκοσμιοποίηση και Παγκοσμιότητα. Χίμαιρα και Αλήθεια*, Θεσσαλονίκη 2001
- 34 Μαντζαρίδης, Γ., *Πρόσωπο και θεσμοί*, Θεσσαλονίκη 1997
- 35 Μαντζαρίδης, Γ., *Το ηθικό νόημα του τριαδικού δόγματος*, Θεσσαλονίκη 1969
- 36 Μαντζαρίδης, Γ., *Χριστιανική Ηθική Ι και ΙΙ*, Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος 2015
- 37 Ματσούκας, Ν., *Δογματική και Συμβολική Θεολογία*, Τομ. Α΄, Θεσσαλονίκη 2004
- 38 Μενούνου, Ιωαν., *Κοσμά του Αιτωλού, Διδαχές και Βιογραφία*, Αθήνα 1994
- 39 Μητσοπούλου, Ν., *Η λεγόμενη ευθανασία*, στην Επετ. Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ, Αθήνα 1981, τομ. 25
- 40 Μουρατίδου, Κωνστ., *Χριστοκεντρική Ποιμαντική εν τοις ασκητικοίς του Μεγάλου Βασιλείου*, Αθήνα 1962
- 41 Νέλλας, Παν., *Ζών θεούμενον, Προοπτικές για μια ορθόδοξη κατανόηση του ανθρώπου*, Αθήνα 1979
- 42 Νησιώτης, Νικ., “Μια ορθόδοξη θεώρηση των σύγχρονων τάσεων για το ευαγγελικό κήρυγμα”, στο περ. *Σύναξη*, τευχ. 99, σ. 37 κ.εξ.

- 43 Νικολαΐδης, Απ., *Προβληματισμοί χριστιανικού ήθους*, Αθήνα 2000
- 44 π. Βασίλειος Θερμός, *Ποιμένοντες μετ' επιστήμης*, Αθήνα 1996
- 45 Πάγκαλος, Κων., "Γενετική Συμβουλευτική και προγεννητική διάγνωση γενετικών νόσων", στον τόμο *Εμβρυομητρική Ιατρική*, Θεσσαλονίκη 1996
- 46 Παπαγιάννης π. Κων., "Λειτουργικών απόπτων επισήμανσις", στο περ. Γρηγόριος ο Παλαμάς, τευχ. 767, Θεσσαλονίκη 1997
- 47 Παπαθανασίου, Θαν., *Ανεσιότητα και παραπεμπτικότητα*, Αθήνα 1998
- 48 Παρασκευαΐδης Χριστόδουλος (Αρχιεπίσκοπος Αθηνών), *Βασικά σημεία ηθικής ιατρικής δεοντολογίας*, Αθήνα 1989
- 49 Παρασκευαΐδης Χριστόδουλος (Αρχιεπίσκοπος Αθηνών), *Έρευνες και πειράματα επί του εμβρύου*, Αθήνα 1989
- 50 Παρασκευαΐδης Χριστόδουλος (Αρχιεπίσκοπος Αθηνών), *Προβληματισμοί από την εξέλιξη της γενετικής τεχνολογίας*, Αθήνα 1984
- 51 Πατρώνος, Γ., "Το κήρυγμα στην Ορθόδοξη Πατερική Παράδοση", στο περ. *Θεολογία* 82 / 2, Αθήνα 2011
- 52 Σμέμαν, Αλ., *Η αποστολή της Εκκλησίας στον σύγχρονο κόσμο*, Αθήνα 1983
- 53 Σταυρόπουλος, Α., *Ποιμαντική της καθημερινής ζωής*, Αθήνα 1992
- 54 Σταυρόπουλος, Χρ. (Αρχιμ.), *Ευχαριστιακή Ποιμαντική. Η θεία Ευχαριστία κέντρο της ποιμαντικής διακονίας*, Αθήνα 2006
- 55 Στογιάννος, Βασ., "Κυριακοδρόμια και κήρυγμα", στα *Ανάλεκτα*, Θεσσαλονίκη 1988
- 56 Σωφρόνιος (Σαχάρωφ) Αρχιμ., *Άσκησις και θεωρία*, Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 1996
- 57 Σωφρόνιος (Σαχάρωφ) Αρχιμ., *Ο Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης*, Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 1995
- 58 Σωφρόνιος (Σαχάρωφ) Αρχιμ., *Οψόμεθα τον Θεόν καθώς έστι*, Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 1995
- 59 Σωφρόνιος (Σαχάρωφ) Αρχιμ., *Περί Πνεύματος και Ζωής*, Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 1995
- 60 Σωφρόνιος (Σαχάρωφ) Αρχιμ., *Περί προσευχής*, Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 1994
- 61 Τρακατέλλης, Δημ. (νυν αρχιεπ. Αμερικής), *Παρουσία του Αγίου Πνεύματος*, Αθήνα 1984
- 62 Φανάρας, Βασ., *Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή*, Θεσσαλονίκη 2000
- 63 Φουντούλης, Ιωαν., *Ομιλητική*, Θεσσαλονίκη 1998
- 64 Χατζηνικολάου Νικόλαος (νυν Μητροπολίτης Μεσογαίας), *Ελεύθεροι από το γονιδίωμα*, Κέντρο Βιοϊατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας, Αθήνα 2002
- 65 Ψαριανός Διονύσιος, μητρ. Σερβίων και Κοζάνης, *Ο λόγος του Θεού*, τ. Α', Αθήνα 2007
- 66 Μαντζαρίδης, Γ., *Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού*, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 163-175
- 67 Μαντζαρίδης, Γ., *Ορθόδοξη θεολογία και κοινωνική ζωή*, Θεσσαλονίκη 1989

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 Andronikof, M., *Transplantation d' organs et ethique chretienne*, Paris 1993
- 2 Bernard, J., *Η βιοηθική*, μτφρ. Ελένης Σπανού, Αθήνα 1996
- 3 Breck, J., *The Sacred Gift of Life, Orthodox Christianity and Bioethics*, New York 1998
- 4 Browning, D., *Religious Ethics and Pastoral Care*, Philadelphia 1983
- 5 Callahan, D., *Cloning: "The work not done"*, στο περ. *Hasting Center Report*, τευχ. 27, Σεπτ. - Οκτ. 1997
- 6 Engelhardt, H. Tz., "Μία ορθόδοξη προσέγγιση της βιοηθικής". Στον τόμο *Ζωντανή Ορθοδοξία στον σύγχρονο κόσμο*, μτφρ. Ιωσήφ Ροηλίδης, Αθήνα 2001, σσ. 138-163
- 7 Engelhardt, H. Tz., *The Foundation of Christian Bioethics*, Lisse 2000

- 8 Flitchez, J., *Situation Ethics. The New Morality*, Philadelphia 1966
- 9 Florovsky π. Γεωργίου, *Θέματα Ορθοδόξου Θεολογίας*, Θεσσαλονίκη 1973
- 10 Harakas, St., *Contemporary Moral Issues Facing the Orthodox Christian*, Minneapolis, Minnesota 1983
- 11 Harakas, St., *Toward Transfigured Life*, Minneapolis, Minnesota 1983
- 12 Harakas, St., *Wholeness of Faith and Life: Orthodox Christian Ethics*, Part One, Patristic Ethics, Part Two, Church Life Ethics, Part Three, Orthodox Social Ethics, Brookline, Massachusetts 1999
- 13 Knox, J., *The Ethics of Jesus in the Teaching of the Church*, London 1961
- 14 Larchet, Jean-Claude, *Pour une éthique de la procréation. Eléments d' Anthropologie patristique*, Paris 1998
- 15 Ware Καλλίστου, Μητρ. Διοκλείας, *The Orthodox Church*, Middlessex England 1993
- 16 Ware Καλλίστου, Μητρ. Διοκλείας, *Η εντός ημών Βασιλεία*, Αθήνα 1994

7 Theo 570 Δογματική, διορθόδοξοι και διαχριστιανικοί διάλογοι

Κωδικός μαθήματος	Theo 570	Εξάμηνο σπουδών	B
Τίτλος μαθήματος	Δογματική, διορθόδοξοι και διαχριστιανικοί διάλογοι		
Διδασκαλία	Καθηγητής Νίκος Νικολαΐδης		
Διδακτικές δραστηριότητες	Ώρες διδασκαλίας / εβδομάδα	1,5	Πιστωτικές μονάδες 7,5
Μάθημα	Υποχρεωτικό		
Προαπαιτούμενα μαθήματα	Όχι		
Αξιολόγηση	Εβδομαδιαίες δραστηριότητες, γραπτή εργασία και τελική γραπτή εξέταση		
Γλώσσα	Ελληνική γλώσσα. Οι γραπτές εργασίες και η τελική γραπτή εξέταση δύνανται να συνταχθούν και στην Αγγλική γλώσσα		
Διδακτικές μέθοδοι	<p>Το μάθημα θα παραδίδεται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας με στόχο την προώθηση της διαδραστικότητας και της ενεργούς συμμετοχής των μεταπτυχιακών φοιτητών στη μαθησιακή διαδικασία. Για την κάθε εβδομάδα έχουν αναρτηθεί οι εξής πληροφορίες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Σκοπός, μαθησιακοί στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα 2 Λέξεις - κλειδιά 3 Βίντεο 4 Βιβλιογραφία 5 Διδακτικό υλικό 6 Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη 7 Δραστηριότητες 		
Περιγραφή	<p>Μελετώνται:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Βασικές αρχές της χριστιανικής θεολογίας και της ιστορίας της χριστιανικής σκέψης - Η δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας στο πλαίσιο του ιστορικού γίνεσθαι και οι ερμηνευτικές προϋποθέσεις κατανόησης της διαδικασίας ανάπτυξης των χριστιανικών δογμάτων και της σύνδεσής τους με την εμπειρία και τη ζωή της Εκκλησίας - Ανάλυση και ερμηνεία της κειμενικής παράδοσης, που σχετίζεται με τη συνοδική πράξη της αρχαίας Εκκλησίας - Μελέτη μεθοδολογικών ζητημάτων, που ανακύπτουν από την αντιπαράθεση των Πατέρων της αρχαίας Εκκλησίας με αιρέσεις - Το μέγεθος του ακτίστου και κτιστού, “το άπειρο της θείας ουσίας”, κατά τον Άγιο Ιωάννη Δαμασκηνό και ο συσχετισμός της με την “κατανόηση” των θείων ενεργειών και τη διαμέσου αυτών οντολογική σχέση Θεού και ανθρώπου 		

- Ο παράδεισος, που παραμένει και αποτελεί το ενδιαίτημα του ανθρώπου στην εσχατολογική του προοπτική. Ο κάθε άνθρωπος καλείται να συνειδητοποιήσει αυτό το γεγονός ως έκφραση της “εις τέλος” αγάπης του Θεού
- Το μέγεθος της Εκκλησίας ως έκφραση της αγάπης του Θεού και το προνόμιο να είμαστε μέλη της Εκκλησίας
- Οι άγγελοι, που αποτελούν μέγα κεφάλαιο στο έργο σύνολης της δημιουργίας και, προπάντων, σε ό,τι αφορά στον άνθρωπο
- Η κατασκευή του ανθρώπου και το υπέροχο του ανθρωπίνου προσώπου εξαιτίας της θεικής του προικός. Η ύλη και άρα η κτίση που είναι εκ φύσεως καλή, γιατί αγαθός είναι ο κατασκευαστής της
- Η Θεολογία ως άρρητο μυστήριο
- Οι δύο εν Χριστώ φύσεις, που είναι το κεφάλαιο της σωτηρίας μας
- Ο παιδαγωγός του ανθρώπου Θεός και το μυστήριο της σωτηρίας του
- Το θλιβερό αλλά και ενθαρρυντικό περιεχόμενο του θανάτου
- Η ορθόδοξη χριστιανική ζωή που είναι ανεννόητη χωρίς το ορθόδοξο δόγμα

Στόχοι του μαθήματος

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες θα μπορούν:

- Να αποκτήσουν στέρεα γνώση των βασικών αρχών της χριστιανικής θεολογίας, βαθιά αντίληψη της ιστορίας της χριστιανικής σκέψεως και ειδικότερα των περιόδων της Πατερικής, Καθολικής και Προτεσταντικής αναπτύξεως και των συγχρόνων τάσεων και πλήρη ενημέρωση των προκλήσεων, που αντιμετωπίζει η χριστιανική ορθοδοξία
- Να κατανοήσουν τον τρόπο, με τον οποίο προέκυψε η δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας στο πλαίσιο του ιστορικού γίνεσθαι και να εξοικειωθούν με τις ερμηνευτικές εκείνες προϋποθέσεις, που θα επιτρέπουν την κατανόηση της διαδικασίας της ανάπτυξης των χριστιανικών δογμάτων και της άρρηκτης σύνδεσής τους με την εμπειρία και τη ζωή της Εκκλησίας
- Να αποκτήσουν τις απαραίτητες πρώτες δεξιότητες ανάλυσης και ερμηνείας της κειμενικής παράδοσης, που σχετίζεται με τη συνοδική πράξη της αρχαίας Εκκλησίας
- Να ευαισθητοποιηθούν σε μεθοδολογικά ζητήματα, που ανακύπτουν από τη γόνιμη αντιπαράθεση των Πατέρων της αρχαίας Εκκλησίας με αιρέσεις, όπως ο αρειανισμός και ο νεστοριανισμός
- Να μελετήσουν τους όρους “κτιστό” και “άκτιστο”, να καθορίσουν την οντολογική σχέση “ακτίστου” και “κτιστού” και να κατανοήσουν το άπειρο και ακατάληπτο της θείας ουσίας και το άψαυστο της ουσίας των όντων
- Να κατανοήσουν την έννοια του αισθητού και νοητού (πνευματικού) παραδείσου που νοείται ως συμπαντικός κόσμος και ως η αρχέγονη προπρωτική κατάσταση του ανθρώπου. “Φυτοῖς ἀειθαλέσι κομῶν, εὐωδίας πλήρης, φωτὸς ἔμπλεως, ὥρας ἀπάσης αἰσθητῆς καὶ κάλλους ὑπερβαίνων ἐπίνοιαν, θεῖον ὄντως χωρίον καὶ ἄξιον τοῦ κατ’ εἰκόνα Θεοῦ ἐνδιαίτημα” (Ιωάννης Δαμασκηνός, Ἐκδοσις ακριβῆς της ορθοδόξου πίστεως, Κεφ. 25, περί παραδείσου)
- Να κατανοήσουν τον όρο “Εκκλησία”, που είναι το “μυστήριο των μυστηρίων”
- Να κατανοήσουν την έννοια των αγγέλων, που είναι πνευματικά δημιουργήματα του Θεού. Οι Ἄγγελοι προκειμένου να διακονούν το έργο, που ο Θεός τους αναθέτει, έχουν την ικανότητα να αποκτούν, στο μέτρο της κτιστής φύσης τους, εμπειρία της θεωρίας του Θεού και ένεκα αυτής της θεοπτίας τους, αναπέμπουν ακατάπαστα δοξολογία προς τον τριαδικό Θεό
- Να κατανοήσουν το υπερέχον της δημιουργίας του ανθρώπου, που νοηματοδοτεί τον κόσμο, καθώς το κατ’ εικόνα είναι το δώρο, η προίκα και το καθ’ ομοίωσιν είναι το δυναμικό και προοδευτικό κατόρθωμα. Να κατανοήσουν την κτίση ως μέρος της δημιουργίας. Κορύφωμα της χρήσης της ύλης αποτελεί το μυστήριο της ενανθρώπησης του Λόγου του Θεού, όπως και το

<p>μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας. Να κατανοήσουν επίσης ότι η ύλη είναι εκ φύσεως αγαθή και αποβαίνει εργαλείο στα χέρια του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου</p> <ul style="list-style-type: none"> - Να μελετήσουν τις θείες ενέργειες, καθώς ο κόσμος είναι προϊόν των θείων ενεργειών και όχι της θείας ουσίας. Οι θείες ενέργειες είναι άκτιστες, τα παρακολουθήματά τους είναι κτιστά. Οι θείες ενέργειες, ως το όντος των και ως δραστική κίνηση της θείας ουσίας, παράγουν και διακρατούν στο είναι τα κτιστά όντα - Να μελετήσουν το μυστήριο της Εκκλησίας και της εκκλησιολογική ζωής του ανθρώπου - Να κατανοήσουν ότι η ορθόδοξη πίστη, με βάση τη θεία αποκάλυψη, κινείται σε δύο μεγέθη: το της Θεολογίας και της Οικονομίας και ότι δεν συναρτάται ούτε εξαρτάται η Θεολογία από την Οικονομία. Να κατανοήσουν επίσης τον ρόλο της Θεοτόκου στην παλαιά Οικονομία - Να κατανοήσουν το τέλειο των δύο εν Χριστώ φύσεων ως αναγκαία προϋπόθεση της ανθρώπινης σωτηρίας και της καθ' υπόστασιν ένωσης του ανθρώπου με τον Χριστό - Να κατανοήσουν τη αγάπη του Θεού για τον άνθρωπο - Να κατανοήσουν ότι η πίστη αποτελεί θείο εμπίστευμα στην Εκκλησία και ότι έχουμε καθήκον γνώσης της πίστεώς μας
<p>Μαθησιακά αποτελέσματα</p> <ul style="list-style-type: none"> - Κατανόηση του μεγέθους του κτιστού και ακτίστου και αντίληψη της οντολογικής διαφοράς ακτίστου και κτιστού και της οντολογικής σχέσης τους - Κατανόηση του ακαταλήπτου του Θεού και προσέγγιση και του ακαταλήπτου της ουσίας και του κτιστού - Κατανόηση του μεγέθους του παραδείσου, ως έκφραση της αγάπης του Θεού για τον άνθρωπο, του μεγέθους του ανθρώπου, ως ενοίκου και κυρίαρχου του παραδείσου και συνείδηση των αγαθών του παραδείσου - Κατανόηση του σκοπού της Εκκλησίας, της σχέσης της Εκκλησίας με την κτίση και τον άνθρωπο και της Εκκλησίας ως σώμα Χριστού - Κατανόηση του σκοπού και της κατασκευής των αγγέλων, της σχέσης αγγέλων και ανθρώπων και των ευεργετικών αποτελεσμάτων της προστασίας των αγγέλων - Κατανόηση της κτίσης ως μέρους της δημιουργίας - Κατανόηση της άρρηκτης σχέσης των θείων προσώπων - Κατανόηση του τρόπου ενανθρώπισης του Θεού Λόγου - Κατανόηση της οντολογίας του θανάτου και συνειδητοποίηση του γεγονότος του θανάτου αλλά και του “θείου ευεργετήματός του” - Μελέτη της ιστορίας των δογμάτων και κατανόηση ότι τα δόγματα είναι κεφάλαια σωτηρίας - Συστηματοποίηση της χριστιανικής διδασκαλίας της Ορθόδοξης Εκκλησίας συγκριτικά με τις άλλες ομολογίες - Γνώση επί των θεμάτων, όπως η οικουμενική κίνηση και οι σύγχρονες αιρέσεις
<p>Πηγές</p> <p>Πατέρων - Ἐκκλησιαστικῶν καί Ἀρχαίων Συγγραφέων καί Συλλογῶν</p> <p>1 Μ. Ἀθανασίου, <i>Περί Διονυσίου Ἀλεξανδρείας</i>, PG 25</p> <p>α Ἐπιστολή, Ὅτι ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ... ἐξέθετο πρεπόντως καί εὐσεβῶς κατά τῆς Ἀρειανικῆς αἵρέσεως τά ὀρισθέντα, PG 25</p> <p>β <i>Περί ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου</i>, PG 25</p> <p>γ <i>Λόγος κατά Ἑλλήνων</i>, PG 25</p> <p>δ <i>Πρός Σεραπίωνα</i>, PG 26</p> <p>ε <i>Κατά Ἀρειανῶν</i>, PG 26</p>

	στ	<i>Βίος καί πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου</i> , PG 26
	ζ	<i>Κατά Ἀπολιναρίου</i> , PG 26
	η	<i>Ἐπιστολή, Περί τῶν γενομένων ἐν τῇ Ἀριμίνῳ τῆς Ἰταλίας καί ἐν Σελευκείᾳ τῆς Ἰσαυρίας Συνόδων</i> , PG 26
	θ	<i>Ἐπιστολή πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐπισκόπους</i> , PG 26
	ι	<i>Ἐπιστολή 24, Ἑορταστική</i> , PG 26
2		Ἀκινάτη, Θ., <i>Summa Theologica 1</i>
3		Ἀλεξάνδρου Ἀλεξανδρείας, <i>Ἐπιστολή πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως</i> , PG 18
4		Ἀριστείδου, <i>Ἀπολογία</i> , PG 5
5		Ἀριστοτέλους, <i>Κατηγορίαι 5· 6· 7· 13</i>
	α	<i>Μετά τά φυσικά, Β, Η, Θ</i>
6		Ἀλεξάνδρου Λυκοπόλεως, <i>Ἐπιστρέψαντος ἐξ ἐθνῶν πρὸς τὰς Μανιχαίου δοξασίας</i> , PG 18
7		Ἀπολλωνίου, <i>Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ βιβλίου κατὰ Φρυγῶν</i> , PG 5
8		Ἄρκλά, Ιω., <i>Κανῶν Πεντηκοστῆς</i>
9		Ἀρχέλαου Μεσοποταμίας, <i>Διάλεξις πρὸς τὸν αἰρεσιάρχη Μάνητα</i> , PG 10
10		Βαλσαμώνος, Θ., <i>Περί αἰρετικῶν καὶ Μανιχαίων καὶ Σαμαρειτῶν</i> , PG 138
11		Βαρβερίνος Κώδικας
12		Βαρνάβα, <i>Ἐπιστολή</i> , ΒΕΠ, τόμ. 2
13		Μ. Βασιλείου, <i>Ἀνατρεπτικός Ἀπολογητικοῦ Εὐνομίου</i> , PG 29
	α	<i>Ὁμιλία 1, Εἰς τὴν Ἑξαήμερον</i> , PG 29
	β	<i>Ὁμιλία 2, Εἰς τὴν Ἑξαήμερον</i> , PG 29
	γ	<i>Κατὰ Εὐνομίου</i> , PG 30
	δ	<i>Ὁμιλία εἰς τὸν 115 Ψαλμόν</i> , PG 30
	ε	<i>Λόγος 1, Περί τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς</i> , PG 30
	στ	<i>Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν</i> , PG 31
	ζ	<i>Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ τῶν Ἀνομοίων</i> , PG 31
	η	<i>Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ Ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων</i> , PG 31
	θ	<i>Ὁμιλία εἰς τὴν ἀγίαν τοῦ Χριστοῦ Γέννησιν</i> , PG 31
	ι	<i>Ὅροι κατ' ἐπιτομήν</i> , PG 31
	ια	<i>Ἀσκητικαὶ Διατάξεις</i> , PG 31
	ιβ	<i>Ἐπιστολή 199, κανῶν 18, Υ. Courtonne 2, 155, 12 καὶ 156, 31</i>
	ιγ	<i>Ἐπιστολή 234, Ἀμφιλοχίῳ ἐπισκόπῳ</i> , PG 32
	ιδ	<i>Περί ἀγίου Πνεύματος</i> , PG 32
	ιε	<i>Ἐπιστολή 234</i> , PG 32
	ιστ	<i>Ἐπιστολή 210, Τοῖς κατὰ Νεοκαισάρειαν λογιωτάτοις</i> , PG 32
	ιζ	<i>Ἐπιστολή 214, Τερεντίῳ κόμητι</i> , PG 32
	ιη	<i>Ἐπιστολή 52, Κανονικαῖς</i> , PG 32
	ιθ	<i>Ἐκ τῆς 36ης ἐπιστολῆς πρὸς Ἰουλιανόν τὸν παραβάτην</i> , PG 32
14		Γελασίου Κυζίκου, <i>Τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον πραχθέντων</i> , PG 85
	α	<i>Σύνταγμα τῶν κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον πραχθέντων</i> , PG 85
15		Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, <i>δ' Στιχηρόν Ἰδιόμελον, Αἴνοι ἐορτῆς τῶν Θεοφανείων</i>
	α	<i>Ἐπιστολή πρὸς Θωμᾶν, ἐπίσκοπον Κλαυδιουπόλεως</i> , PG 98
		Γεωργίου Νικομηδείας, <i>Λόγος εἰς τὴν σύλληψιν καὶ ἀπότεξιν τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου</i> , PG 100
16		Γρηγορίου Θεολόγου, <i>Λόγος 14, Περί φιλοπτωχίας</i> , PG 35
	α	<i>Λόγος 28, Θεολογικός 2</i> , PG 36
	β	<i>Λόγος 29, Θεολογικός 3</i> , PG 36
	γ	<i>Λόγος 31, Θεολογικός 5</i> , PG 36
	δ	<i>Λόγος 38, Εἰς τὰ Θεοφάνια, εἶπουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος</i> , PG 36

	ε	Λόγος 41, <i>Εἰς τὴν Πεντηκοστήν</i> , 5, PG 36
	στ	Λόγος 43, <i>Ἐπιτάφιος εἰς τὸν Μέγα Βασίλειον</i> , PG 36
	ζ	<i>Ἐπιστολή 101, Πρὸς Κληδόνιον πρεσβύτερον κατὰ Ἀπολιναρίου ἐπιστολή 1</i> , PG 37
17		Γρηγορίου Νύσσης, <i>Περὶ τῆς ἑξαήμερου</i> , PG 44
	α	<i>Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου</i> , PG 44
	β	<i>Περὶ τοῦ τί ἐστὶ τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν</i> , PG 44
	γ	<i>Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν, ὁμιλία 4</i> , PG 44
	δ	<i>Εἰς τὰ τῆς Γραφῆς ῥήματα· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν</i> , PG 44
	ε	<i>Εἰς τὴν Κυριακὴν Προσευχὴν</i> , PG 44
	στ	<i>Λόγος Κατηχητικός</i> , PG 45
	ζ	<i>Κατὰ Μανιχαίων λόγος</i> , PG 46
	η	<i>Λόγος περὶ θεότητος Υἱοῦ καὶ Πνεύματος καὶ ἐγκώμιον εἰς τὸν δίκαιον Ἀβραάμ</i> , PG 46
	θ	<i>Εἰς τὸν βίον τῆς ὁσίας Μακρίνης</i> , ΕΠΕ, τόμ. 9. (PG 46)
18		Γρηγορίου Παλαμά, <i>Λόγος ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἠσυχάζοντων</i> , Π. Κ. Χρήστου, Συγγράμματα, τόμ. Α΄
	α	<i>Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος</i> , Π. Κ. Χρήστου, Συγγράμματα, τόμ. Α΄
	β	<i>Ἐπιστολή Γ΄ πρὸς Ἀκίνδυνον</i> , Π. Κ. Χρήστου, Συγγράμματα, τόμ. Α΄
	γ	<i>Διάλογος Ὁρθοδόξου μετὰ βαρλααμίτου</i> , Π. Κ. Χρήστου, Συγγράμματα, τόμ. Β΄
	δ	<i>Περὶ ἐνώσεως καὶ διακρίσεως</i> , Π. Κ. Χρήστου, Συγγράμματα, τόμ. Β΄
	ε	<i>Περὶ θείων ἐνεργειῶν</i> , Π. Κ. Χρήστου, Συγγράμματα, τόμ. Β΄
	στ	<i>Θεοφάνους</i> , Π. Κ. Χρήστου, Συγγράμματα, τόμ. Β΄
	ζ	<i>Πρὸς Ἀκίνδυνον Ἀντιρρητικός</i> , Π. Κ. Χρήστου, Συγγράμματα, τόμ. Γ΄
	η	<i>Κεφάλαια ἐκατὸν πενήκοντα</i> , Π. Κ. Χρήστου, Συγγράμματα, τόμ. Ε΄
	θ	<i>Κεφάλαια πενήκοντα</i> , Π. Κ. Χρήστου, Συγγράμματα, τόμ. Ε΄
	ι	<i>Προσωποποιία, ἧτοι διάλογος ψυχῆς καὶ σώματος</i> , PG 150
	ια	<i>Ὅμιλία ιθ΄, Εἰς τὸ κατὰ τὴν Σαμαρείτιδα τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον</i> , ΕΠΕ, τόμ. 9
	ιβ	<i>Ὅμιλία 39, Διὰ τὴν ἀθήτη καὶ ἀθρόαν τοῦ θανάτου τηνικαῦτα πληγὴν</i> , PG 151
	ιγ	<i>Ὅμιλία 43, Περὶ τῆς Χανααίας</i> , ΕΠΕ, τόμ. 11
	ιδ	<i>Ὅμιλία 52, Κατὰ τὴν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἀγίων εἴσοδον τῆς πανυπεράγνου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου</i> , ΕΠΕ, τόμ. 11
	ιε	<i>Ὅμιλία 53, Εἰς τὴν εἴσοδον εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου</i> , ΒΕΠ, τόμ. 11
	ιστ	<i>Ὅμιλία 53, Εἰς τὴν πρὸς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς βίον τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου</i> , ΕΠΕ, τόμ. 11
	ιζ	<i>Ὅμιλία 59, Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου</i> , ΕΠΕ, τόμ. 11
19		<i>Διαταγαὶ Ἀποστόλων</i> , PG 1
20		<i>Διδαχὴ τῶν δώδεκα Ἀπόστολων</i> , ΒΕΠ, τόμ. 2
21		<i>Διδύμου Ἀλεξανδρέως, Κατὰ Μανιχαίων</i> , PG 39
22		<i>Διονυσίου Ἀλεξανδρείας, Ἀποσπάσματα</i> , PG 10
23		<i>Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περὶ θείων ὀνομάτων</i> , PG 3
	α	<i>Περὶ οὐρανοῦ ἱεραρχίας</i> , PG 3
	β	<i>Ἐπιστολή ἐννέα τίτῳ ἱεράρχῃ</i> , PG 3
24		<i>Εἰρηναίου, Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως</i> , PG 7
	α	<i>Κατὰ αἱρέσεων</i> , PG 7
25		<i>Ἐπιφανίου, Πανάριον</i> , PG 41
	α	<i>Πανάριον, Ἐπιστολή Ἐπιφανίου πρὸς τοὺς περὶ Ἀκάκιον καὶ Παῦλον πρεσβυτέρους</i> , PG 41
	β	<i>Πανάριον, Κατὰ Κηρινθιανῶν</i> , 38, PG 41
	γ	<i>Πανάριον, Κατὰ Ἐγκρατιτῶν</i> , 47, PG 41

δ	Πανάριον, Κατά Φρυγαστῶν, 48, PG 41
ε	Πανάριον, Κατά Κυϊντιλιανῶν, 49, PG 41
στ	Πανάριον, Κατά Μελχισεδεκιανῶν, 55, PG 41
ζ	Πανάριον, Κατά Νοητιανῶν, 57, PG 41
η	Πανάριον, Κατά Σαβελλιανῶν, 62, PG 41
θ	Πανάριον, Κατά Ὀριγενιστῶν, 64, PG 41
ι	Πανάριον, Κατά Παύλου Σαμοσατέως, 65, PG 42
ια	Πανάριον, Κατά Μανιχαίων, 66, PG 42
ιβ	Πανάριον, Κατά Ἀρειομανιτῶν, 69, PG 42
ιγ	Πανάριον, Ἐπιστολή Ἀρείου πρὸς Εὐσέβιον Νικομηδείας, 69, PG 42
ιδ	Ἐπιστολή Ἀρείου πρὸς Ἀλέξανδρον Ἀλεξανδρείας, Πανάριον, 69, PG 42
ιε	Πανάριον, Περί Αὐδιανῶν, 70, PG 42
ιστ	Πανάριον, Ὑπομνηματισμός, 73, PG 42
ιζ	Πανάριον, Κατά Ἡμιαρείων, 73, PG 42
ιη	Πανάριον, Κατά Πνευματομάχων, 74, PG 42
ιθ	Πανάριον, Κατά Ἀνομοίων, 76, PG 42
κ	Πανάριον, Συνταγμάτιον Ἀετίου, 76, PG 42
κα	Πανάριον, Συνταγμάτιον Ἀετίου Ἀνατροπή, PG 42
κβ	Πανάριον, Κατά Διμοιριτῶν, 77, PG 42
κγ	Πανάριον, Κατά Ἀντιδικομαριανιτῶν, 78, PG 42
κδ	Πανάριον, Κατά Κολλυριδιανῶν, 79, PG 42
κε	Πανάριον, Ἐπιστολή Μαρκέλλου πρὸς Ἰούλιον Ρώμης, PG 42
κστ	Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, (νόθον ἔργο), PG 43
κζ	Ἀγκυρωτός, PG 43
κη	Ἀγκυρωτός, <i>Epistola ad Joannem episcopum Jerosolymorum</i> (divo Hieronymo presbytero interprete), PG 43
26	Ἐπιφανίου Κατάνης (Διακόνου), Λόγος ἐγκωμιαστικός τῇ ἀγίᾳ (Ζ΄ Οἶκ.) Συνόδῳ, PG 98
27	Ἐρμά, Ποιμὴν, ΒΕΠ, τόμ. 3
28	Εὐσεβίου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, PG 20
	α Κατά Μαρκέλλου, PG 24
29	Ἐφραίμ Σύρου, Ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου καὶ Τόμου τοῦ ἁγίου Λέοντος, PG 86
30	Εὐνομίου, Ἀπολογητικός, PG 30
31	Ζωναρά, Ιω. - Βαλασαμῶνος, Σύνταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν Κανόνων, Ἀθήνησι 1852
32	Θεοδώροτ Στουδίτου, Ἀντιρρητικός κατὰ εἰκονομάχων, PG 99
33	Ἰγνατίου Θεοφύφου, Ἐπιστολές, ΒΕΠ, τόμ. 2 καὶ PG 5
34	Ἰωσήφ Ὑμνογράφου, Ἀκάθιστος Ὕμνος
35	Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, PG 94
	α Πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγίας εἰκόνας, Λόγοι τρεῖς, PG 94
	β Κατά Μανιχαίων διάλογος, PG 94
	γ Εἰς Ἐπιστολὴν πρὸς Φιλιππησίους, PG 95
	δ Ὅμιλία εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν, PG 96
	ε Κανόνας Χριστουγέννων, ἡ΄ Ὡδῆ, Μηναιῖον Δεκεμβρίου
στ	Λόγος 2, Εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκῆν, PG 96
ζ	Καταβασία, Ἰαμβικός Εἰρμός, Ὡδῆ ζ΄, Ἐορτὴ τῶν Θεοφανείων, Μηναιῖον Ἰανουαρίου
η	Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας, PG 96
θ	Λόγος 5, Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου, PG 96
ι	Λόγος 8, Ἐγκώμιον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, PG 96
ια	Λόγος 10, Εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου, PG 96
36	Ἰωάννου Κλίμακος, Κλίμαξ, PG 88

- 37 Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία εἰς Εὐτρόπιον πατρίκιον καὶ ὕπατον, PG 52
 α Ἰννοκεντίῳ ἐπισκόπῳ Ῥώμης, PG 52
 β Εἰς τὴν Γένεσιν, PG 54
 γ Εἰς τὸν Ψαλμὸν 5, PG 55
 δ Ὁμιλία 41, Εἰς τὴν Α΄ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολήν, PG 61
 ε Ὁμιλία 10, Εἰς τὴν Β΄ πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολήν, PG 61
 στ Ὁμιλία 41, Εἰς τὴν Α΄ πρὸς Θεσσαλονικεῖς Ἐπιστολήν, PG 61
 ζ Ὑπόμνημα εἰς τὴν Πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολήν, PG 62
 η Ὁμιλία Β΄, PG 63
- 38 Ἰσαάκ Σύρου, Ἀσκητικά, Λόγος 20, Λειψία 1770
- 39 Ἰουστίνου, Ἀπολογία πρώτη ὑπὲρ Χριστιανῶν, PG 6
 α Διάλογος Πρὸς Τρύφωνα, PG 6
- 40 Κλήμεντος, Ἐπιστολὴ Πρὸς Κορινθίους Α΄, ΒΕΠ, τόμ. 1
 α Πρὸς Κορινθίους Β΄, ΒΕΠ, τόμ. 1
- 41 Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Στρωματεῖς, PG 8
 α Στρωματεῖς, PG 9
- 42 Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, Γλαφυρῶν εἰς τὴν Γένεσιν, PG 69
 α Εἰς τὸν 8ον Ψαλμὸν, PG 69
 β Εἰς τὸν προφήτην Ἰωήλ, PG 71
 γ Ἐξήγησις εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, PG 72
 δ Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, PG 73
 ε Ἐρμηνεία εἰς τὴν Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολήν, PG 74
 στ Ἐρμηνεία εἰς τὴν Πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολήν Α΄, PG 74
 ζ Ἐρμηνεία εἰς τὴν Πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολήν, PG 74
 η Περί ἐνανθρωπήσεως, PG 75
 θ Περί τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς, PG 75
 ι Θησαυρός 7, PG 75
 ια Κατὰ ἀνθρωπομορφιῶν, PG 76
 ιβ Ὅτι Θεοτόκος ἡ ἀγία Παρθένος, PG 76
 ιγ Ὁμιλία 11, Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀγίαν Μαρίαν τὴν Θεοτόκον, PG 77
 ιδ Ὁμιλία 15, Περί τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, PG 77
 ιε Ἐπιστολὴ 4, Πρὸς Νεστόριον, PG 77
 ιστ Ἐπιστολὴ 39, PG 77
 ιζ Ἐπιστολὴ 46, PG 77
- 43 Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Πρὸς Θαλάσσιον, Περί διαφόρων ἀπόρων, PG 90.
 α Ἔργα θεολογικά καὶ πολεμικά, Πρὸς Μαρίνον, PG 91
 β Μυσταγωγία, PG 91
 γ Πρὸς Θαλάσσιον, Περί διαφόρων ἀποριῶν, PG 91
- 44 Νείλου Ὄσιου, Ἐπιστολὴ 4, Πτολεμαίῳ Συγκλητικῷ, PG 79
- 45 Νεοφύτου Ἐγκλείστου, Περί τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, Συγγράμματα, ἐκδ. Ἰ. Μ. Ἀγίου Νεοφύτου, τόμ. Α΄
 α Τυπικὴ Διαθήκη, Συγγράμματα, ἐκδ. Ἰ. Μ. Ἀγίου Νεοφύτου, τόμ. Β΄
 β Ἐρμηνεία τοῦ Ψαλτῆρος, Συγγράμματα, ἐκδ. Ἰ. Μ. Ἀγίου Νεοφύτου, τόμ. Δ΄
 γ Ἐρμηνεία Κανόνων Δεσποτικῶν Ἑορτῶν, Συγγράμματα, ἐκδ. Ἰ. Μ. Ἀγίου Νεοφύτου, τόμ. Ε΄
 δ Πεντηκοντακέφαλον, Συγγράμματα, ἐκδ. Ἰ. Μ. Ἀγίου Νεοφύτου, τόμ. Α΄
 ε Βίβλος Κατηχήσεων, Συγγράμματα, ἐκδ. Ἰ. Μ. Ἀγίου Νεοφύτου, τόμ. Β΄
 στ Πανηγυρικὴ, Α΄, Συγγράμματα, ἐκδ. Ἰ. Μ. Ἀγίου Νεοφύτου, τόμ. Γ΄
- 46 Νικηφόρου Καλλιστόου, Περί Μάνεντος τοῦ αἰρέσιάρχου, ἀφ’ οὗ καὶ οἱ Μανιχαῖοι τὴν ἐπωνυμίαν εἶχον· καὶ τῆς αἵρέσεως αὐτῶν, PG 145

- α *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, PG 146
- 47 Παύλου Μοναχού, (Μονῆς Εὐεργέτιδος), *Εὐχή Ἀποδείπνου εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον*
- 48 Σωζομένου, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, PG 67
- 49 Σωκράτους, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, PG 67
- 50 Τερτυλλιανού, *Adversus Hermogenem*, PL 2
- 51 Φιλοστοργίου, *Ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἱστοριῶν*, PG 65
- 52 Φωτίου, *Ἐπιστολή 24, Μητροπολίτη Ἀκυλείας*, PG 102
- α *Διήγησις περὶ τῆς Μανιχαίων ἀναβλαστήσεως εἰς λόγους δ΄*, PG 102

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Βλάχος, Ι., *Πρόσωπο και ελευθερία*, Λεβαδεία 1991
- 2 Γιοκαρίνης, Κ., *Η ιερωσύνη των γυναικῶν στο πλαίσιο της Οικουμενικής κρίσης*, Κατερίνη 1995
- 3 Θεοδώρου, Α., *Ἱστορία των δογμάτων*, τομ. Α΄, ἐν Αθήναις 1963
- 4 Καρμίρη, Ιω., *Τα δογματικά και συμβολικά μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας*, Τόμος Α΄, ἐν Αθήναις 1960
- 5 Μαντζαρίδης, Γ., *Χριστιανική ηθική*, Θεσσαλονίκη 1995
- 6 Μαρτζέλος, Γ., *Ορθοδοξία και σύγχρονοι διάλογοι*, Θεσσαλονίκη 2008
- 7 Μαρτζέλος, Γ., *Ορθόδοξο δόγμα και θεολογικός προβληματισμός*, Θεσσαλονίκη 1993
- 8 Μαρτζέλος, Γ., *Ουσία και ενέργειαι του Θεού κατά τον Μέγαν Βασίλειο*, Θεσσαλονίκη 1984
- 9 Ματσούκας, Ν., *Κόσμος, άνθρωπος, κοινωνία κατά τον Μάξιμο Ομολογητή*, Αθήνα 1980
- 10 Μουτσουλάς, Ηλ., *Γρηγόριος Νύσσης, βίος, συγγράμματα, διδασκαλία*, Αθήναι 1997
- 11 Νιάρχος, Κ., *Θεμελιώδεις έννοιες της Φιλοσοφίας*, Αθήναι 1985
- 12 Νικολαΐδης, Ν., "Η εκ του μη όντος δημιουργία των όντων εκ του Όντος, κατά τον Άγιο Γρηγόριο Παλαμά". Στο *Ανάλεκτα*, Θεσσαλονίκη 2002
- 13 Νικολαΐδης, Ν., *Ανάλεκτα*, τομ. Α΄, Θεσσαλονίκη 2002
- 14 Νικολαΐδης, Ν., *Αποστολικοί Πατέρες, Γραμματολογική και Θεολογική προσέγγιση*, Θεσσαλονίκη 2002
- 15 Νικολαΐδης, Ν., *Γιατί ο θάνατος και πέραν του τάφου;*, Γ΄ έκδοση, Θεσσαλονίκη 2016
- 16 Νικολαΐδης, Ν., *Η εικονομαχία και η εικονολογία του Αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού*, Θεσσαλονίκη 2007
- 17 Νικολαΐδης, Ν., *Η τριαδολογία του αγίου Επιφανίου Κύπρου*, Θεσσαλονίκη 1999
- 18 Νικολαΐδης, Ν., *Θέματα Πατερικής Θεολογίας*, Θεσσαλονίκη 2019
- 19 Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου Αθηνών και Λεμεσού, "Ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς στην ιστορία και το παρόν", Άγιον Όρος 2000
- 20 Ρωμανίδης, Ιω., *Δογματική και Συμβολική Θεολογία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας*, τομ. Α΄, Θεσσαλονίκη 1983
- 21 Ρωμανίδης, Ιω., *Το προπατορικό αμάρτημα*, Αθήναι 1989
- 22 Χρήστου, Κ., *Ελληνική Πατρολογία*, τομ. Β΄, Θεσσαλονίκη 1978
- 23 Χρήστου, Κ., *Ελληνική Πατρολογία*, τομ. Γ΄, Θεσσαλονίκη 1987
- 24 Χρήστου, Κ., *Ελληνική Πατρολογία*, τομ. Δ΄, Θεσσαλονίκη 1989

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 Rahner, K., *The Trinity*, Paris 1970
- 2 Schultze, B., «Das Filioque bei Eriphanius von Cypren (im Ancoratus)», in *Ostkirchliche Studien* (Würzburg) 435 (1986)
- 3 Schultze, B., «Das Filioque bei Eriphanius von Cypren (im Panarion)», in *Ostkirchliche Studien* (Würzburg) 36 (1987)

- 4 Stiegele, P., *Der Agennesiebegriff in der griechischen Theologie, des vierten Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Geschichte der Trinitatischen Terminologie*, Freiburg im Br. 1913
- 5 Torrance, T., *The Trinitarian Faith*, Edinburgh 1988

Προαιρετική βιβλιογραφία

- 1 Αθανασόπουλος, Κ., “Γνώση, πίστη και μέθοδος. Η αντίθεση του Αγίου Γρηγορίου Παλαμά στον αγνωστικισμό και τη σχετικοκρατία της ύστερης βυζαντινής φιλοσοφίας”. *Πρακτικά ΙΒ΄ Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Φιλοσοφίας, Ελληνική φιλοσοφία και γνωσιοθεωρία*, Σάμος - Πάτμος 2001, σσ. 11-26
- 2 Βλάχος Ιερόθεος (μητρ.), *Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς ως αγιορείτης*, Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου, Λεβαδεία 1996
- 3 Γιαγκάζογλου, Στ., “Το πρόσωπο στην περί Τριάδος θεολογία του Αγίου Γρηγορίου Παλαμά”, *Ιμάτια Φωτός Αρρήτου*, Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 145-157
- 4 Ζηζούλιας, Ιω. (μητρ.), “Από το προσωπείον εις το πρόσωπον. Η συμβολή της πατερικής θεολογίας εις την έννοιαν του προσώπου”, εν *Χαριστήρια εις τιμήν του Μητρ. Γέροντος Χαλκηδόνης Μελίτωνος*, Θεσσαλονίκη 1977, σσ. 287-323
- 5 Ιωάννης Δαμασκηνός, *Έκδοσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως*, κείμενο, μετάφραση, εισαγωγή, σχόλια Νίκου Ματσούκα, Θεσσαλονίκη 2009
- 6 Καραβιδόπουλος, Ιω., “*Εικών Θεού*” και “*Κατ’ εικόνα*” Θεού παρά τω Αποστόλω Παύλω, Θεσσαλονίκη 1969
- 7 Καρμίρης, Ιω., *Ορθόδοξος Εκκλησιολογία*, Αθήνα 1965
- 8 Ματσούκας, Ν., *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β΄*, Θεσσαλονίκη 1985
- 9 Ματσούκας, Ν., *Φύλαξ άγγελος*, ΘΗΕ, τόμ. 1, Αθήνα 1962, 185-188
- 10 Ματσούκας, Ν., “Επιστημονικά, φιλοσοφικά και θεολογικά στοιχεία της Εξαήμερου του Μεγάλου Βασιλείου”, στο *Τόμος Εόρτιος Χιλιοστής Εξακοσιοστής Επετείου Μεγάλου Βασιλείου*, Θεσσαλονίκη 1981
- 11 Ματσούκας, Ν., *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β΄*, Θεσσαλονίκη 1985
- 12 Μητσόπουλου, Ν., *Θέματα Ορθοδόξου Δογματικής Θεολογίας*, Αθήναι 1983
- 13 Νησιώτης, Ν., *Προλεγόμενα εις την Θεολογικήν Γνωσιολογίαν*, Αθήναι 1965
- 14 Ράντοβιτς, Αμφ., *Το μυστήριον της Αγίας Τριάδας, κατά τον άγιον Γρηγόριον τον Παλαμάν*, Θεσσαλονίκη 1973
- 15 Σκουτέρης, Κ., *Ιστορία Δογμάτων*, τομ. Α΄, εν Αθήναις 1963
- 16 Τρεμπέλας, Π. Ν., *Δογματική*, Αθήναι 1959
- 17 Φλωρόφσκυ, Γ., *Οι ανατολικοί Πατέρες του δ΄ αι.*, Θεσσαλονίκη 1991
- 18 Φούντας, Ιερ. (Μητροπολίτης), *Γένεσις*, Αθήναι 2004

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 Bethune - Baker, J. F., *An Introduction to the Early History of Christian Doctrine: to the Time of the Council of Chalcedon*, London 1903
- 2 Florofsky, G., “The idea of Creation in Christian Philosophy”, στο *Eastern Churches. Quarterly. 3. Supplementary Issue Vol VIII (1949)*
- 3 Prestige, L., *God in patristic thought*, London 1952
- 4 Torrance, Th. F., *The Trinitarian Faith. The Evangelical Theology of the Ancient Catholic Church*, London 2016
- 5 Zizioulas, J., *Being as Communion: Studies in Personhood and the Church*, New York 1985

8 Theo 580 Χριστιανική Λατρεία, Υμνολογία και Τέχνη, Κανονικό Δίκαιο

Κωδικός μαθήματος	Theo 580	Εξάμηνο σπουδών	B
Τίτλος μαθήματος	Χριστιανική Λατρεία, Υμνολογία και Τέχνη, Κανονικό Δίκαιο		
Διδασκαλία	Καθηγητής Νικόλαος Γκιολές Καθηγητής Θεόδωρος Γιάγκου Καθηγητής Παναγιώτης Σκαλτσής Δρ Γεώργιος Βλαχάκης Δρ Φωτεινή Νταντάλια Δράκου		
Διδακτικές δραστηριότητες	Ώρες διδασκαλίας / εβδομάδα	1,5	Πιστωτικές μονάδες 7,5
Μάθημα	Υποχρεωτικό		
Προαπαιτούμενα μαθήματα	Όχι		
Αξιολόγηση	Εβδομαδιαίες δραστηριότητες, γραπτή εργασία και τελική γραπτή εξέταση		
Γλώσσα	Ελληνική γλώσσα. Οι γραπτές εργασίες και η τελική γραπτή εξέταση δύνανται να συνταχθούν και στην Αγγλική γλώσσα		
Διδακτικές μέθοδοι	<p>Το μάθημα θα παραδίδεται αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας με στόχο την προώθηση της διαδραστικότητας και της ενεργούς συμμετοχής των μεταπτυχιακών φοιτητών στη μαθησιακή διαδικασία. Για την κάθε εβδομάδα έχουν αναρτηθεί οι εξής πληροφορίες:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Σκοπός, μαθησιακοί στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα 2 Λέξεις - κλειδιά 3 Βίντεο 4 Βιβλιογραφία 5 Διδακτικό υλικό 6 Προτάσεις για περαιτέρω μελέτη 7 Δραστηριότητες 		
Περιγραφή	<p>Οι κύριες θεματικές ενότητες του μαθήματος είναι:</p> <p>Μέρος I Χριστιανική Λατρεία</p> <ul style="list-style-type: none"> - Η λειτουργική ζωή της Εκκλησίας, όπως διαμορφώθηκε διαχρονικά από την αρχέγονη Εκκλησία μέχρι σήμερα - Η σχέση της Καινής Διαθήκης με την εβραϊκή λατρεία - Η σχέση του εβραϊκού με το Χριστιανικό βάπτισμα 		

- Προέλευση, ομοιότητες και διαφορές της Θείας Ευχαριστίας από αντίστοιχα τμήματα της εβραϊκής λατρείας - θεολογία του Μυστηρίου
- Ιστορία, τέλεση και θεολογία του χριστιανικού βαπτίσματος
- Οι Χριστολογικοί ύμνοι στην Καινή Διαθήκη
- Κείμενα προσευχών σε έργα Αποστολικών Πατέρων

Μέρος II Υμνολογία

- Προέλευση και ιστορία της Βυζαντινής μουσικής
- Ελληνική μουσική θεωρία και ειδωλολατρική παράδοση
- Η σχέση μεταξύ βυζαντινής μουσικής και ιουδαϊκών ψαλμών
- Οι μεγάλοι βυζαντινοί μουσικοί
- Η ιστορική εξέλιξη της ψαλτικής
- Ο χαρακτήρας των Βυζαντινών μελωδών
- Υμνογραφία και Βυζαντινή Λειτουργική
- Ιστορικές και θεολογικές προσεγγίσεις
- Το πρόβλημα της ανανεώσεως της θείας λειτουργίας και της επαναθεωρήσεως των λειτουργικών βιβλίων
- Ενεργός συμμετοχή των πιστών στην θεία λειτουργία

Μέρος III Χριστιανική και βυζαντινή αρχαιολογία

- Ορισμός, χρονικές περίοδοι και πηγές της Χριστιανικής και βυζαντινής αρχαιολογίας
- Παλαιοχριστιανική τέχνη (2ος αι. - 7ος αι. μ.Χ.)
- Πρωτοβυζαντινή Τέχνη (7ος - 843)
- Μεσοβυζαντινή τέχνη (843 - 1204)
- Υστεροβυζαντινή τέχνη (1204 - 1453)
- Μεταβυζαντινή τέχνη (1453 - 19ος αι.)
- Δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στις εξής θεματικές:
  - Η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική της κυρίως παλαιοχριστιανικής ή πρωτοβυζαντινής περιόδου (330 - μέσα ή τέλος 7ου αι.). Επισημαίνεται ότι τα όρια ανάμεσα στις κοσμικές και θρησκευτικές χρήσεις της βασιλικής ήταν ρευστά. Την περίοδο του Μεγάλου Κωνσταντίνου η χριστιανική βασιλική ήταν μια αίθουσα δημόσιων συγκεντρώσεων με θρησκευτικές αποχρώσεις και σκοπό τη λατρεία του Κυρίου
  - Η θρησκευτική αρχιτεκτονική της περιόδου μέχρι τον Ιουστινιανό. Επικράτησε η βασιλική, την οποία χαρακτήριζε η απλή δρομική κάτοψη και οι μεγάλες διαστάσεις, εξυπηρετώντας λειτουργικούς ή στεγαστικούς σκοπούς αντίστοιχα. Οι βασιλικές ήταν κτήρια με απλή δομή, που εξασφάλιζε εντυπωσιακό αποτέλεσμα. Ο εσωτερικός διάκοσμος, η ποικιλία και ο πλούτος της διακόσμησης υπερέιχε από τις αρχιτεκτονικές αξίες
  - Η παλαιοχριστιανική μνημειακή ζωγραφική με βάση τα σημαντικότερα παλαιοχριστιανικά μνημεία με ψηφιδωτό διάκοσμο της Ανατολής:
    - 1 το Ρωμαϊκό κτίσμα της Ροτόντας του Αγίου Γεωργίου Θεσσαλονίκης. Διεξάγεται επισκόπηση του ψηφιδωτού διακόσμου, του εικονογραφικού προγράμματος, της χρονολόγησης των ψηφιδωτών και δίδεται η ερμηνεία των διαφόρων παραστάσεων του μνημείου και της ζώνης των μαρτύρων
    - 2 η Βασιλική της Αχειροποιήτου και το Καθολικό της Μονής Λατόμου της Θεσσαλονίκης. Μελετάται το σημαντικότερο σωζόμενο δείγμα

- παλαιοχριστιανικής βασιλικής στην Ελλάδα και αναλύεται η θεματολογία του ψηφιδωτού διακόσμου, το εικονογραφικό πρόγραμμα και η θεματολογία, που είναι σχετική με τις συμβολικές αλληγορίες του χριστιανικού παραδείσου και της επικράτησης του χριστιανισμού
- 3 ο Ναός του Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης. Στο πλαίσιο της ιστορικής διαδρομής του μνημείου, της μελέτης και επισκόπησης του γλυπτικού και ψηφιδωτού διακόσμου και του εικονογραφικού προγράμματος, καθώς και της χρονολόγησης των ψηφιδωτών, δίδεται η ερμηνεία των διαφόρων παραστάσεων του σημαντικότερου αυτού μνημείου
- 4 τα σημαντικότερα παλαιοχριστιανικά μνημεία με ψηφιδωτό διάκοσμο της Ανατολής που διασώζονται στη Μονή της Αγίας Αικατερίνης στο Σινά και την Κύπρο. Πραγματοποιείται επισκόπηση του ψηφιδωτού διακόσμου, του εικονογραφικού προγράμματος, της χρονολόγησης των ψηφιδωτών και δίδεται η ερμηνεία των διαφόρων παραστάσεων των μνημείων

Μέρος IV Κανονικό Δίκαιο

- Οι “βυζαντινές” πηγές δικαίου, που είναι απαραίτητες τόσο για τον ερευνητή / νομικό όσο και τον ερευνητή / θεολόγο, αφού συμβάλουν στη διεύρυνση των ιστορικών νομικών γνώσεων του και στη διαμόρφωση της προσωπικής / επιστημονικής κρίσης του. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στις εκκλησιαστικές πηγές δικαίου, στους ιερούς κανόνες, στις αποφάσεις τοπικών και οικουμενικών συνόδων, τους νομοκάνονες, στα σχόλια και στις ερμηνείες των βυζαντινών κανονολόγων
- Οι πρώτες συλλεκτικές προσπάθειες συγκέντρωσης / κωδικοποίησης κανόνων δικαίου, καθώς και οι πρώτες συστηματικές συλλογές κανόνων
- Οι εκκλησιαστικές πηγές δικαίου από την εποχή των Μακεδόνων μέχρι και την άλωση του 1204 και μέχρι την κατάλυση του “Βυζαντινού” κράτος 1453
- Τα πρόσωπα των “Βυζαντινών” κανονολόγων, τα κείμενα των οποίων υπήρξαν σημαντικότερες πηγές δικαίου
- Η σχέση του Πηδαλίου με τις παλαιότερες νομοκανονικές συλλογές και ο λόγος σύνταξης και έκδοσής του από τον άγιο Νικόδημο τον Αγιορείτη. Παράλληλα μελετάται η χρήση από μοναχούς και ιερομονάχους και γενικότερα κληρικούς για την άσκηση της ποιμαντικής, διοικητικής, δικαστικής και λειτουργικής διακονίας τους, το περιεχόμενο των νομοκανονικών συλλογών και η σχέση τους με το μυστήριο της εξομολόγησης
- Η εκκλησιαστική διδασκαλία σχετικά με τη θεία λειτουργία. Επισημαίνεται ότι η Εκκλησία ρυθμίζει τα λειτουργικά θέματά της κατά βάση και ανάλογα τις ποιμαντικές ανάγκες αποσκοπώντας στην πνευματική οικοδόμηση των μελών της
- Ο τρόπος αποδοχής των αιρετικών και των σχισματικών στην Εκκλησία, όπως καθορίζεται από τους ιερούς κανόνες των Οικουμενικών Συνόδων αλλά και τη γενικότερη κανονική νομοθεσία. Παράλληλα υπογραμμίζεται η ποιμαντική στάση της Εκκλησίας, η οποία διαμορφώθηκε ανάλογα με τα πρόσωπα, την εποχή και τις συνθήκες

Στόχοι του μαθήματος

Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές / μεταπτυχιακές φοιτήτριες θα μπορούν:

Μέρος I Χριστιανική Λατρεία

- Να αποκτήσουν γνώση των βασικών θεμάτων, που διέπουν τη χριστιανική λατρεία και τις βάσεις της ορθοδόξου λειτουργικής παραδόσεως
- Να κατανοήσουν τη σχέση της Καινής Διαθήκης με την εβραϊκή λατρεία και τη σχέση του εβραϊκού με το Χριστιανικό βάπτισμα, καθώς επίσης την ιστορία, την τέλεση και τη θεολογία του χριστιανικού βαπτίσματος
- Να μελετήσουν την προέλευση, τις ομοιότητες και τις διαφορές της Θείας Ευχαριστίας από αντίστοιχα τμήματα της εβραϊκής λατρείας
- Να μελετήσουν τους Χριστολογικούς ύμνους στην Καινή Διαθήκη και τα κείμενα προσευχών σε έργα Αποστολικών Πατέρων

Μέρος II Υμνολογία

- Να εξοικειωθούν με θέματα, που άπτονται του εκσυγχρονισμού του τυπικού της Θείας λειτουργίας και της σχέσεώς της με τη Δυτική παράδοση
- Να κατανοήσουν την εξέλιξη της βυζαντινής μουσικής και υμνογραφίας και την σχέση της με την κλασική ελληνική μουσική θεωρία και την ιουδαϊκή ψαλτική
- Να μελετήσουν την προέλευση και ιστορία της Βυζαντινής μουσικής, την Ελληνική μουσική θεωρία και ειδωλολατρική παράδοση, καθώς και τη σχέση μεταξύ βυζαντινής μουσικής και ιουδαϊκών ψαλμών
- Να μελετήσουν τους μεγάλους βυζαντινούς μουσικούς και τον χαρακτήρα των βυζαντινών μελωδών στο πλαίσιο της ιστορικών και θεολογικών προσεγγίσεων της ψαλτικής, της υμνογραφίας και της βυζαντινής λειτουργικής
- Να κατανοήσουν τη σημασία της ενεργούς συμμετοχής των πιστών στην θεία λειτουργία

Μέρος III Χριστιανική και βυζαντινή αρχαιολογία

- Να αντιληφθούν τους παράγοντες, που καθόρισαν την χριστιανική τέχνη, αγιογραφία και αρχιτεκτονική
- Να κατανοήσουν την ιστορία της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής, κυρίως της παλαιοχριστιανικής ή πρωτοβυζαντινής περιόδου (330 - μέσα ή τέλος 7ου αι.)
- Να μελετήσουν τα πολεοδομικά στοιχεία της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής, καθώς επίσης τα υλικά και τους τρόπους δομής των εκκλησιαστικών κτηρίων
- Να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά της οικοδομικής δραστηριότητα στην αυτοκρατορία
- Να παρουσιάσουν τη σχέση των μνημείων με τα ιστορικά γεγονότα της εποχής και την κοινωνία και να γνωρίσουν την εξαιρετικά πλούσια και λεπτομερή διακόσμηση των μνημείων, των σημαντικών ψηφιδωτών και τοιχογραφιών, που έχουν διασωθεί και ανάγονται στον 5ο αι. μ.Χ.
- Να εξοικειωθούν με την παλαιοχριστιανική ζωγραφική τέχνη και τη μελέτη της σχέσης εικόνας και κειμένου

Μέρος IV Κανονικό Δίκαιο

- Να κατανοήσουν την ιστορική θεώρηση των εκκλησιαστικών πηγών δικαίου και τη διαχρονική ανάγκη θέσπισης εκκλησιαστικών κανόνων δικαίου από την Πολιτεία
- Να μελετήσουν τα σχόλια και τις ερμηνείες των βυζαντινών κανονολόγων
- Να κατανοήσουν τη σημασία των μοναστηριακών τυπικών και τη σπουδαιότητα των κανονικών αποκρίσεων, των μονογραφιών και των πατριαρχικών πράξεων στη οργάνωση της Εκκλησίας

	<ul style="list-style-type: none"> - Να κατανοήσουν τις νομοκανονικές συλλογές την περίοδο της τουρκοκρατίας - Να κατανοήσουν τον σκοπό και τη σημασία της συγγραφής του Πηδαλίου από τον άγιο Νικόδημο Αγιορείτη - Να κατανοήσουν την κανονική διδασκαλία της Εκκλησίας σχετικά με τη Θεία Λειτουργία - Να μελετήσουν την ποιμαντική στάση της Εκκλησίας έναντι των αιρετικών και σχισματικών και τη λειτουργική εκκλησιαστική τάξη της αποδοχής των αιρετικών
Μαθησιακά αποτελέσματα	
Μέρος I	Χριστιανική Λατρεία
	<ul style="list-style-type: none"> - Κατανόηση της σχέσης της Καινής Διαθήκης με την εβραϊκή λατρεία και της σχέσης του εβραϊκού με το Χριστιανικό βάπτισμα - Κατανόηση των Χριστολογικών ύμνων στην Καινή Διαθήκη και των κειμένων προσευχών σε έργα Αποστολικών Πατέρων
Μέρος II	Υμνολογία
	<ul style="list-style-type: none"> - Κατανόηση της εξέλιξης της βυζαντινής μουσικής και υμνογραφίας - Μελέτη του έργου των μεγάλων βυζαντινών μουσικών και μελωδών στο πλαίσιο των ιστορικών και θεολογικών προσεγγίσεων της ψαλτικής, της υμνογραφίας και της Βυζαντινής Λειτουργικής
Μέρος III	Χριστιανική και βυζαντινή αρχαιολογία
	<ul style="list-style-type: none"> - Κατανόηση της ιστορίας της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής κυρίως της παλαιοχριστιανικής ή πρωτοβυζαντινής περιόδου (330 - μέσα ή τέλος 7ου αι.) - Κατανόηση των χαρακτηριστικών της οικοδομικής δραστηριότητα στην αυτοκρατορία - Κατανόηση της μεθόδου συγκριτικής χρονολόγησης μνημείων, που δεν παρέχουν σαφή χρονολογικά στοιχεία, όπως επιγραφές ή ιστορικές μαρτυρίες - Γνωριμία με την προβληματική για την εικονογραφική ανάλυση και ερμηνεία των χριστιανικών παραστάσεων - Γνωριμία με την εξαιρετικά πλούσια και λεπτομερή διακόσμηση των μνημείων και των σημαντικών και αξιόλογων ψηφιδωτών και των τοιχογραφιών, που έχουν διασωθεί από τον 5ο αι. μ.Χ. - Αφομοίωση του πώς η τέχνη αυτή υπηρετεί τη νέα κοσμοθεωρία και επεξηγεί στους πιστούς μέσω της εικονογραφίας την χριστιανική διδασκαλία, αλλά και στηρίζει την δογματική της Εκκλησίας - Προσέγγιση, ανάλυση και ερμηνεία της παλαιοχριστιανικής ζωγραφικής και τέχνης μέσα από τα σημαντικά μνημεία του Σινά και της Κύπρου - Κατανόηση της σχέσης των μνημείων με τα ιστορικά γεγονότα της εποχής και την κοινωνία - Κατανόηση της σχέσης εικόνας και κειμένου - Εξοικείωση με την παλαιοχριστιανική τεχνοτροπία και διατύπωση της σημασίας των ιδεολογικών αντιλήψεων, που υπηρετεί

Μέρος IV Κανονικό Δίκαιο

- Μελέτη του ακαδημαϊκού γνωστικού αντικειμένου, που ακούει στο θεσμικό όνομα “Κανονικό Δίκαιο”, ενώ η Πατερική Κανονική Παράδοση, εξ αρχής (3ος αι.), από την χαραυγή της κανονικής αυτής διεργασίας, της διαφύλαξε άλλο όνομα, πέρα και μακριά από δικαιοϊκές διαδικασίες, που παραπέμπει στο σημερινό εν χρήσει όνομα. Πρόκειται για τον τρίτο πυλώνα της Θεολογίας, την “Κανονική Οικονομία”, δηλαδή τον πυλώνα της διαποίμανσης (της ένταξης στην εσχατολογική πορεία) των λαών ανά την Οικουμένη, της διοικησιολογίας. Το θεσμικό πλαίσιο επιβάλλει την χρήση του όρου, που καθιερώθηκε τους δύο τελευταίους αιώνες
- Κατανόηση ότι “Κανονική Οικονομία” είναι ίσως ο καταλληλότερος όρος, που προσιδιάζει στην ταυτότητα, το περιεχόμενο και το όραμα του Κανονικού Δικαίου, γιατί εκφράζει αυτό που αποπειράται η Εκκλησία, μέσω των Ιερών Κανόνων, στην Ιστορία και στο επίπεδο της Θείας Οικονομίας
- Κατανόηση της ιστορικής θεώρησης των εκκλησιαστικών πηγών δικαίου, της εξελικτικής πορείας του δικαίου και της επίδρασης του χριστιανισμού, καθώς επίσης και της διαχρονικής ανάγκης θέσπισης εκκλησιαστικών κανόνων δικαίου από την Πολιτεία
- Μελέτη των νέων νομοκανονικών εκδόσεων
- Κατανόηση της σπουδαιότητας των κανονικών αποκρίσεων, των μονογραφιών και των πατριαρχικών πράξεων στην οργάνωση της Εκκλησίας
- Κατανόηση της κανονικής διδασκαλίας της Εκκλησίας σχετικά με τη Θεία Λειτουργία

Πηγές

- 1 Scholastici, I., *Synagoga L Titulorum ceteraque eiusdem opera iuridica. Tomus I, Abhandlungen der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Abteilung. Neue Folge. Heft 14*, υπό Benešević Vladimir, München 1937

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

- 1 Γιάγκου, Θ., *Κανόνες και λατρεία*, Θεσσαλονίκη 2001
- 2 Γιάγκου, Ξ. Θ., *Ισαάκ Μοναχού νομοκάνονον πρόχειρον*, Θεσσαλονίκη 2003
- 3 Γιάγκου, Ξ. Θ., *Ο νομοκάνων Θεόκλητου Καρατζά του Καυσοκαλυβίτου*, Η επίτομη μορφή, Θεσσαλονίκη 1999
- 4 Γκιολές, Ν., *Οι τοιχογραφίες του Καθολικού της Μονής Διονυσίου στο Άγιο Όρος*, Άγιον Όρος 2009
- 5 Γκιολές, Ν., *Παλαιοχριστιανική μνημειακή ζωγραφική (π.300 - 726)*, Αθήνα 2007
- 6 Γκιολές, Ν., *Η Αθήνα στους πρώτους χριστιανικούς αιώνες. Πολεοδομική εξέλιξη*, Αθήνα 2005
- 7 Γκιολές, Ν., *Η επίδραση της βυζαντινής τέχνης στη γερμανική της εποχής των Οθωνιδών και των πρώτων Σαλιδών αυτοκρατόρων (β΄ μισό 10ου - α΄ μισό 11ου αιώνα)*, Αθήνα 2003
- 8 Γκιολές, Ν., *Η χριστιανική τέχνη στην Κύπρο*, Λευκωσία 2003
- 9 Γκιολές, Ν., *Βυζαντινή ναοδομία (600-1204)*, Αθήνα 2002
- 10 Γκιολές, Ν., *Παλαιοχριστιανική τέχνη: Μνημειακή ζωγραφική (π.300-726)*, Αθήνα 2002
- 11 Γκιολές, Ν., *Παλαιοχριστιανική τέχνη: Ναοδομία (π.200-600)*, Αθήνα 1998
- 12 Γκιολές, Ν., *Οι ψηφιδωτές εικόνες του οικουμενικού πατριαρχείου και οι αναθέτες τους*, ΔΧΑΕ 17 (1993-1994), 249-258
- 13 Γκιολές, Ν., *Ο βυζαντινός τρούλλος και το εικονογραφικό του πρόγραμμα*, Αθήνα 1990

- 14 Γκιολές, Ν., *Παλαιοχριστιανική τέχνη. Ναοδομία (π. 200 - 600)*, Αθήνα 1998
- 15 Γκιολές, Ν., *Βυζαντινή ναοδομία (600 - 1204)*, Αθήνα 1987
- 16 Γκιολές, Ν., *Η Ανάλυσις του Χριστού βάσει των μνημείων της Α΄ χιλιετηρίδος*, Διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1981
- 17 Γούναρης, Γ., *Εισαγωγή στην Παλαιοχριστιανική Αρχαιολογία, Α΄ Αρχιτεκτονική*, Θεσσαλονίκη 2000
- 18 Γούναρης, Γ., *Εισαγωγή στην Παλαιοχριστιανική Αρχαιολογία, Β΄ Ζωγραφική*, Θεσσαλονίκη 2007
- 19 Γούναρης, Γ., "Αρχαιοελληνικά θέματα και παραστάσεις στη βυζαντινή τέχνη", *Ο Απόστολος Παύλος και ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός*, Βέροια 2004, 139-167
- 20 Δημαράς, Ν., *Ιστορία του δημοσίου ρωμαϊκού δικαίου και των πηγών*, Αθήνα 1896
- 21 Καραγιαννόπουλος, Ι., *Βυζαντινή διπλωματική Α΄. Αυτοκρατορικά έγγραφα*, Θεσσαλονίκη 1972
- 22 Μενεβίσογλου Παύλου (Μητροπολίτου Σουηδίας), *Ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ Δωροθέου Βουλησμά περὶ τοῦ Πηδαλίου*, Ἐπιστημονικὴ παρουσία ἐστίας θεολόγων Χάλκης, Β΄, (ἐν Ἀθήναις 1991) 343-366
- 23 Μενεβίσογλου Παύλου (Μητροπολίτου Σουηδίας), *Ἱστορικὴ εἰσαγωγή εἰς τοὺς κανόνας τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας*, Στοκχόλμη 1990
- 24 Μενεβίσογλου, Π., *Τὸ ἅγιον μύρον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἰδίᾳ κατὰ τὰς πηγὰς καὶ τὴν πρᾶξιν τῶν νεωτέρων χρόνων τοῦ Οἴκουμενικοῦ πατριαρχείου*, Θεσσαλονίκη 1971 (ανατ. 1983)
- 25 Μπούρας, Χ., *Βυζαντινὴ καὶ Μεταβυζαντινὴ ἀρχιτεκτονικὴ στὴν Ελλάδα*, Αθήνα 2001
- 26 Μπούρας, Χ., *Ἱστορία τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς. Τόμος 2ος*, Αθήνα 2001
- 27 Νάσση, Χρ., *Ἡ τελεσιουργία τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας: κανονικὴ διδασκαλία καὶ λειτουργικὴ τάξη*, Θεσσαλονίκη 2007
- 28 Πανσελήνου, Ν., *Βυζαντινὴ Ζωγραφικὴ*, Αθήνα 2000
- 29 Πανσελήνου, Ν., *Βυζαντινὴ ζωγραφικὴ. Ἡ βυζαντινὴ κοινωνία καὶ οἱ εἰκόνες τῆς*, Αθήνα 2010
- 30 Ράλλη, Α. Γ., Ποτλή, Μ., *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τῶν τε ἀγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων καὶ τῶν ἱερῶν οἴκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συνόδων καὶ τῶν κατὰ μέρος ἀγίων πατέρων*, τ. Α΄-ΣΤ΄, Αθήνησιν 1852-1859, φωτοαντ. εκδ. Αθήνα 1966
- 31 Στουφὴ Πουλημένου, Ιω., *Χριστιανικὴ καὶ Βυζαντινὴ Αρχαιολογία καὶ Τέχνη*, Αθήνα 2011
- 32 Τρωϊάνος, Σπ., Βελισσαροπούλου - Καρακώστα, Ι., *Ἱστορία Δικαίου*, Αθήνα 2010
- 33 Τρωϊάνου, Ν. Σπ., *Οἱ πηγές τοῦ Βυζαντινοῦ δικαίου*, Αθήνα - Κομοτηνὴ 1999

Προαιρετικὴ βιβλιογραφία

Ελληνικὴ βιβλιογραφία

- 1 Αγγελίδη, Χ., Παπαμαστοράκης, Τ., "Ἡ Μονὴ τῶν Οδηγῶν καὶ ἡ λατρεία τῆς Θεοτόκου Οδηγήτριας". Στο: *Μήτηρ Θεοῦ. Ἀπεικονίσεις τῆς Παναγίας στὴ βυζαντινὴ τέχνη*, Βασιλάκη, Μ. (επιμ.), Αθήνα 2000, 373-387
- 2 Αντουράκης, Γ. Β., *Ὁ Ἅγιος Νικόλαος στὴ βυζαντινὴ τέχνη καὶ παράδοση. Εἰκονογραφικὴ καὶ λειτουργικὴ σπουδαιότητα τοῦ Ἁγίου Νικολάου ὡς συλλειτουργοῦ ἱεράρχου στὶς ἀψίδες τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν*, Αθήνα 1988
- 3 Αντωνιάδης, Ε., *Ἐκφρασις τῆς Ἁγίας Σοφίας*, Αθήνα 1983
- 4 Ασημακοπούλου Ατζακά, Π., Πελεκανίδου, Ε., *Σύνταγμα τῶν παλαιοχριστιανικῶν ψηφιδωτῶν δαπέδων τῆς Ελλάδος, Πελοπόννησος - Στερεὰ Ελλάδα*, τόμος II, Θεσσαλονίκη 1987
- 5 Ασημακοπούλου Ατζακά, Π., *Σύνταγμα τῶν παλαιοχριστιανικῶν ψηφιδωτῶν δαπέδων τῆς Ελλάδος*, τόμος III: Μακεδονία - Θράκη, 1: Τα ψηφιδωτὰ δάπεδα τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁργανισμὸς "Θεσσαλονίκη - Πολιτιστικὴ Πρωτεύουσα τῆς Ευρώπης", Κέντρο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, Θεσσαλονίκη 1998

- 6 Ασημακοπούλου Ατζακά, Π., *Ψηφιδωτά δάπεδα, Προσέγγιση στην τέχνη του αρχαίου ψηφιδωτού*, Θεσσαλονίκη 2003
- 7 Ατζακά, Γ., *Το επάγγελμα του ψηφοθέτη (4ος αι. π.Χ. - 8ος αι. μ.Χ.)*, Αθήνα 2011
- 8 Αχειμάστου Ποταμιάνου, Μ., *Βυζαντινές τοιχογραφίες*, Ελληνική Τέχνη, Αθήνα 2006
- 9 Αχειμάστου Ποταμιάνου, Μ., *Εικόνες του Βυζαντινού Μουσείου Αθηνών*, Αθήνα 1998
- 10 Αχειμάστου Ποταμιάνου, Μ., *Η μονή Φιλανθρωπητών και η πρώτη φάση της μεταβυζαντινής ζωγραφικής*, Αθήναι 1995
- 11 Βασιλάκη, Μ. (επιμ.), *Μήτηρ Θεού. Απεικονίσεις της Παναγίας στη Βυζαντινή Τέχνη*, Αθήνα 2000
- 12 Βελένης, Γ., *Μεσοβυζαντινή Ναοδομία στη Θεσσαλονίκη*, Αθήνα 2003
- 13 Βογιατζής, Σ., *Συμβολή στην ιστορία της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής της Κεντρικής Ελλάδος κατά τον 16ο αιώνα. Οι μονές του Αγίου Βησσαρίωνος (Δούσικο) και του Οσίου Νικάνορος (Ζάβορδα)*, Αθήνα 2000
- 14 Βοκοτόπουλος, Π., *Βυζαντινές εικόνες, Ελληνική Τέχνη*, Αθήνα 1995
- 15 Βοκοτόπουλος, Π., *Η κρητική ζωγραφική τον 16ο αιώνα*, Αθήνα 1993
- 16 Γαλάβαρης, Γ., *Ζωγραφική ελληνικών χειρογράφων, Ελληνική Τέχνη*, Αθήνα 1995
- 17 Γαλάβαρης, Γ., *Ιερά Μονή Ιβήρων. Εικονογραφημένα Χειρόγραφα*, Άγιον Όρος 2000
- 18 Γαρίδης, Μ., *Μεταβυζαντινή ζωγραφική (1450-1600)*, μετάφραση από γαλλικά Γαρίδη, Αγγ., Αθήνα 2007
- 19 Γιάγκου, Θ., "Λειτουργικοκανονικές διατάξεις στον νομοκάνονα Μ. Λαύρας Κ 14 (1301)", *Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ., Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας* 4 (1995) 73-103
- 20 Γκίκα, Αθ., *Προϋποθέσεις και συχνότητα μετοχής στη θεία ευχαριστία, Ποιμαντική προσέγγιση*, Θεσσαλονίκη 1994
- 21 Γκιολές, Ν., *Βυζαντινή ναοδομία (600-1204)*, Αθήνα 1987
- 22 Γκιολές, Ν., *Ο βυζαντινός τρούλλος και το εικονογραφικό του πρόγραμμα (μέσα 6ου αι.-1204)*, Αθήνα 1990
- 23 Γκιολές, Ν., *Παλαιοχριστιανική τέχνη. Ναοδομία (π. 200-600)*, Αθήνα 1998
- 24 Γκιολές, Ν., *Η χριστιανική τέχνη στην Κύπρο*, Λευκωσία 2003, 31 κ.εξ.
- 25 Γκιολές, Ν., *Οι ψηφιδωτές εικόνες του οικουμενικού πατριαρχείου και οι αναθέτες τους*, *ΔΧΑΕ* 17 (1993-1994), 249-258
- 26 Γκιολές, Ν., *Παλαιοχριστιανική μνημειακή ζωγραφική (π. 300 - 726)*, Αθήνα 2007
- 27 Γκουτζιούδης, Μ., *Καινοδιαθηκικές Μελέτες με τη Συνδρομή της Αρχαιολογίας*, Θεσσαλονίκη 2012.
- 28 Γούναρης, Γ., "Αρχαιοελληνικά θέματα και παραστάσεις στη βυζαντινή τέχνη", *Ο Απόστολος Παύλος και ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός*, Βέροια 2004, 139-167
- 29 Γούναρης, Γ., *Εισαγωγή στην Παλαιοχριστιανική Αρχαιολογία, Α΄ Αρχιτεκτονική*, Θεσσαλονίκη 2000
- 30 Γούναρης, Γ., *Εισαγωγή στην Παλαιοχριστιανική Αρχαιολογία, Β΄ Ζωγραφική*, Θεσσαλονίκη 2007
- 31 Ζίας, Ν., *Φώτης Κόντογλου ζωγράφος*, Αθήνα 1991
- 32 Ζωγραφίδης, Γ., *Βυζαντινή φιλοσοφία της εικόνας. Μια ανάγνωση του Ιωάννη Δαμασκηνού*, Αθήνα 1997
- 33 Θεοχαρίδου, Κ., *Η αρχιτεκτονική του ναού της Αγίας Σοφίας στη Θεσσαλονίκη από την ίδρυση του μέχρι σήμερα. Δημοσιεύματα του Αρχαιολογικού Δελτίου αρ. 52*, Αθήνα 1994
- 34 Ιωάννης Χ. Τασσιάς (Αρχιμανδρίτης), *Ο Άγιος Γεώργιος, Ροτόντα*, Θεσσαλονίκη 1995
- 35 Καδάς, Σ., "Βυζαντινή τέχνη". Στο: *Παλιούρας, Α. (επιμ.), Μακεδονία. Αρχαιολογία - πολιτισμός, τ. Α΄ - Β΄*, Αθήνα 1997, 59-97
- 36 Καλαβρέζου, Ι., "Η Παναγία ως μητέρα". Στο: Βασιλάκη, Μ. (επιμ.), *Μήτηρ Θεού. Απεικονίσεις της Παναγίας στη βυζαντινή τέχνη*, Αθήνα 2000, 41-45
- 37 Καλοκύρης, Κ. Δ., *Η Θεοτόκος εις την εικονογραφίαν Ανατολής και Δύσεως*, Θεσσαλονίκη 1972

- 38 Κατσαβέλη, Ο., *Προσωποποιήσεις της γης και της τύχης σε υφάσματα και ψηφιδωτά δάπεδα της ύστερης αρχαιότητας*, Θεσσαλονίκη 2009
- 39 Κατσιώτη, Α., *Οι σκηνές της ζωής και ο εικονογραφικός κύκλος του Αγίου Ιωάννου Προδρόμου στη Βυζαντινή Τέχνη*, Αθήνα 1998
- 40 Κόντογλου, Φ., *Έκφρασις της ορθοδόξου εικονογραφίας*, I - II, Αθήνα 1960
- 41 Κουκουλές, Φ., *Βυζαντινός βίος και πολιτισμός*, Γ', Αθήνα 1949
- 42 Κουρκουτίδου - Νικολαΐδου, Ε., Τούρτα, Α., *Περίπατοι στη βυζαντινή Θεσσαλονίκη*, Θεσσαλονίκη 1997
- 43 Κουρκουτίδου Νικολαΐδου, Ε., *Αχειροποίητος. Ο μεγάλος ναός της Θεοτόκου*. Δημοσίευμα Ιδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αίμου αρ. 232, Θεσσαλονίκη 1989
- 44 Κουρκουτίδου Νικολαΐδου, Ε., Τούρτα, Α., *Περίπατοι στη βυζαντινή Θεσσαλονίκη*, Αθήνα 1997
- 45 Κωτίδης, Α., *Ζωγραφική του 19ου αιώνα*, Αθήνα 1995
- 46 Μαϊτός, Ι., (ιερέυς), *Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης: ιστορία, τέχνη, παράδοση*, Θεσσαλονίκη 1982
- 47 Μανάφης, Κ., (εκδ.), Σινά. Οι θησαυροί της Ιεράς Μονής Αγίας Αικατερίνης, Αθήναι 1990
- 48 Μανιάτης, Γ., Μαλέα, Α., *Οι ψηφιδωτές εικόνες της Ιεράς Μονής Ξενοφώντος του Αγίου Όρους: Τεχνολογική εξέταση των ψηφιδωτών: Βυζαντινές εικόνες. Τέχνη, τεχνική και τεχνολογία*. Διεθνές συμπόσιο, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών. 20-21 Φεβρουαρίου 1998, Ηράκλειο 2002, 139-150
- 49 Μαντάς, Απ., *Το εικονογραφικό πρόγραμμα του ιερού Βήματος των μεσοβυζαντινών ναών της Ελλάδας (843-1204)*, Αθήνα 2001
- 50 Μενεβίσογλου Παύλου (Μητροπολίτου Σουηδίας), *Οι πρόλογοι του Συντάγματος - Νομοκάνονος "είς δεκατέσσαρας τίτλους", "Αναφορά εις μνήμη Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου"*, 1914-1915, τ. Δ', Γενεύη 1989
- 51 Μέντζος, Α., *Τα ψηφιδωτά της ανοικοδόμησης του ναού του Αγίου Δημητρίου στον 7ο αιώνα μ.Χ., Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Βυζαντινά Κείμενα και Μελέτες 54*, Θεσσαλονίκη 2010
- 52 Μέντζος, Α., *Το προσκύνημα του Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης στα βυζαντινά χρόνια. Εταιρεία των Φίλων του Λαού, Κέντρον Ερεύνης Βυζαντίου αρ. 1*, Αθήναι 1994
- 53 Μέντζος, Α., «Το ανάκτορο και η Ροτόντα της Θεσσαλονίκης: νέες προτάσεις για την ιστορία του συγκροτήματος», *Βυζαντινά*, τ. 18 (1995-1996), σσ. 339-363
- 54 Μεταλληνού, Γ., *"Όμολογῶ ἐν βάπτισμα". Ερμηνεία και εφαρμογή του ζ' κανόνος της Β' Οικουμενικής Συνόδου από τους Κολλυβάδες και τον Κωνσταντίνο Οικονόμου*, Άθηναι 1983 (1996)
- 55 Μιχελής, Π. Α., *Αισθητική θεώρηση της Βυζαντινής Τέχνης*, Αθήνα 2015
- 56 Μοναχού Θεοκλήτου Διονυσιάτου, *Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης. Ο βίος και τα έργα του (1749-1809)*, Αθήνα 1959
- 57 Μουτσόπουλος, Ν. Κ., *Η Ροτόντα του Αγίου Γεωργίου στη Θεσσαλονίκη. Αρχαιολογική έρευνα και αναστήλωση του μνημείου*, Κατσαρός, Β. Κ. (επιμ.), Θεσσαλονίκη 2013
- 58 Μουτσόπουλος, Ν., Κατσαρός, Β., *Η Ροτόντα του Αγίου Γεωργίου στη Θεσσαλονίκη: αρχαιολογική έρευνα και αναστήλωση του μνημείου*, Θεσσαλονίκη 2013
- 59 Μπακιρτζής, Χ., *"Άγιος Δημήτριος", Ψηφιδωτά της Θεσσαλονίκης 4ος - 14ος αιώνας*, Αθήνα 2012
- 60 Μπακιρτζής, Χ., *Αγίου Δημητρίου Θαύματα. Οι Συλλογές αρχιεπισκόπου Ιωάννου και Ανωνύμου. Ο βίος, τα θαύματα και η Θεσσαλονίκη του Αγίου Δημητρίου*, Εισαγωγή, σχόλια, επιμέλεια Μπακιρτζής, Χ., Μετάφραση Σιδέρη, Α., Αθήνα 1997
- 61 Μπακιρτζής, Χ., Κουρκουτίδου Νικολαΐδου, Ε., *"Ροτόντα", Ψηφιδωτά της Θεσσαλονίκης 4ος - 14ος αιώνας*, Αθήνα 2012
- 62 Μπακιρτζής, Χ., *Η βασιλική του Αγίου Δημητρίου*, Θεσσαλονίκη 1986

- 63 Μπαλτογιάννη Χ., “Η Παναγία στις φορητές εικόνες”. Στο: *Μήτηρ Θεού. Απεικονίσεις της Παναγίας στη βυζαντινή τέχνη*, Βασιλάκη, Μ. (επιμ.), Αθήνα 2000, 139-153
- 64 Μπούρας, Χ., *Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, Αθήνα 2001
- 65 Μπούρας, Χ., *Ιστορία της Αρχιτεκτονικής*. Τόμος 2ος, Αθήνα 2001
- 66 Νάσση, Χρ., *Η τέλεση της Θείας Ευχαριστίας: κανονική διδασκαλία και πράξη*, Θεσσαλονίκη 2006
- 67 Νικόδημος Αγειορίτης, *Πηδάλιον*, Εισαγωγή υπό αρχιμ. Ειρηναίου Δεληδήμου, Θεσσαλονίκη 1982
- 68 Νικοδήμου, Μ., *Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, μτφρ. Μελετίου Αποστολόπουλου, Ἐν Ἀθήναις 1906
- 69 Νταντάλια Δράκου, Φ., “Ζητήματα χρονολόγησης και εικονογραφίας νομισματικών πηγών της υστερορωμαϊκής περιόδου”. Στο: *Ενατενίσεις*. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητρόπολης Κύκκου και Τηλλυρίας, Τεύχος 34, Ιανουάριος - Ιούνιος 2020, σελ. 144-161
- 70 Νταντάλια Δράκου, Φ., “Η θέση της Κωνσταντινούπολης στην αυτοκρατορία και η απόδοσή της στις νομισματικές πηγές της υστερορωμαϊκής περιόδου”. Στο: *Ενατενίσεις*. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητρόπολης Κύκκου και Τηλλυρίας, Τεύχος 12, Σεπτέμβριος - Δεκέμβριος 2010, 73-83
- 71 Νταντάλια Δράκου, Φ., “Χριστιανικά σύμβολα και πολιτική προπαγάνδα στις πηγές της υστερορωμαϊκής περιόδου”. Στο: *Ενατενίσεις*. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητρόπολης Κύκκου και Τηλλυρίας, Τεύχος 10, Ιανουάριος - Απρίλιος 2010, 94-100
- 72 Νταντάλια Δράκου, Φ., “Ο Μέγας Κωνσταντίνος και ο Χριστιανισμός. Η θρησκευτική πολιτική του Μεγάλου Κωνσταντίνου στην περίοδο της μονοκρατορίας του”. Στο: *Ενατενίσεις*. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητρόπολης Κύκκου και Τηλλυρίας, Τεύχος 9, Σεπτέμβριος - Δεκέμβριος 2009, 96-104
- 73 Νταντάλια Δράκου, Φ., “Ο χριστιανισμός και η εκκλησία στην Κύπρο κατά την παλαιοχριστιανική περίοδο”. Στο: *Ενατενίσεις*. Περιοδική έκδοση Ιεράς Μητρόπολης Κύκκου και Τηλλυρίας, Τεύχος 8, Μάιος - Αύγουστος 2009, 80-85
- 74 Νταντάλια Δράκου, Φ., “Ο Μέγας Κωνσταντίνος και ο Χριστιανισμός. Αξιολόγηση άμεσων πηγών υπό το φως της μετάβασης από ένα “εθνικό” παρελθόν στο “χριστιανικό” παρόν. Στο: *A tribute to the A. G. Leventis Foundation on the occasion of its 20th Anniversary*, Coordinator: Anastasia Serghidou, The A. G. Leventis foundation, Nicosia 2000, 217-242
- 75 Ξυγγόπουλος, Α., *Τα ψηφιδωτά του Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη 1969
- 76 Παζαράς, Θ. Ν., *Η Ροτόντα του Αγίου Γεωργίου*, Θεσσαλονίκη 1985
- 77 Παζαράς, Θ., *Η Ροτόντα του Αγίου Γεωργίου στη Θεσσαλονίκη*, Δημοσίευμα Ιδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αίμου αρ. 135, Θεσσαλονίκη 1985
- 78 Πανσελήνου, Ν., *Βυζαντινή ζωγραφική. Η βυζαντινή κοινωνία και οι εικόνες της*, Αθήνα 2010
- 79 Παπαγεωργίου, Α., “Βυζαντινή αρχιτεκτονική στην Κύπρο”. Στο: *Το Βυζάντιο: Βυζάντιο και Κύπρος*. Διαλέξεις λαϊκού Πανεπιστημίου, 6. Ιωαννίδης, Γ. Κ. (επιμ.), Λευκωσία 1998, 185-287
- 80 Παπαγεωργίου, Α., “Η βυζαντινή αρχιτεκτονική (4ος - 12ος αιώνες)”. Στο: *Ιερά Μητρόπολις Μόρφου. 2000 χρόνια Τέχνης και Αγιότητας*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπέζης Κύπρου και Ιερά Μητρόπολις Μόρφου, Λευκωσία 2000, 63-70
- 81 Παπαγεωργίου, Α., “Η Επισκοπή Σόλων”. Στο: *Ιερά Μητρόπολις Μόρφου. 2000 χρόνια Τέχνης και Αγιότητας*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπέζης Κύπρου και Ιερά Μητρόπολις Μόρφου, Λευκωσία 2000, 37-50
- 82 Παπαγεωργίου, Α., “Η χριστιανική τέχνη στην Κύπρο κατά την πρώτη χριστιανική χιλιετία”. Στο: *Εκκλησία Κύπρου 2000 χρόνια χριστιανισμού*. Πρακτικά επιστημονικού Συνεδρίου, Λευκωσία, 9-11 Ιουνίου 2000 Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, Αρχάγγελος. Γιάγκου, Θ. (επιμ.), Λευκωσία 2002, 283-362
- 83 Παπαγεωργίου, Α., *Η Επισκοπή Σόλων*. Στο: *Ιερά Μητρόπολις Μόρφου. 2000 χρόνια Τέχνης και Αγιότητας*, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπέζης Κύπρου και Ιερά Μητρόπολις Μόρφου, Λευκωσία 2000, 37-50

- 84 Παπαγεωργίου, Α., *Η Κύπρος κατά τους βυζαντινούς χρόνους. Κύπρος, Ιστορία, προβλήματα και Αγώνες του λαού της*, Τενεκίδη, Γ. (επιμ.), Κρανιδιώτη, Γ., Αθήνα 1982
- 85 Παπαγεωργίου, Α., “Βυζαντινή αρχιτεκτονική στην Κύπρο”. Στο: *Το Βυζάντιο: Βυζάντιο και Κύπρος. Διαλέξεις λαϊκού Πανεπιστημίου*, 6. Ιωαννίδης, Γ. Κ. (επιμ.), Λευκωσία 1998, 185-287
- 86 Παπαζώτος, Θ., *Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά Μνημεία της Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη 1997
- 87 Παπαϊωάννου, Κ., *Βυζαντινή και Ρωσική Ζωγραφική*, Αθήνα 2007
- 88 Παπαμαστοράκης, Τ., *Ο διάκοσμος του τρούλου των ναών της παλαιολόγειας περιόδου στη Βαλκανική χερσόνησο και την Κύπρο*, Αθήνα 2001
- 89 Πελεκανίδης, Στ., *Παλαιοχριστιανικά μνημεία της Θεσσαλονίκης: Αχειροποίητος, Μονή Λατόμου*, Θεσσαλονίκη 1979
- 90 Πενέλης, Γ., “Κατασκευαστική αναστήλωση Ι. Ν. Αχειροποίητου Θεσσαλονίκης”, *Μνημείο και Περιβάλλον*, τ. 3 (1995), σσ. 102-109
- 91 Ποταμιανός, Ι., *Το Φως στη βυζαντινή εκκλησία*, Θεσσαλονίκη 2000
- 92 Πουλημένος, Γ., *Από τον Χριστιανικό Παρθενώνα στον Λύσανδρο Καυταντζόγλου*, Αθήνα 2006
- 93 Πουλημένος, Γ., *Η Ελλαδική ναοδομία στην περίοδο του νεοκλασικισμού (1830-1912)*, Αθήνα 1997
- 94 Σέμογλου, Α., “*Η τέχνη του Αγίου Όρους κατά τον 15ο και 16ο αιώνα*”, *Το Άγιον Όρος στον 15ο και 16ο αιώνα. Από την κρίση στην Αναγέννηση*, Θεσσαλονίκη 2011, 171-249
- 95 Σέμογλου, Α., “Οι αθωνικοί χοροί, χώροι δογματικών διατυπώσεων: Νέοι εικονογραφικοί χειρισμοί κατά τον 16ο αιώνα και το ερμηνευτικό τους περιεχόμενο”, *Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου “Το Άγιον Όρος στον 15ο και 16ο αιώνα”*, Θεσσαλονίκη 25-27 Νοεμβρίου 2011, Θεσσαλονίκη 2012, 345-365
- 96 Σιώτου, Μ., *Ιστορία και θεολογία των ιερών εικόνων*, Αθήνα 1990
- 97 Στεφανίδου, Β., *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία ἀπ’ ἀρχῆς μέχρι σήμερον*, Ἀθῆναι 1978
- 98 Στουφή Πουλημένου, Ι., *Από τους Ναζαρηνοὺς στον Φ. Κόντογλου. Θέματα νεοελληνικής εκκλησιαστικής ζωγραφικής*, Αθήνα 2007
- 99 Στουφή Πουλημένου, Ι., *Χριστιανική και Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη*, Αθήνα 2011
- 100 Συλλογικό - Ευγενίδου, Δ., *Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη 1997
- 101 Τάντσης, Α., *Η αρχιτεκτονική σύνθεση στο Βυζάντιο. Εισαγωγή*, Θεσσαλονίκη 2012
- 102 Τριαντάρη Μαρά, Σ., *Η έννοια του κάλλους στο Διονύσιο Αρεοπαγίτη. Θεωρητική προσέγγιση της βυζαντινής τέχνης*, Θεσσαλονίκη 2000
- 103 Τρωϊάνος, Σπ., *Ἡ Ζ΄ Οἰκουμένη Σύνοδος καὶ τὸ νομοθετικὸν αὐτῆς ἔργον*, Ἀθῆναι 1989
- 104 Τσιγάρας, Γ., *Η εικονολογία του Θεοδώρου Στουδίτη*, Θεσσαλονίκη 2011
- 105 Τσιγάρας, Γ., *Μελέτες ιστορίας της μεταβυζαντινής τέχνης*, Θεσσαλονίκη 2013
- 106 Τσιγάρας, Γ., *Οι ζωγράφοι Κωνσταντίνος και Αθανάσιος. Το έργο τους στο Άγιον Όρος (1752-1783)*, Αθήνα 2003
- 107 Τσιγαρίδας, Ε. Ν., *Φορητές εικόνες στη Μακεδονία και το Άγιον Όρος κατά τον 13ο αιώνα*, ΔΧΑΕ 21 (2000), 123-155
- 108 Τσιγαρίδας, Ε., *Μονή Λατόμου (Όσιος Δαβίδ)*, Θεσσαλονίκη 1987
- 109 Τσιτουρίδου, Α., *Η Παναγία των Χαλκείων. Δημοσίευμα Ιδρύματος Μελετών Χερσονήσου του Αίμου αρ. 161*, Θεσσαλονίκη 1985
- 110 Φειδά, Βλ., *Πηδάλιον και εκκλησιαστική συνείδηση*, Ορθόδοξη Μαρτυρία 45, Κύπρος 1995, 78-84
- 111 Φούλιας, Α., *Ο ναός της Παναγίας της Αγγελόκτιστης στο Κίτι Λάρνακας*, Λευκωσία 2004
- 112 Φουντούλη, Ιω., *Λειτουργία προηγιασμένων*, Θεσσαλονίκη 1975
- 113 Χαραλαμπίδης, Α., *Συμβολή στη μελέτη της επανησιακής ζωγραφικής του 18ου και 19ου αι.*, Ιωάννινα 1978
- 114 Χαραλαμπίδης, Α., *Η Ιταλική Αναγέννηση. Αρχιτεκτονική - Γλυπτική - Ζωγραφική*, Θεσσαλονίκη 2014

- 115 Χαραλαμπίδης, Κ., *Τα μνημεία της Ραβέννας*, Θεσσαλονίκη 2002
- 116 Χατζηδάκης, Μ., Δρακοπούλου, Ε., *Έλληνες ζωγράφοι μετά την Άλωση (1450-1830)*, Αθήνα 1997
- 117 Χατζηδάκης, Ν., *Βυζαντινά ψηφιδωτά, Ελληνική Τέχνη*, Αθήνα 1994
- 118 Χατζηδάκης, Μ. (επιμ.), *Εικόνες της Κρητικής τέχνης: από τον Χάνδακα ως την Μόσχα και την Αγία Πετρούπολη*. Κατάλογος έκθεσης, Αθήνα 1993
- 119 Χατζηδάκης, Μ., *Ο κρητικός ζωγράφος Θεοφάνης: η τελευταία φάση της τέχνης του στις τοιχογραφίες της Ιεράς Μονής Σταυρονικήτα, Άγιο Όρος* 1986
- 120 Χατζούλη, Γ., *Ο τοιχογραφικός διάκοσμος της λιτής του καθολικού της μονής Βαρλαάμ Μετεώρων. Συμβολή στη μελέτη της μεταβυζαντινής ζωγραφικής του 16ου αιώνα*, Ιωάννινα 1998

Ξένη βιβλιογραφία

- 1 Asutay Effenberger, N., Effenberger, A., *Byzanz. Weltreich der Kunst*, München 2017
- 2 Bente, K., Hjalmar, T., *Η Ροτόντα της Θεσσαλονίκης και τα ψηφιδωτά της*, Θεσσαλονίκη 2016
- 3 Bettling, H., *Bild und Kunst. Eine Geschichte des Bildes von dem Zeitalter der Kunst*, München 1990
- 4 Bisconti, F., "The Emergence of Christian Art: Old Themes and New Meanings", *Transition to Christianity, Art of Late Antiquity, 3rd-7th Century A.D.*, N.Y. 2011, 58-60
- 5 Brandt, H., *Geschichte der römischen Kaiserzeit. Von Diokletian und Konstantin bis zum Ende der konstantinischen Dynastie (284-363)*, Berlin 1998
- 6 Bryer, A. A. M., Georghallides, G. S. (Ed.), *The Sweet Land of Cyprus: papers given at the Twenty-Fifth Jubilee Spring Symposium of Byzantine Studies*, Birmingham 1991
- 7 Constantelos, D. J., *Clerics and Secular Professions in the Byzantine Church*, εις «Βυζαντινά», τομ. 13. Δώρημα στον Ιωάννη Καραγιαννόπουλο, Θεσσαλονίκη 1985
- 8 Cormack, R.: *Byzantine Art*, Oxford 2000
- 9 Cvijetic, N., Vasiljevic, M. (ed.), *Seeing the Invisible. Proceedings of the Symposium on Aesthetics of the Christian Image* (Stanford University, March 5, 2016), Alhambra 2016
- 10 Delvoye, Ch., *Βυζαντινή Τέχνη*, Αθήνα 1988
- 11 Forsyth, C. H., Weitzmann, K., *The Monastery of Saint Catherine at Mount Sinai: The Church and Fortress of Justinian*, Ann Arbor Uni. 1971
- 12 Gilento A., *Byzantinisches Sizilien und Süditalien*, Petersberg 2006
- 13 Huskinson, J., "Rivers of Roman Antioch", *Personifications of the Greek World*, London 2004, 247-264
- 14 James, L., *Mosaics in the Medieval World: From Late Antiquity to the Fifteenth Century*, Cambridge University Press, 2017
- 15 Kitzinger, E., *I Mosaici del periodo Normanno in Sicilia. VI. La Cattedrale di Cefalu, La Cattedrale di Palermo e il Museo Diocesano mosaici profani*, Palermo 2000
- 16 Kleinbauer, W. E., *The Iconography and the Date of the Mosaics of the Rotunda of Hagios Georgios*, *Viator* 3 (1972), 27-107
- 17 Krautheimer, R., *Παλαιοχριστιανική και Βυζαντινή Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 1991
- 18 Lilie, R. J.: *Einführung in die byzantinische Geschichte*, Stuttgart 2007
- 19 Lowden, J.: *Early Christian and Byzantine Art*, London 1997
- 20 Mango, C., *Byzantine Architecture*, New York 1976
- 21 Mango, C., *Βυζάντιο, η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης*, Αθήνα 1988, 301-330
- 22 Mango, C.: *Byzantium, The Empire of New Rome*, London 1980
- 23 Megaw, A. H. S., "Interior decoration in Early Christian Cyprus". *XVe Congrès International d'études Byzantines, Rapports et Co-Rapports, V. Chypre dans le Monde Byzantin, 4. L'art paléochrétienne de Chypre*, Athènes 1976

- 24 Megaw, A. H. S., *Byzantine Architecture and Decoration in Cyprus: Metropolitan or Provincial?*, DOP 28 (1974), 59-66
- 25 Megaw, A. H. S., *Excavations at the episcopal Basilica of Kourion in Cyprus in 1974 and 1975: A preliminary Report*, D.O.P. 30, 1976, 345-371
- 26 Megaw, A. H. S., Hawkins, E. J. W., *The Church of Panagia Kanakaria at Lythrankomi in Cyprus, Its Mosaics and Frescoes*, Washington 1977
- 27 Megaw, A. H. S., *Mosaici parietali paleobyzantini di Cipro*, Corci 32 (1985), 137-198
- 28 Megaw, A. H. S.: *Byzantine Architecture and Decoration in Cyprus: Metropolitan or Provincial?*, DOP 28 (1974), 59-66
- 29 Megaw, A. H. S.: *Excavations at the episcopal Basilica of Kourion in Cyprus in 1974 and 1975: A preliminary Report*, D.O.P. 30, 1976, 345-371
- 30 Megaw, A. H. S.: *Interior decoration in Early Christian Cyprus. XVe Congrès International d'études Byzantines, Rapports et Co-Rapports, V. Chypre dans le Monde Byzantin, 4. L'art paléochrétienne de Chypre*, Athènes 1976
- 31 Mitford, T. B., *Roman Cyprus, Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*. Temporini, H. (Hsg.), Berlin, New York 1980, part VII, 7, 1 (The Cyprus of Diocletian and his Successors), 1375-1383
- 32 Mommsen, Th., *Römisches Strafrecht*, Λειψία 1899, ανατ. Graz 1955
- 33 Ntantalía Drakou, F., "Apostel Barnabas. Seine Mission und sein Kloster auf Zypern". In: *Studia hellenistica at historiographica. Festschrift zum 65 Geburtstag von Prof. Dr. Andreas Mehl*. Martin - Luther - Universität Halle - Wittenberg, Institut für Alte Geschichte. Brüggeman, Th. (Hrsg.), Halle / Saale 2010, 265-286
- 34 Ntantalía, F., "Aspekte der Darstellung der Constantinopolis auf Bronzemedallions in der Zeit Constantins I. und seiner Söhne". In: *XII. Internationaler Numismatischer Kongress Berlin 1997. Akten - Proceedings - Actes*. II. Hrsg. von Bernd Kluge und Bernhard Weisser. Gebr. Mann Verlag, Berlin 2000, 821-829
- 35 Ntantalía, F., *Bronzemedallions unter Konstantin dem Großen und seinen Söhnen. Die Bildtypen der Constantinopolis und die kaiserliche Medaillonprägung von 330 - 363 n. Chr.* Saarbrücker Studien zur Archäologie und alten Geschichte 15, Saarbrücker Druckerei und Verlag, Saarbrücken 2001
- 36 Papageorgiou, A., *L' Architecture Paléochrétienne de chypre, XXXII Corso di Cultura sull' Arte Ravennate e Biyantina*, Ravenna 1985
- 37 Rodley, L., *Εισαγωγή στη βυζαντινή τέχνη και αρχιτεκτονική*, μτφρ. Μ. Βέικου, Αθήνα 2010
- 38 Schreiner, P., *Byzanz 565-1453*, München 2011
- 39 Semoglou, A., "La mosaïque de Hosios David à Thessalonique. Une interprétation néotestamentaire", *Cah. Arch.* 54, 2011-2012, 5-16
- 40 Spieser, J. M., "Η αυτοκρατορική και χριστιανική τέχνη. Ενότητα και διαφορές", στο: C. Morrison (επ.), *Ο Βυζαντινός κόσμος*, τ. Α', Η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, Αθήνα 2007, 307-391
- 41 Spieser, J. M., *Thessalonique et ses monuments du IVe au VIe siècle. Contribution à l'étude d'une ville paléochrétienne*, Paris 1984
- 42 Troianos, Sp., *Nomos und Kanon in Byzanz*, *Kanon* 10 (1991) 37 επ.
- 43 Vieweger, D., *Archäologie der biblischen Welt*, Gütersloh 2012
- 44 Weitzmann, K., Kessler, H. L.: *The Frescoes of the Dura Synagoge and Cristian Art*, Washington D.C. 1990
- 45 Zwickel, W., "Biblische Archäologie (Teil I)", *TRu* 79 (2014) 257-293
- 46 Zwickel, W., "Biblische Archäologie (Teil II)", *TRu* 79 (2014) 393-417
- 47 Zwickel, W., "Biblische Archäologie", *TRu* 66 (2001) 288-309
- 48 Zwickel, W., *Settlement History around the Sea of Galilee from the Neolithic to the Persian Period*. AAT 86, Münster 2017

IV Παράρτημα

Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Θεολογίας

Έντυπο Ι

Πρόταση για εκπόνηση Μεταπτυχιακής Εργασίας

Ημερομηνία _____

A Στοιχεία μεταπτυχιακού φοιτητή / μεταπτυχιακής φοιτήτριας

- 1 Επώνυμο και όνομα _____
- 2 Αριθμός φοιτητικής ταυτότητας _____
- 3 Τηλέφωνο _____
- 4 Διεύθυνση _____
- 5 Αριθμός συμπληρωμένων διδακτικών μονάδων _____

B Ακαδημαϊκές πληροφορίες

- 1 Τομέας Μεταπτυχιακών Σπουδών _____
- 2 Προτεινόμενος τίτλος Μεταπτυχιακής Εργασίας _____

Ερευνητικός Σύμβουλος

Μεταπτυχιακός φοιτητής /
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Θεολογίας

Έντυπο II

Αξιολόγηση Μεταπτυχιακής Εργασίας

Ημερομηνία _____

A Στοιχεία μεταπτυχιακού φοιτητή / μεταπτυχιακής φοιτήτριας

1	Επώνυμο και όνομα	
2	Αριθμός φοιτητικής ταυτότητας	
3	Τηλέφωνο	
4	Διεύθυνση	

B Αξιολόγηση Μεταπτυχιακής Εργασίας

1	Σύμβουλος Καθηγητής	
2	Τομέας Μεταπτυχιακών Σπουδών	
3	Τίτλος Μεταπτυχιακής Εργασίας	
4	Βαθμός Μεταπτυχιακής Εργασίας	

Γ Επιτροπή αξιολόγησης

Υπογραφές

1	Πρόεδρος	
2	Μέλος	
3	Μέλος	

UNIVERSITY *of* NICOSIA

Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Θεολογίας

Έντυπο III

Εξώφυλλο Μεταπτυχιακής Εργασίας

Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών και Κοινωνικών Επιστημών. Τμήμα Θεολογίας

Ο τίτλος και πιθανός υπότιτλος της Μεταπτυχιακής Εργασίας

από τον / την

Όνομα φοιτητή / φοιτήτριας (όνομα και επώνυμο)

Μεταπτυχιακή Εργασία στο Πρόγραμμα (ονομασία προγράμματος)
για απόκτηση μεταπτυχιακού διπλώματος (Master)

Πόλη, Ημερομηνία